© **Editura MITROPOLIA OLTENIEI**
Str. Mitropolit Firmilian, nr. 3
Craiova – 200381, Dolj
Tel.: 0251-533246
email: s_cultural@m-ol.ro

Redactori: Pr. Sever Negrescu,
Pr. dr. Nicolae Răzvan Stan

Tehnoredactare & Corectură: Mirona Corneanu
Copertă: Valentin Corneanu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
VINTILESCU, PETRE
Preotul în fața chemării sale de păstor al sufletelor / pr. prof. univ. dr. Petre Vintilescu. - Craiova : Editura Mitropolia Olteniei, 2007
ISBN 978-973-1794-09-9

262.4:262.143:282

Tipărită la **Tipografia Eparhială – Craiova**
Tel./Fax: 0251-463087, Tel.: 0754.031863
Cartier Mofleni, str. Coşuna nr. 17
email: office_tipografia@m-ol.ro

Preotul PETRE VINTILESCU

PREOTUL ÎN FAȚA CHEMĂRII SALE DE PĂSTOR AL SUFLETELOR

Tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Olteniei

Editura MITROPOLIA OLTENIEI
Craiova

PREFAȚĂ

Paginile care urmează cuprind o seamă de sugestii cu privire la cadrul în care preotul trebuie să-şi conceapă persoana, rolul, conduita şi codul său de viață şi de atitudine personală, încă dinainte de a fi intrat în exercitarea chemării sale.

Chestiunile expuse aci nu se referă, deci, decât indirect la formele sociale pe care va trebui să le îmbrace activitatea sa de păstor în comunitatea religioasă, unde va merge după hirotonie.

Aşa precum spune însuşi titlul volumului, nu avem în vedere acum decât persoana preotului în fața chemării sau misiunii sale de păstor ori, mai propriu zis, persoana preotului în raport cu situațiile pe care i le creează chemarea preoției.

Capitolele de față intră, aşadar, în prima parte – aşa-zisa parte generală sau pastorala indirectă – a unui curs de Teologie pastorală. Acest cadru nu este depăşit nici chiar când ne ocupăm de datoria preotului de a învăța poporul şi de funcțiunea lui de organ sfințitor, întrucât rămânem numai la principii, fără a ne zăbovi asupra formelor amănunțite şi a metodelor practice de activitate.

Lumina tiparului o văd aceste capitole mai repede decât am fi voit şi exact în forma în care au fost propuse studenților mei din anul IV, în prelegerile ținute într-un anumit interval al anului şcolar curent, 1933-1934. Ele fixează deci un moment şi un studiu al unei părți din cursul meu de Teologie pastorală.

Am consimțit la imprimarea lor sub presiunea

dorinței studenților mei de a avea aceste prelegeri, dar și cu credința că ele vor putea fi de folos preoților înșiși. O astfel de lectură ar putea îndeplini o eminentă funcțiune de memento, prilejuindu-le verificarea poziției lor personale în cadrul sacerdoțiului teoretic și practic. Citațiile bogate, extrase într-adins din sfinții părinți* și din unii scriitori bisericești, sper să aibă un dar nu numai de orientare, ci și de reconfortare.

Ținem să precizăm aici că principiile Teologiei pastorale privesc preoția în genere, în toate treptele ei ierarhice, în exercitarea rolului său de conducere pastorală, iar nu numai pe preot, ca treaptă ierarhică. Expresia „datoriile pastorale ale preotului" este, deci, de cele mai multe ori un fel convențional de a vorbi. Ea este curentă, nu pentru că obligațiile legate de păstorirea sufletelor privesc numai pe preotul de enorie, ci mai ales pentru că acesta este cel ce exercită pe teren, în detaliu și în mijlocul realităților, conducerea pastorală.

Principiile și obligațiile legate de sarcina unei astfel de conduceri nu pot rămâne însă fără interes nici pentru gradele ierarhiei înalte, atât pentru că aceasta trebuie să îndrume și să normeze în anumite împrejurări activitatea pastorală a preoțimii, cât și pentru că ele o privesc în cea mai mare parte și direct. Prin chiar natura chestiunilor adică, ce-și propun capitolele unei Teologii pastorale indirecte, ele încadrează și subînțeleg aproape în întregime toate treptele sacerdoțiului creștin. Iată de ce, deci, n-am socotit necesar să inserăm în paginile de față paragrafe

* Pentru Sfântul Ioan Gură de Aur, am utilizat în cea mai mare parte versiunea franceză a operelor acestui părinte bisericesc, făcută sub direcțiunea lui M. Jeannin (1863-1867) și numai de puține ori textul greco-francez al abatelui J. Bareille, 1865. Pentru Sfântul Grigore Teologul, ne-am servit de traducerea română a preotului N. Donos, Huși, 1931.

speciale în legătură directă cu funcțiunea pastorală a episcopatului. Scrierile sfinților părinți cuprind indicații de preț în această direcție.

Noi am avut în vedere cu preferință auditorul nostru care se pregăteşte în primul rând pentru treapta preoției de enorie, în care categorie se găsesc aproape toți cititorii, către care se îndreaptă în al doilea rând paginile de față. Ceea ce s-ar putea aplica în chip particular diferitelor trepte ale preoției se poate distinge cu uşurință de fiecare.

Vom observa aceeaşi atitudine şi în volumele care vor urma şi în care ne vom ocupa de conducerea pastorală în enorie, sub dublul său aspect: conducerea pastorală individuală, cu centrul în administrarea tainei mărturisirii, şi conducerea pastorală colectivă.

Preotul PETRE VINTILESCU

INTRODUCERE

I. NOȚIUNEA DE TEOLOGIE PASTORALĂ

1. Poziția, definiția şi scopul Teologiei pastorale

Înaintarea în studiul Teologiei trece de obicei prin două stadii succesive. Cel dintâi are un caracter analitic, cuprinzând cunoştinţele de istorie bisericească şi studiul sfintei Scripturi, adică exegeza cu toate celelalte ştiinţe auxiliare ale ei. Cel de al doilea stadiu este sintetic, fiind reprezentat cu deosebire prin studiul dogmelor şi în parte prin morală.

Toate aceste discipline teologice dau cunoştinţe cu caracter pur teoretic, care se referă în general la confesiunea de credinţă intimă sau religia internă. Către sfârşitul studiilor de Teologie sistematică, programul facultăţilor de Teologie prevede iniţierea studenţilor şi în discipline, care se referă şi ating direct exerciţiul însuşi al vieţii creştine şi mişcarea pietăţii religioase, cu preocuparea certă de a transforma principiile de credinţă şi preceptele de morală în viaţă. Acesta este îndeosebi obiectul disciplinelor practice, dintre care unele, ca morala şi dreptul canonic, se referă la relaţiile din viaţa comunităţii creştine; altele, ca omiletica şi catehetica, se preocupă de însuşirea cunoştinţelor evanghelice de către credincioşi, iar liturgica îmbrăţişează tot ceea ce se referă la sfinţirea vieţii şi la pietate.

O notă eminamente practică o reprezintă însă cu deosebire Teologia pastorală, pentru că ea „îşi propune:

a) să descrie diferitele obligaţii ale preotului chemat la slujba de conducător al sufletelor şi

b) să indice mijloacele şi metodele care pot să ajute

mai bine la îndeplinirea acestor datorii"[1].

Pastorala se ocupă deci de arta preotului de a conduce sufletele la mântuire. Cu alte cuvinte, obiectul ei este să initieze pe viitorul preot de enorie asupra regulilor, după care el să folosească cunoştintele sale teologice şi aptitudinile personale în scopul practic al misiunii sau chemării sale care, final, nu este decât mântuirea sufletelor. Arta de a le adapta la circumstanţe şi la cazuri, deci formarea unui bun păstor – iată scopul pastoralei!

Înăuntrul enoriei sale, preotul este reclamat de multe alte aspecte ale vieţii temporale a credincioşilor şi, desigur, el nu se poate sustrage pe de-a-ntregul, ba chiar uneori trebuie să se ocupe de dânsele, „silindu-se să facă viaţa prezentă mai puţin penibilă omului, care este fiu al lui Dumnezeu. Dar nu acesta este obiectul propriu al sforţărilor sale, nu aceasta este datoria sa specifică. Soldatul, ca soldat, este însărcinat cu salvarea patriei; magistratul, ca magistrat, este obligat a face să domnească justiţia; regele, ca rege, este însărcinat cu destinele temporale ale regatului său; tot aşa preotul, ca preot, trebuie să se ocupe de scopul ultim al omului... Scopul omului este Dumnezeu"[2], slăvirea lui şi apropierea de el. Scopul ultim al pastoralei este deci realizarea mântuirii în indivizi şi în colectivităţile sociale pe care ei le alcătuiesc.

Domeniul acesta practic al preocupărilor pastoralei nu-i răpeşte nici caracterul teologic, nici pe cel ştiinţific. În primul rând, scopul ultim al misiunii preoţeşti, la care se referă pastorala, este, precum am spus, mântuirea sufletului, individual şi colectiv sau social, adică în parohie, care este „mediul normal al sufletului creştin"[3].

---

[1] J. Hogan, *Les Etudes du clergé*, traduit de l'anglais par l'Abbé A. Boudinhon, Rome et Paris, p. 343.

[2] Achille Desurmont, *La charité sacerdotale*, t. I. pp. 5-6.

[3] Victor Lithard, *Précis de Théologie Pastorale*, p. X.

Prin urmare, regulile ei nu se pot concepe fără referire la Dumnezeu şi la opera mântuirii, care sunt obiectul Teologiei în genere. Pastorala operează, deci, cu adevăruri în legătură cu doctrina creştină, ale cărei principii stau la baza ei. De aceea, ea este în sens propriu o ramură a Teologiei şi adevăratul său titlu este Teologia pastorală; numirea simplă de pastorală nu este decât o abreviaţiune obişnuită în vorbirea curentă.

În al doilea rând, prin însuşi faptul că utilizează principii teologice, ca şi din alte ramuri ale ştiinţei în general, sprijinindu-se „pe un mănunchi de adevăruri speculative, coordonate şi alese cu îngrijire în vederea mântuirii sufletelor"[4], pastorala întruneşte toate condiţiile unei adevărate ştiinţe.

De precizat că, înăuntrul ştiinţei teologice, pastorala are o fizionomie bine determinată şi distinctă, neputându-se confunda cu niciuna din ramurile Teologiei, întrucât adevărurile pe care ea ni le procură din domeniul acesteia nu sunt luate tale-quale, ci sunt alese numai acelea care servesc scopul propus de ea şi sunt coordonate într-un chip cu totul specific, corespunzător adică acestui scop. „Adevăratul obiect al pastoralei nu este deci nici filosofia, nici dogma, nici Teologia morală, nici dreptul canonic", pe care într-adevăr le speculează adesea. „Fără îndoială, materiile pe care ea le tratează au numeroase afinităţi cu diferitele ramuri de ştiinţă bisericească; dar ea le priveşte în felul său, din punctul ei de vedere, din punctul de vedere al întrebuinţării, ce trebuie să facă cu ele păstorul de suflete ca păstor".

Să ne lămurim printr-un exemplu.

„Să luăm chestiunea existenţei lui Dumnezeu. Filosoful se apucă să dovedească pe cale raţională că

---

[4] Achille Désurmont, *La charité sacerdotale*, IIIè ed., tome I-er, p. 14.

Dumnezeu există; dogmatistul vrea să probeze acelaşi adevăr prin credinţă; moralistul este preocupat să stabilească dacă eşti ori nu dator să crezi în Dumnezeu; canonistul studiază sau se ocupă de mustrările îndreptate împotriva ateismului. În ceea ce priveşte pastorala, ea examinează când, cum şi pentru ce trebuie să se predice despre existenţa lui Dumnezeu"[5].

În general, s-ar putea spune cu privire la caracterul celor mai multe chestiuni, cu care se ocupă pastorala, că ea este „speculaţia practicianului" sau, cu alte cuvinte, „ştiinţa, dar anume ştiinţa despre ceea ce trebuie să facem"[6]. Prin urmare, am putea spune că „ea este în acelaşi timp o artă". Arta a fost definită ratio factibilium, adică chipul sau felul de a face, de a săvârşi lucrurile. Ori tocmai aceasta este ceea ce ne învaţă pastorala[7]: cum trebuie să se practice de către preot asistenţa religioasă-morală faţă de sufletele încredinţate lui, pentru a le face să înainteze în virtute şi a câştiga mântuirea; mai precis: modul de a răspândi cuvântul Evangheliei, de a catehiza, de a administra sfintele taine, de a călăuzi voinţele, de a se nevoi cu nevoinţa cea bună.

Încă un exemplu ne va lămuri şi mai bine despre cadrul în care pastorala îmbrăţişează problemele, precum şi în ce unghi le priveşte şi o interesează.

Combaterea superstiţiilor de către preot.

Superstiţia, prin esenţa şi definiţia ei, interesează

---

[5] Achille Désurmont, *ibidem*, pp. 12-13.

[6] Achille Désurmont, *ibid.*, p. 10.

[7] *Idem*, *ibidem*, p. 14. – D-l Wilfred Monod, profesor de Teologie practică la Facultatea liberă de Teologie protestantă din Paris, înfăţişează caracterul practic al pastoralei în lumina următoarei afirmaţii: „Păstorirea sufletelor nu este în ea însăşi o profesiune cerebrală; ea este numai cea mai intelectuală dintre carierele care nu sunt intelectuale" (Leçon d'Ouverture, Paris, 1933, p. 22).

dogmatica, morala, iar ca atitudine practică de credință, chiar liturgica; combaterea ei privește însă pastorala, care, ca „speculație a practicianului", precum am spus, este știința despre ceea ce trebuie să se facă, este acel „ratio factibilium", adică arta sau chipul de a săvârși lucrurile.

Deci, dacă unele discipline științifice profane pot considera superstițiile cu un interes etnografic, iar moralistul, ca reprezentant al unei științe teologice, se poate opri asupra lor pentru a decide cu privire la categoria de păcat sau de gravitate a păcatului superstiției, apoi pastorala trebuie să examineze când și cum trebuie să combatem superstiția. Negreșit, pastorala nu va ignora datele dogmaticii, ale moralei, ale istoriei, ba chiar pe ale etnografiei cu privire la superstiție; dar în niciun caz nu se va confunda cu ele, căci ea trebuie numai să le aprofundeze din punctul său de vedere, din punctul de vedere al întrebuințării, ce trebuie să facă de aceste date păstorul de suflete, să le sistematizeze și să le aplice, stabilind principiile sau metoda acțiunii practice.

De aceea, pentru a proiecta o lumină asupra poziției și atitudinii preotului în problema combaterii superstițiilor, pastorala are de făcut mai întâi o serie de considerații asupra superstițiilor în genere, apoi asupra piedicii pe care ele o reprezintă pentru mântuirea credincioșilor, de unde rezultă, negreșit, chestiunea datoriei preotului de a le combate și, în sfârșit, metoda de întrebuințat.

2. Raporturile pastoralei cu celelalte ramuri ale Teologiei și ale științei profane

Din cele de mai înainte putem înțelege lesne că pastorala are strânse legături cu celelalte discipline ale științei teologice: cu istoria bisericii, cu patrologia, cu

exegeza, cu dogmatica, cu morala şi cu dreptul canonic.

Astfel, „ea cere de la exegeză să-i arate în Sfânta Scriptură secretele vieții creştine, care se găsesc ascunse aci în mii de forme diferite; de la Teologia dogmatică aşteaptă ca să-i furnizeze despre Dumnezeu, despre Domnul nostru Iisus Hristos şi despre întreaga religie un mănuchi de idei alese, în mod deosebit cu putere de convertire şi de sfințire; ea cere, de asemenea, ca Teologia morală, cu care de altfel are numeroase puncte de contact, să lămurească moralitatea faptelor omeneşti". În niciun caz însă, pastorala nu se confundă cu vreuna din aceste ramuri ale ştiinței bisericeşti, care, față de scopul şi preocupările pastoralei, îndeplinesc rolul unor discipline auxiliare şi propedeutice. Ea porneşte numai de la principiile acestora, urmărind aplicarea şi transformarea lor în realitatea vieții, pentru a întinde împărăția lui Dumnezeu. De aceea, ea le aprofundează, le combină şi le completează din punctul său special de vedere şi, proiectându-le la realitate, formulează reguli de acțiune, care-i sunt cu totul proprii[8].

De aceea, în ansamblul ştiințelor teologice, pastorala este pentru viitorul păstor sufletesc „încoronarea tuturor celorlalte forme de învățături; este inelul sau veriga, care uneşte toate ştiințele bisericeşti sau teologice cu scopul lor ultim. Dacă, în timpul perioadei de pregătire a viitorilor preoți în şcoala bisericească, ea nu trebuie să fie niciodată neglijată, apoi nici nu trebuie să ocupe aci loc de primul rang, pentru că studiile făcute într-un chip pur practic sunt lipsite de profunzime şi nu sunt în stare să fortifice inteligența. Din moment însă, ce s-a ajuns la dobândirea ştiinței teologice, atunci da, nenumăratele aplicații, pe care ea le comportă, trebuie să ajungă obiectul principalelor

[8] Vezi Achille Desurmont, *ibid.*, pp. 16-17.

sforțări ale viitorului preot"[9].

De aceea, studiul pastoralei este amânat în programul facultății noastre în ultimul an de studii. „Ieri ar fi fost prea devreme, întrucât elementele necesare conducerii sufletelor nu erau toate întrunite; mâine ar fi prea târziu, deoarece preoția presupune deja făcută sinteza mijloacelor de acțiune Apostolică"[10]. Dacă în școală însușirea cunoștințelor propriu zis teologice deține locul cel dintâi în sforțările viitorului preot, în viața sa de preot însă, Teologia pastorală va ocupa locul cel mai larg[11].

Este locul să determinăm poziția pastoralei și înlăuntrul Teologiei practice în general.

Disciplinele acestei secții a științei teologice – liturgica, omiletica, catehetica și pastorala propriu zisă (hodegetica) – stau de fapt în corelație cu funcțiunile sau puterile sacerdoțiului. Astfel, omiletica și catehetica privesc exercițiul funcțiunii didactice a preotului, liturgica se referă la puterea sau funcțiunea sfințitoare, în timp ce pastorala și dreptul canonic și bisericesc corespund funcției de conducător al sufletelor.

În practică, funcțiunea pastorală coordonează și ia în serviciul ei pe celelalte două. Serviciul divin în genere, predica și cateheza, apar deci ca mari capitole de pastorală. În aceeași situație, ba mai mult chiar decât celelalte, apare disciplina practică mai nouă, numită misiologie, care se integrează în chip cu totul natural în pastorală, reprezentând un capitol din pastorala specială, care a fost accentuat în vremea mai nouă, insistând cu deosebire asupra acțiunii de aducere a sufletelor la Hristos, adică la mântuire, prin preot și prin auxiliarii săi.

O serie de raporturi strânse prezintă pastorala și cu

---

[9] J. Hogan, *Ibid.*, p. 354.
[10] Victor Lithard, *op. cit.*, p. IX.
[11] Cf. J. Hogan, *op. cit.*, p. 354.

anumite ramuri ale ştiinţei profane şi îndeosebi cu acelea care concură la cunoaşterea sufletului omenesc. Studiul psihologiei şi al pedagogiei îndeosebi pune elemente absolut indispensabile la dispoziţia artei de a guverna sufletele. Ştiinţa pastorală nu le poate ignora deci.

3. Diviziunea sau împărţirea Teologiei pastorale

Sub forma în care se prezintă în cea mai mare parte din tratatele metodice, pastorala începe mai întâi cu o parte consacrată preotului însuşi, a cărui misiune nu va fi eficace decât dacă el posedă unele dispoziţii şi dexterităţi, care constituie ceea ce se cheamă spirit sau duh preotesc şi viaţă sacerdotală[12].

Dacă ne imaginăm opera pastorală ca pe o expediţie pentru cucerirea sau câştigarea sufletelor pentru Hristos, operă pentru care El s-a întrupat şi pe care El însuşi a început-o, transmiţându-o apoi spre desăvârşire bisericii, apoi ofiţerii unei astfel de întreprinderi, ai acestei expediţii, cine sunt decât preoţii? Ei sunt agenţi îndatoraţi a păstra, a forma şi a face să se dezvolte viaţa harică în alţii.

De aceea, se cuvine ca pastorala să se ocupe în primul rând de propria lor formaţiune. Un curs de pastorală are ca scop, după cum indică chiar numele ei, de a învăţa pe preoţi, adică pe păstorii de suflete, metoda potrivită pentru a-şi îndeplini datoriile lor. Ei sunt îndatoraţi a paşte, adică a nutri turma lor spirituală, făcându-o să ducă cu adevărat o viaţă creştină. Este deci cât se poate de necesar a li se pune la îndemână explicaţii practice asupra acestei vieţi, spre a-i entuziasma pentru misiunea lor, a-i face s-o preţuiască şi să şi-o îndeplinească cât se poate mai

[12] J. Hogan, *op. cit.*, p. 343.

desăvârşit[13].

În programul primei părți a pastoralei sunt de atins chestiuni ca următoarele, asupra cărora candidatul la preoție și preotul începător rămân să reflecteze înainte de îmbrăcarea demnității sacerdotale și să le adâncească chiar după aceea:

Poziția păstorului de suflete în planul mântuirii și însușirile cerute de la el; vocația sacerdotală în principiu și rolul sau în raport cu vremea; natura și sublimitatea preoției; devotamentul preotului; moralitatea exemplară și sfințenia vieții preotului; mijloacele pentru perfecțiunea sa; grițile, necazurile și primejdiile legate de exercițiul preoției; recompensele preotului etc.

Se înțelege că se pot multiplica cantitativ și se pot adânci problemele care interesează pregătirea personală a viitorului preot pentru sfânta și delicata misiune, ce vrea să îmbrățișeze. Ar fi chiar imposibil a da o listă completă de toate punctele, din care el trebuie să se pregătească sufletește și să capete dexterități prealabile.

Pentru a înfățișa un tablou mai exact al problemelor care intră în cadrul părții a doua a pastoralei, ne vom servi de un lung citat: „Teologia pastorală se ocupă apoi de lucrarea sau opera servirii preoțești însăși și descrie pe fiecare din acțiunile sale principale. Ea face cunoscut viitorului preot, sau și preoților la începutul misiunii lor, diferitele clase de creștini, care s-ar putea să fie încredințați grijii lor, precum și diferitele datorii, pe care vor fi obligați să le îndeplinească față de dânșii. Ea învață pe viitorul preot ce conduită trebuie să observe față de diferite persoane, potrivit vârstei, temperamentului și condiției lor sociale, precum și de ce folos le poate fi în

[13] Cf. l'Abbé Garnier, *Cours de Pastorale*, 3è édit., pp. 1-4.

diferitele grade de viață spirituală, de la cea mai umilă până la cea mai înaltă. Ea face să-i treacă pe dinainte bărbații, femeile și copiii, din care se compune o parohie și îi semnalează nevoile și trebuințele lor speciale.

Pastorala se ocupă chiar cu îndrumările practice pentru administrarea tainelor și ierurgiilor, dar mai cu seamă, și în amănunt, cu acelea care privesc taina spovedaniei, care ocupă un loc atât de important în mijloacele bisericii ortodoxe pentru îndrumarea cu autoritate a sufletelor. Ea expune datoriile preotului la căpătâiul bolnavilor și cum poate fi determinat un muribund să se resemneze în suferință și, dacă trebuie, să se pregătească chiar de moarte.

Teologia pastorală cuprinde, în sfârșit, în partea a doua, care poate fi privită ca o pastorală specializată, tot ceea ce se referă la organizarea și conducerea unei parohii, la direcția diferitelor misiuni sau întreprinderi cerute de condițiile aparte ale comunității etc.; într-un cuvânt, ea are în vedere toate mijloacele, toate metodele ordinare și extraordinare, pe care le poate întrebuința zelul pastoral"[14].

Alți autori, ca, de pildă, J. Blouet (Pour sau – ver les âmes – Théologie pastorale à l'usage des séminaires et du clergé), urmează în diviziunea materiei punctele schițate în programul cuprins în formula, cu care Mântuitorul trimite pe Apostoli: „Mergând, învățați toate neamurile, botezându-le și învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit".

Primul cuvânt (mergând) sintetizează cu deosebire diviziunea, care privește persoana preotului ca păstor, adică chestiunile vocației, dragostei, devotamentului și a jertfei. Al doilea cuvânt — învățați — ar reprezenta în parte un moment de tranziție de la prima la a doua

[14] Vezi J. Hogan, *op. cit.*, pp. 343-344.

diviziune a pastoralei. Prima funcțiune pastor[illegible]rală fiind, adică, exemplul vieții preotului, se înțelege [illegible]că, între pregătirea lui și contactul cu enoria, trebuie să [illegible]sta ca un piedestal capitolul despre moralitatea exempla[illegible]ară a vieții păstorului, precum și despre celelalte însușiri re[illegible]clamate de o astfel de chemare.

Intrarea în a doua parte a pastoralei ar re[illegible]prezenta-o funcțiunea didactică (catehizarea și predica) im[illegible]plicată de termenul „învățați".

Cuvântul „botezându-le" rezumă [illegible]obligațiile preotului de a întreține viața divină în sufletele p[illegible]ăstoriților, prin rugăciune și prin întreaga sa funcțiune sacra[illegible]amentală.

Finalul formulei, „învățându-i să păzea[illegible]ască toate" subsumează capitolele referitoare la conducerea[illegible]a pastorală sau direcția spirituală a diferitelor categorii, [illegible]la care se adaugă instrucțiuni de administrarea parohiei [illegible]și a dife-ritelor acțiuni din parohie.

Noi avem o atitudine de simpatie pentru [illegible]o astfel de distribuire a materiei în ordinea de succe[illegible]siune din programul dictat Apostolilor în formula cita[illegible]tă și vom urma-o și în cursul nostru, cu o ușoară adaptar[illegible]re aparte a materiei, la cele două părți ale pastoralei.

De fapt, și în acest sistem, problemele [illegible]Teologiei pastorale se grupează tot în cele două mari div[illegible]iziuni, cea dintâi adică tratând despre temeiurile misiunii [illegible]și calitățile păstorului sufletesc, iar cea de-a doua despre r[illegible]elațiile lui cu sufletele, luate mai întâi individual, iar m[illegible]ai apoi în mediul lor social, în care se nasc, cresc și se des[illegible]săvârșesc în vederea marii zile a judecății[15].

---

[15] Cf. și Victor Lithard, *op. cit.*, p. XII.

II. IZVOARELE ŞI LITERATURA TEOLOGIEI PASTORALE

1. Izvoarele Teologiei pastorale

Importanța studiului Teologiei pastorale rezultă din însuşi scopul misiunii preotului ca păstor, care, în ultima linie, nu este altul decât mântuirea sufletelor încredințate grijii sale. În fața unei probleme atât de covârşitoare, prin greutatea execuției şi prin marea răspundere, pe care o implică, ştiința pastoralei este nevoită să-şi întemeieze şi să-şi inspire recomandările ei din surse de mare autoritate.

Izvoarele Teologiei pastorale sunt unele de origine divină, iar altele de origine bisericească.

– În prima categorie intră Sfânta Scriptură.

A. – Vechiul Testament chiar proiectează o puternică lumină asupra datoriilor conducătorilor sufleteşti ai poporului, îndeosebi, prin textele respective şi adânc impresionante din profeții Isaia, Ozie, Micheia, Ioel, Ezechiel, Zaharia şi Maleahi.

B. – Noul Testament cuprinde, chiar în cadrul sfintelor Evanghelii, principiile fundamentale ale pastoralei creştine, presărate incident în pasajele prin care Mântuitorul se adresează Apostolilor. Acelaşi lucru se poate spune şi despre Faptele şi epistolele sfinților Apostoli. În deosebi, cele două epistole către Timotei şi una către Tit ale Sfântului Apostol Pavel reprezintă capitole clasice de pastorală, prin care dânsul susținea şi îndruma experiența păstorilor aşezați de el. Pentru acest motiv, aceste epistole sunt cunoscute sub titlul de epistole pastorale.

Exemplul acesta a fost urmat în biserică şi de succesorii Sfinţilor Apostoli, întrucât sfinţii părinţi s-au arătat pătrunşi de principiul Evangheliei de a nu mărgini religiozitatea la un simplu creştinism de periferie, printr-o profesiune teoretică a doctrinei, ci a-l adânci şi a-l asimila în suflete şi a-l face să fie trăit în fapte. Ca atare, ei s-au arătat preocupaţi de metodele în care au schiţat atitudinea şi linia de purtare a păstorilor bisericeşti, în diferite circumstanţe şi în diferite relaţii cu persoane.

2. – Scrierile sfinţilor părinţi şi operele anumitor scriitori bisericeşti alcătuiesc, deci, a doua serie de izvoare ale Teologiei pastorale.

Asemenea instrucţiuni erau provocate, în general, de anumite împrejurări sau vizau un anumit scop actual atunci. De aceea, ele nu se prezintă în forma unor tratate de pastorală, ba uneori au un caracter accesoriu în scrierea care le cuprinde.

Astfel, în veacul al III-lea, Sfântul Ciprian dirija clerul şi poporul din ascunzătoarea, în care se retrăsese în timpul persecuţiei, furnizând o serie de instrucţiuni utile studiului pastoralei. Se poate cita într-un astfel de scop scrierea sa „Ad Fortunatum", în care susţine pe temeiul textelor din Sfântul Scriptură datoriile creştinilor în timpul persecuţiilor; de asemenea, cea intitulată „De moralitate", de fapt o scriere de morală, dar publicată sub formă de epistolă pastorală în timpul epidemiei de ciumă din anii 252-253. Cele 59 epistole apoi, ce ni s-au păstrat de la dânsul, se referă la chestiuni disciplinare pe lângă altele de natură dogmatică[16].

Sfântul Efrem Sirul († 379), în *Cuvântul său despre Preoţie*, Sfântul Grigore din Nazianz sau Teologul († 390), în cuvântarea sa apologetică *Despre fugă* şi Sfântul Ioan

[16] Cf. J. Tixeront, *Précis de Patrologie*, IXè ed., pp. 158-160.

Gură de Aur, în tratatul său *Despre Sacerdoțiu*, schițează tablouri de o neîntrecută măiestrie despre sublimitatea chemării de păstor a preotului şi despre îndatoririle care decurg din această chemare.

Îndrumări şi explicații de preț se pot spicui, de asemenea, din epistolele Sfântului Vasile cel Mare.

În cartea sa *De officiis ministrorum*, Sfântul Ambrozie († 397) al Mediolanului înfățişază, de asemenea, în Apus, idealul preotului într-o lumină atrăgătoare. Nu mai puțin, epistolele Fericitului Ieronim († 420) prezintă un deosebit interes pentru pastorală, dar mai cu seamă cea către Nepoțian, în care tabloul preoției este prezentat într-o notă admirabilă[17]. Putem cita în acelaşi timp scrierea *De moribus clericorum* a Fericitului Augustin († 430).

Tot ce s-a scris însă în Apus, referitor la pastorală până în această vreme, a fost întrecut de scrierea Sfântului Grigore cel Mare († 604), episcopul Romei, intitulată *Regulae pastoralis liber*, al cărei interes şi utilitate sunt actuale astăzi ca şi atunci. Compusă din patru părți, ea se grupează în acelaşi gen ca şi lucrările menționate mai sus ale sfinților Grigore din Nazianz şi Ioan Gură de Aur, numai că îmbracă proporții ceva mai mari, luând aspectul unui veritabil manual de pastorală. Valoarea ei se poate deduce din faptul că a fost tradusă şi în limba greacă, la începutul veacului al VII-lea, de către patriarhul Anastasie al II-lea al Antiohiei (599 - 609), după cererea împăratului Mauriciu. Traducerea nu ni s-a transmis însă.

Mai târziu, scrieri similare au continuat să apară numai în biserica din Apus. În cea de Răsărit, chestiuni de Teologie

---

[17] Această epistolă a lui Ieronim a fost tradusă în limba română împreună cu *Epistola către Rustic* (Datoriile unui monah), de dl. G.I. Popescu-Zimnicea, sub titlul *Două epistole pastorale*, în 8°, 63 p., Buc., 1933.

pastorală se pot spicui din scrierile patriarhului Fotie, dar mai ales din epistolele şi răspunsurile sale canonice.

3. – Izvoare cu autoritate bisericească pentru pastorală sunt şi acele canoane ale sinoadelor ecumenice şi locale, din care rezultă norme pentru activitatea preotului, precum şi epistolele pastorale îndreptate în răstimp de către chiriarhi în eparhiile lor. Ele reprezintă o mare importanţă, când atacă probleme din sfera pastoralei, ridicate de epoca respectivă, întrucât ştiut este că rezolvarea lor poate să nu fie identică în orice punct al istoriei. „Sufletul omenesc, către care se îndreaptă această mare acţiune a bisericii, este, într-adevăr, în esenţa sa şi în ultima analiză, unul şi acelaşi. Dar manifestările acestui suflet şi mai ales socializarea manifestărilor sufleteşti, contopirea lor în valori sociale şi culturale, sunt într-o continuă curgere, aşa de variată, încât un om nu se aseamănă niciodată altuia, nici o epocă istorică unei alte epoci... De aici, se nasc pentru pastorală probleme care nu se rezolvă niciodată în acelaşi fel, ci întotdeauna în raport cu diversele variaţii, ce le îmbracă viaţa reală a popoarelor şi a indivizilor”[18]. Epistolele pastorale, eparhiale ori sinodale ne servesc deci interpretarea, adaptarea şi aplicarea în timp, la viaţă, a principiilor de Pastorală.

4. – Surse de orientare pastorală se găsesc şi în instrucţiunile din cărţile liturgice, sub titlul de „Povăţuiri” în liturghier şi sub cel de „învăţătură”, în evhologhiu, mai ales la rânduiala spovedaniei.

5. – Vieţile marilor păstori ai bisericii sunt comori inepuizabile de orientări, de procedare şi de inspiraţie în acţiunea pastorală. „După cum politica se studiază în viaţa bărbaţilor mari de stat, iar arta războiului în viaţa marilor

[18] Pr. Const. Provian, *Sfântul Apostol Paul, - Studiu asupra personalităţii şi activităţii sale practice*, Buzău, 1921, p. 7.

căpitani, tot așa se învață și arta de conducere pastorală din viața marilor păstori de suflete. Fiecare pagină din istoria lor cuprinde o lecție. Aici îi vezi la lucru, le observi metodele, iei notă de felul în care ei tratează tot felul de dificultăți și diferitele categorii de persoane, ajungi să descoperi sursele ascunse ale acțiunii lor și spiritul care-i anima; le poți urmări concepția, organizația și executarea planurilor lor pentru întinderea împărăției lui Hristos; prinzi ceva din secretul pe care îl aveau ei de a atrage atât de minunat sufletele la ei și la Dumnezeu"[19].

Din acest punct de vedere, Patericul poate împlini un goi cu mult folos.

2. Bibliografie sau literatura pastorală

Reforma protestantă a trezit o reacție în țările romano-catolice ale Apusului și a concentrat mai atent grija bisericii asupra sufletului creștin. Prețul unei acțiuni practice în parohie din partea preotului a trebuit să fie scos mai mult în relief și a fost subliniat din ce în ce, sub presiunea noilor situații și curente. Instrucțiunile pastorale ajunseseră o chestiune de program în școlile bisericești pentru pregătirea clerului și ele merseseră până a fi sistematizate în tratate sau manuale. Aici stă începutul literaturii pastorale.

Îndeosebi, cam la un secol și jumătate după sinodul din Trident, apăruseră numeroase tratate de pastorală în țările romano-catolice, dar mai ales în Germania. În această țară, însă, tratatele de pastorală, cunoscute sub numele de Pastoraltheologie, au avut multă vreme o extindere mai largă decât ceea ce se înțelege astăzi sub acest nume.

[19] J. Hogan, *op. cit.*, pp. 350-351.

Pastorala însuma laolaltă toate disciplinele Teologiei practice: liturgica, omiletica şi catehetica. Acestea formau obiecte aparte în şcolile bisericeşti din alte ţări catolice.

În Franţa însă, pastorala a avut mai de timpuriu un caracter delimitat la noţiunea de astaţi a pastoralei, dacă ne gândim în deosebi la două lucrări scrise de doi preoţi exilaţi în timpul Revoluţiei franceze şi anume:

1) Méthode pour le gouvernement des paroisses şi

2) Miroir du clergé.

În alte ţări, disciplinele Teologiei practice – liturgica, omiletica şi catehetica – sunt studiate ca oricare alt obiect, iar învăţământul pastoralei propriu-zise este dat prin multiplele aplicaţii şi exerciţii de cazuistică şi de predică populară, care se fac la studiile speculative şi, îndeosebi la morală, cu scopul de a investi pe viitorii păstori cu dexteritatea de a prezenta pe înţelesul minţilor celor mai simple adevărurile de credinţă şi de a aplica principiile morale la măruntele cazuri din viaţa de toate zilele. Îndeosebi, la Facultatea de Teologie din Oxford, pastorala se propune ca o aplicaţie la morală[20].

Spre finele veacului al XVIII-lea însă, pastorala a început să se emancipeze ca o disciplină aparte înăuntrul Teologiei practice, iar de aici înainte literatura ei a cunoscut o deosebită dezvoltare.

Înainte de a indica unele tratate, vom da lămurirea că niciunul din ele nu poate fi privit din punctul nostru de vedere ca un manual complet, întrucât niciunul din ele nu abordează absolut toate problemele pe care le implică datoriile preotului ca păstor. Altele au ca obiect numai anumite aspecte ale funcţiunii pastorale, numai anumite capitole din domeniul ei sau probleme accentuate de moment, pe care le aprofundează

[20] Cf. J. Hogan, *op. cit.*, pp. 346-348.

în cadrul unor monografii, care, negreşit, reprezintă de cele mai multe ori contribuţii serioase.

Cea mai bogată literatură pastorală aparţine limbii germane. Noi nu vom menţiona însă decât un număr foarte redus de autori, unii mai vechi, iar alţii mai noi, în totalitate aproape de confesiune romano-catolică.

Astfel:

1) Johann Sailer, *Vorlesungen aus der Pastoraltheologie*, 3 vol., München, 1788-1789.

2) Johann Sailer, *Neue Beiträge zur Bildung der Geistlichen*, 2 vol., München, 1808-1811.

3) Ferdinand Probst, *Theorie der Seelsorge*, Breslau, 1883.

4) Joh. Pruner, *Lehrbuch der Pastoraltheologie*, 3 vol., Paderbon, 1899.

5) Dr. August Sthor, *Handbuch der Pastoralmedizin mit besonderer Berüchsichtigung der Hygiene*, Frieb. i. Breisg., 1900.

6) Dr. Cornelius Krieg, *Wissenschaft der Seelenleitung. Eine Pastoraltheologie in vier Büchern. Freiburg im Breisgau*. Mai multe ediţii din 1903-1919.

7) *Olfers*, Pastoralmedizin, 1911.

8) *Sräter*, Das MännerApostolat, 1922.

9) *Mosterts*, Jünglingsseelsorge. Freiburg, 1923.

10) Dr. C. Capellmann şi Dr. W. Bergmann, *Pastoralmedizin (Medicina pastoralis) Paderborn*. A XIX-a ediţie în anul 1923 (XIII+427 p.). Un manual aproape neîntrecut.

11) P. Traub, *Der Pharer und die soziale Frage (Praktische - theologische - Bibliothek)*, Göttingen, 1907.

Dintre autorii protestanţi germani, putem menţiona:

12) Dr. Klaus Harms, *Pastoraltheologie*.

13) Zezschwitz, *System der praktischen Theologie*, trei părţi; Leipzig, 1876-1878.

14) Osterzee. *Praktische Theologie*, tradusă şi în limba engleză.

În limba franceză:

În primul rând, doi autori mai vechi, care reprezintă o continuare a principiilor şi spiritului celor două manuale franceze citate mai înainte:

1) Dieulin, *Le bon curé au dix-neuvième siècle*.

2) L'Abbe Dubois, *Pratique du zèle ecclésiastique*, în 4 tomuri, recditat şi adnotat în ediţii mai noi.

Apoi:

3) Le T.R.P. Achille Desurmont, *La charité sacerdotale ou leçons élémentaires de Théologie pastorale*, III-è éd. în 2 vol. in-8° (VIII + 581 şi 544 pp.), Paris, 1906. Un manual bun de consultat în general, dar nu egal în dezvoltarea materiei, insistând mai mult asupra păstorului, decât asupra lucrării din parohie.

4) L'Abbé Garnier, *Cours de Pastorale*, 3-è édit. in-8°, V - 706 pp., Paris. Este un manual prea sumar şi fără aparat.

5) P. Victor Lithard, *Précis de Théologie pastorale*. In-8°, XV+352 pp., Paris, 1930. Un manual cu programul aproape complet şi la zi, dar tratând în rezumat chestiunile. Foarte bun de consultat.

6) J. Blouet, *Pour sauver les âmes – Théologie Pastorale*, ajuns la a V-a ediţie, Paris 1932. In-8°, 492 p. O publicaţie cu paragrafe scurte, dar pline de înţelepciune şi de experienţă pastorală, expuse cât se poate de plăcut şi de sugestiv.

7) René Cardaliaguet, *Mon curé chez lui, notes sur l'organisation de la paroise*, Paris, 1926. In-8°, 238 pp. Cuprinde lecturi interesante şi pline de experienţă.

8) Le P. Boulay, *Prêtre et Pasteur ou grandeurs et obligations du prêtre*. Paris, III-è. éd. In-8°, XII – 552 p. Se ocupă îndeosebi de condiţiile cerute preotului şi de activitatea sa în legătură mai ales cu oficiul său liturgic.

9) L. Branchereau, *De la vocation sacerdotale*, Paris, 1896.

10) Acelaşi, *Politesse et convenances ecclésiastiques*, III-è édit. Paris.

11) Joseph Lahitton, *La vocation sacerdotale*, IV-èd. Paris. In-8°, XVI – 527 pp.

12) L'Abbé Joseph Adolph, *La confession et la Direction*, traducere din limba germană în cea franceză, Paris, 1924. In-8°. XII – 260 pp.

13) Mgr. Lejeune, *Conseils pour la Confession*, Paris, 1924, In-8°, 170 pp.

14) Patrick J. Gearon, *Les âmes scrupuleuses consolées*, Paris, 1931, 158 p.

15) Mgr. Gaume, *Manuel des confesseurs*, Paris, 1880.

16) Dom J. Simon, *Le prêtre et l'Apostolat moderne*, Tours, 1923, In-8°, VIII – 126 p.

17) R.P. Millet, *Jésus vivant dans le prêtre, considérations sur la grandeur et la sainteté du sacerdoce*, VII-è éd., Paris, 1929. In-8°, XII – 420 p.

18) A. Vinet, *Théologie Pastorale au théorie du Ministère evangelique*, Paris 1889. Protestantă. Tradusă şi în englezeşte.

19) *Le prête, juge et médecin, au tribunal de la Pénitence ou méthode pour bien diriger les âmes par un ancien professeur de Théologie*, 2 vol. Paris, 1882.

20) Le P. J. Delbrel, *Jésus, Educateur des apôtres*, Paris, 1922, In-8°, XXII – 386 p.

21) Abbé Claude Bouvier, *L'éducation sacerdotale*, Paris, 1926. In-8°, XII – 366 p.

22) Paule Dabine, *L'Apostolat laique*; Paris, 1931. In-8°, 228 p.

Vom cita, de asemenea, din literatura italiană manualul lui Frassinetti şi Berardi, *Praxis confessarii et*

Pastoris şi Enrico Swoboda, La cura d'animé nelle grandi citta. Studio di Teologia Pastorale. 1912. Versione ital. del. Cattaneo, Roma. Din cea spaniolă: tratatul cu bună reputaţie, asupra aceluiaşi subiect, al lui P. Mach, iar din cea ungară, este vrednic de menţionat Theologia pastoralis de St. Radlinszky (3 vol., Viena, 1870).

Limba engleză nu posedă o literatură pastorală bogată în aceeaşi măsură ca limbile germană şi franceză, poate şi pentru motivul cum se propune pastorala în facultăţile de Teologie. În schimb, lucrările apărute înfăţişază o deosebită valoare prin temeinicia şi adâncimea, cu care tratează chestiunile abordate. Se pot cita:

1. Le Cardinal Manning, *Le Sacerdoce éternel* (tradus în l. franceză de abatele C. Maillet).

2. Mgr. Moriarty, *Allocutions à son clergé*. La acest paragraf putem adăuga publicaţiile din biserica r. - catolică din Americă:

3. Le Cardinal Gibbons, *L'Ambassadeur du Christ*, tradus în l. franceză.

4. P. Valuy, *Directorium pastorale* şi

5. P. Muller, *Sacerdoce catholique*.

Iar dintre autorii protestanţi în limba engleză:

6. Bridges, *Christian Ministry*.

7. Blunt, *Directorium pastorale*.

8. Burgon, *A treatise on the pastoral office*.

9. Fairbairn, *Pastoral Theology*.

10. Hoppin, *Pastoral Theology* (New-York). Literatura pastorală la noi, românii ortodocşi, s-a mişcat între manuale şi articole modeste, în deosebi de la 1862 încoace, când a apărut în Bucureşti Teologia pastorală a episcopului Melchisedec de la Roman, după care episcopul Inochentie al Romanului a dat o prescurtare.

Nu se poate tăgădui că şi mai înainte n-au lipsit publicaţii în domeniul pastoralei; ele n-au avut însă un

caracter sistematic. Sunt vrednice de amintit îndeosebi:

Preoția cu datoriile clerului mirean. Râmnic, 1740.

„Îndreptarea păcătosului cu duhul blândeților", Iași, 1765.

„Detorințele presviterilor parohialnici", Buda, 1817, care este o traducere a lucrării autorului rus Partenie Soncovschi, episcop al Smolenscului, tipăritură reînnoită la Sibiu în anul 1858. A doua oară tradusă si amplificată de K. Mavrula, Buc., 1852, sub denumirea: „Detoriile preoților". Sub titlul: „Datoriile preoților de popor", mai fusese tipărită şi la Iaşi, în anul 1838.

Arhim. Filaret Scriban, Epistolii sau scrieri despre datoriile sfintelor dregătorii preoțeşti, Iaşi, 1843.

„Preoția", Râmnic, 1850.

Paralel cu acestea, instrucția pastorală a clerului era susținută prin traducerea în română a tratatului „Despre Preoție" al Sfântului Ioan Gură de Aur (Bucureşti, 1820), „Despre Fugă" a Sfântului Grigore Teologul (Bucureşti, 1821), precum şi „Carte folositoare de suflet" (tradusă din greacă şi tipărită pentru prima dată la 1799 pe cheltuiala mitropolitului Dosoftei al Ungro-Vlahiei), cuprinzând învățătură către duhovnic, canoanele Sfântului Ioan Pustnicul şi sfătuire către cel ce se spovedeşte.

În anul 1909, mitropolitul Afanasie Mironescu a publicat, de asemenea, „Sfaturi către preoți" (Bucureşti), traducere şi prelucrare după Teologia morală a lui Saetller[21].

Un tratat în genul celui publicat de episcopul

[21] Curios e că în tipografia Mânăstirii Neamț a fost imprimată în anul 1931 *Călăuza preoților de mir*, 155 p., cu mențiunea: „elaborată de un preot de mir bătrân..." deşi nu este decât una şi aceeaşi cu volumul publicat de mitropolitul Atanasie în 1909, la Bucureşti, sub titlul de *Sfaturi către preoți*.

Melchisedec a apărut în Transilvania şi anume:

Şaguna, *Manual de studiu pastoral*. Sibiu, 1872.

În uzul seminariilor teologice din vechiul regat se găsesc în timpul din urmă:

Econ. stavorf. Ioan Gotcu, *Pastorala*, Buc. 1903 şi

Econ. G. I. Gibescu, *Manual de Teologie Pastorală*, Bucureşti, 1899.

E drept că, afară de câteva teze de licenţă în Teologie dinainte de război, cu subiecte din pastorală, precum şi de articolele apărute în revistele bisericeşti periodice, s-au publicat după război – şi numărul lor sporeşte în timpul din urmă – în volum, diferite monografii pastorale de un interes cu totul actual.

Citǎm în primul rând broşurile P.C. Arhimandrit Iuliu Scribian:

„Chemarea preotului" (Buc., 1921. In-8°, 162 p.) şi „Studiul Pastoralei în biserica românească" (Sibiu, 1924. In-8°, 143 p.), fiind cele dintâi, care s-au silit să atragă atenţia spre o perspectivă mai ştiinţifică a studiului pastoralei la noi. Până astăzi însă, n-avem nici un tratat, care să înfăţişeze pastorala la înălţimea unui studiu academic. Ne găsim totuşi într-o perioadă premergătoare de bun augur, dacă reflectăm la monografiile apărute la intervale din ce în ce mai scurte, tratând şi adâncind probleme reclamate de epoca noastră, activităţii preotului. Astfel:

Nicu Cotlarciuc, *Ocrotirea socială şi biserica* (Cernăuţi, 1921. In-8°, 80 p.) furnizează date preţioase în vederea organizării asistenţei sociale, în spiritul tradiţiei bisericii. O contribuţie la aceeaşi problemă poate fi privită şi broşura unui laic, D-rul Victor Gomoiu. *Preoţimea în slujba operelor de ocrotire şi medicină socială* (Buc. 1927, In-8°, 80 p.).

Trecând peste teze de doctorat cu caracter mai

general, ca: „Datoriile Preoţimii" de Diaconul Gheorghe Comşa (Buc. 1925, In-8°, 88 p.), precum şi „Preotul şi armonizarea claselor sociale" (Buc. 1925, In-8°, 147 p.) a preotului Marin Ionescu, semnalăm cu precădere publicaţiile, care înfăţişează interesante capitole de pastorală specializată precum:

Ioan Hanzu, *Taina pocăinţei, studiu pastoral*; Sibiu, 1911, In-8°, 56 p.

Pr. D. Voniga, *Activitatea pastorală a preotului în parohie – I, Pastoraţia individuală şi II. Pastoraţia socială*, Arad, 1926, In-8, 114 p.

Ilie Ioan Beleuţă, protodiacon, *Convorbiri asupra legăturii bisericii cu credincioşii pe baza molitfelnicului*, prelucrare din limba franceză. Sibiu, 1922. In-8°, 146 p.

Idem, *Biserica şi enoriaşii*, Sibiu, 1920-1921.

Dr. Grigore C. Comşa, episcopul Aradului, *Pastoraţia individuală şi colectivă* (Bibl. Preot. ortod. nr. 1). Arad, 1929. In-8°, 50 p.

Idem, *Instrucţiuni cu privire la administrarea tainei sfintei Mărturisiri* (B. Preot. ortod. nr. 2), Arad, 1929.

Idem, *Credinţa, care lucrează – chemări către laici şi feţe bisericeşti*, Arad, 1931. In-8°, 97 p.

Trecând peste modestele mele încercări (*Sacerdoţiul creştin*; *Preotul şi politica*, – Piteşti, 1926, şi *Preotul în oficiul său de liturghistor* – Bis. ort. rom. nr. 6, 1929), trebuie să amintim publicaţiile părinteiui Grigore Cristeseu:

„Un capitol de Pimenică ortodoxă", Sibiu, 1926, In-8°, 78 p.;

„Teologie şi Sacerdoţiu", Sibiu, 1928, In-8°, 61 p.;

„Mie a vieţui este Hristos", scrisori pastorale. Sibiu, 1928, In-8°, 88 p. Şi „Fă lucrul evanghelistului", Sibiu, 1929, In-8°, 183 p.; toate reprezintă capitole de sinteză pastorală, în care sunt abordate şi chestiuni din alte

discipline ale Teologiei practice, în deosebi din omiletică.

O încercare de tratat sau manual de pastorală putem privi broşura părintelui D. Ieremiiv, profesor la Facultatea de Teologie din Cernăuţi, publicată sub titlul: „Pimenica ortodoxă sau Teologia pastorală în înţelesul strâns al cuvântului". Introducere şi Partea I (Pimenica indirectă), Cernăuţi, 1928, In-8°, 84 p.

Un reflex pastoral îl reprezintă cele două publicaţii ale defunctului preot Const. Provian: „Sfântul Apostol Paul – studiu asupra personalităţii şi activităţii sale practice" şi „Activitatea pastorală şi omiletică a Sfântului Ioan Chrisostom în Antiohia", amândouă publicate în Biblioteca exegetică şi patristică pentru Teologia practică, Buzău. Ele reprezentau un bun metod pentru a ne dezvălui comorile de artă pastorală ale marilor figuri din biserică.

Bibliografia pastoralei poate menţiona în limba română şi manualele autorilor ca:

Episcopul Ioan Bob, *Despre preoţie şi despre duhul cel bun şi a celui rău păstor sufletesc*, Blaj, 1808.

Samuil Clain, *Teologia pastorală*, Buda, 1817.

Izidor Marcu, *Teologia pastorală*, 2 vol. Blaj, 1902-1907.

Canonicul Nicolae Brânzeu, *Păstorul şi Turma (Hodegetica)*, Lugoj, 1930, In-8°, VI + 672 p.

Referindu-ne la celelalte biserici naţionale ortodoxe, relevăm că primul manual de pastorală publicat în limba greacă datează din anul 1708, fiind tipărit la Veneţia sub titlul de „Păstorul oilor cuvântătoare" şi având ca autor pe Ieromonahul Melodie, fără valoare ştiinţifică. Tratatul cel mai bun la greci este cel al lui Nichifor Kalogeras, „Pastorala", editat pentru prima oară în anul 1883 şi reeditat mai apoi. Deşi se impietează şi în domeniul liturgicii şi al omileticii, totuşi chestiunile de pastorală propriu-zisă ocupă cel mai mare loc. Un manual mai nou

este cel al lui Nectarie Kefalas, „Studiul pastoralei", Atena, 1898, sub formă de catehism, pentru uzul seminariilor teologice[22].

Un studiu serios îl prezintă manualul „Despre Preoție" In-8°, 166 p., Atena 1912, al Arhim. Hrisostom Papadopulos, actualul mitropolit al Atenei.

Din literatura Teologiei pastorale în rusește, citãm:

Chiril, *Teologia pastorală*, Petrograd, 1853.

Gladichii, *Învățătura Sfântului Ioan Chrisostom despre învățământul pastoral*, Cazan, 1898.

Pocrovschi, *Cursul conducerii practice pentru păstori*, Petrograd, 1898, edit. II, cuprinzând numai partea generală a pastoralei.

Socolschi, *Idealul evanghelic al păstorului creștin*, Cazan, 1905.

Berdnicov, *Ce este de trebuință pentru reînnoirea parohiei drept credincioase rusești*, Petrograd, 1907[23].

O bibliografie auxiliară putem considera compozițiile literare propriu-zise cu subiect pastoral, care, deși nu fac parte din domeniul Teologiei, pot trezi reflexia noastră, pot încălzi zelul pastoral, pot exalta entuziasmul și, nu mai puțin, ne pot da simțul critic și tactul pastoral. Într-o astfel de categorie intră scrieri ca traducerile făcute din limba rusă de P. S. Episcop Nicodim Munteanu: „Un păstor model" și „Pe urmele lui Hristos" ale preotului Gr. Petrov.

Apoi, „În slujbă adevărată" a lui Chiril Potapenko, „Brand" al lui Henrik Ibsen, câteva schițe minunate ale pr. I. Agârbiceanu, cu subiecte din viața preotului („Popa Vasile" din volumul „De la țară", „O zi însemnată" etc.).

---

[22] Cf. D. Ieremiiv, *op. cit.*, p. 14

[23] După D. Ieremiiv, *op. cit.*, pp. 15-16.

PARTEA ÎNTÂI

„Mergând..." (Matei, XXVIII, 19)

TEMEIURILE MISIUNII PREOTULUI

I. CHEMAREA PĂSTORULUI CREŞTIN

1. Poziția păstorului de suflete în planul mântuirii

Sarcina preotului ca păstor, întrucât vizează ca scop final mântuirea sufletelor, este divină, atât prin originea sau instituirea ei, cât şi prin îndeplinirea sau exercitarea ei.

Funcțiunea de păstor a preotului nu este, aşadar, o întreprindere a sa şi nici n-o exercită în numele vreunei autorități lumești sau temporale. El este, într-adevăr, membru al societății, în care trăieşte, el activează ca preot în mijlocul semenilor săi, este ales dintre dânşii şi este pus la dispoziția acelor nevoi ale lor, care privesc mântuirea şi deci sufletele lor. Auspiciile, însă, sub care se mişcă lucrarea preoției, precum şi obiectul final transcendental al misiunii sale îi imprimă un caracter supranatural.

„Într-adevăr", zice Sfântul Apostol Pavel, „orice arhiereu, fiind luat dintre oameni, este pus pentru oameni spre cele ce sunt către Dumnezeu" (Evrei, V. 1). Preotul reprezintă şi serveşte în mijlocul societății omeneşti acea categorie de interese care privesc şi derivă din raportul omului cu Dumnezeu, întreaga autoritate a funcțiunii sale vine de sus, este un har, care nu este în puterea oamenilor de a-l da. El predică o doctrină care nu aparține lumii, el mijloceşte oamenilor împărtăşirea unei grații care vine din cer, el dirijează privirile şi speranțele lumii spre cer.

De altfel, însuşi numărul de oameni atribuit păstoririi preotului este determinat, nu după un criteriu civil sau omenesc, ci după selecția botezului, adică acei care au fost făcuți membrii ai bisericii sau ai trupului

mistic al lui Hristos. Sfântul Apostol Petru atrage expres atenţia mai marilor bisericii că turma, pe care o păstoresc, este a Lui Dumnezeu şi, că la conducerea ei, de El au fost puşi, El este cel ce le-a încredinţat-o. „Păstoriţi", zice Sfântul Apostol Petru, „turma lui Dumnezeu dată în paza voastră .." (Petru V. 2).

Prin urmare, în slujba societăţii, preotul nu este decât în sensul impropriu al cuvântului, numai indirect, prin reflexul şi utilul vremelnic ce se desprinde din lucrarea sa. În realitate, el este în slujba cerului, el este, după expresia Sfântului Apostol Pavel adresată lui Timotei, „omul lui Dumnezeu" (I Timot. VI. 11), adică un om însărcinat cu slujba lui Dumnezeu, este un om în serviciul lui Dumnezeu.

De altfel, în toate religiile, oricât de inferioare, preotul poartă o caracteristică sfântă, care face din el un reprezentant al lumii de sus. În biserica creştină, afectarea preotului la opera divină este cu mult mai accentuată şi mai deplină, întrucât menirea lui este să continue în lume opera Mântuitorului. El este agentul prin care moştenirea cerească a lui Hristos continuă să se răspândească în această lume.

„Unicul mijlocitor între Dumnezeu şi oameni", (I Timot. II. 5) este, precum sublinia Sfântul Apostol Pavel, Domnul nostru Iisus Hristos. El este cel ce a realizat opera mântuirii, dar pentru aplicarea ei individuală în timp, pentru împărtăşirea roadelor ei tuturor sufletelor până la sfârşitul veacului, El a trebuit să dea împuternicire specială, a trebuit să lase reprezentanţi, care, prin mijlocirea tainelor şi ierurgiilor, să împărtăşească harul sfinţitor, luminând în acelaşi timp minţile prin principiile Evangheliei şi călăuzind voinţele. „Precum m-a trimis pre mine Tatăl, si eu vă trimit pre voi" (Ioan XX, 21), s-a adresat Mântuitorul către ucenicii săi în ziua învierii sale,

indicând astfel clar misiunea lor şi a succesorilor lor, de trimişi şi de continuatori ai lucrării de mântuire în lume.

Păstorii bisericii creştine sunt calificaţi de Sfântul Apostol Pavel, slugi (servi, miniştri) ai lui Hristos şi ispravnici (administratori) ai tainelor lui Dumnezeu" (1. Corint, IV, 1). Deci, în opera mântuirii, faţă de Domnul nostru Iisus Hristos, care este însuşi săvârşitorul ei, este slujitorul sau ministrul ei principal, preotul nu este decât trimisul său, reprezentantul său, un ministru secundar al operei sfinţitoare, în absolută funcţiune şi dependenţă de împuternicirea ce i se transmite de la Mântuitorul prin hirotonia canonică.

Toată lucrarea preotului în enoria ce i s-a încredinţat spre păstorire se săvârşeşte prin delegaţie, prin plenipotenţa pe care o deţine de la Mântuitorul. „În numele meu", zicea El Apostolilor, „draci vor scoate, în limbi noi vor vorbi" (Marcu, XVI, 17; F. Ap. XVI, 18). Preotul este deci un delegat, un locţiitor al Mântuitorului (2 Corint., V. 10), continuând slujba în numele său şi, ca reprezentant legal, are plenitudinea puterii, potrivit asigurării exprese dată Apostolilor: „Cărora veţi ierta păcatele, se vor ierta lor şi cărora le veţi ţinea, vor fi ţinute" (Ioan, XX, 23). Chemarea preotului şi puterea lui faţă de suflete îi vine de la Hristos, precum se exprima Sfântul Apostol Pavel: „Toate le pot întru Hristos, cel ce mă întăreşte" (Filipeni, IV, 13) sau şi mai lămurit în epistola I către Timotei (I, 12): „Mulţumesc celui ce m-a întărit, lui Hristos Iisus Domnul nostru, că m-a socotit credincios şi m-a pus să-i slujesc".

Este clar deci că preotul pus la păstorirea sufletelor este direct în slujba Mântuitorului, pe terenul operei mântuirii. Dependenţa chemării sau a sarcinii şi demnităţii sale de păstor o ilustrează destul de bine titlul de „Păstorul cel mare al oilor" (Ebrei, XIII, 20), pe care Sfântul Apostol Pavel îl dă Domnului nostru Iisus Hristos, sau de

„Mai marele Păstorilor" (I Petru, V, 4), cum zice Sfântul Apostol Petru, ceea ce înseamnă că de la dânsul derivă sarcina şi puterea păstorilor bisericii.

Dar preotul este în acelaşi timp şi organ al Sfântului Duh, cu asistenţa căruia el continuă opera Mântuitorului în lume, precum el însuşi a instruit şi a încurajat pe sfinţii Apostoli, în noaptea prinderii sale: „Şi eu voi ruga pe Tatăl şi alt Mângâietor va da vouă, ca să rămână cu voi în veac, Duhul adevărului...; Mângâietorul, Duhul cel sfânt, pre carele îl va trimite Tatăl în numele meu, acela vă va învăţa pe voi toate şi va aduce aminte vouă toate cele ce am grăit vouă" (Ioan XIV, 16, 17 şi 26). La păstorirea turmei sau a bisericii lui Dumnezeu, preoţii sunt puşi şi întăriţi de Duhul sfânt după învăţătura Sfântului Apostol Pavel: „Luaţi aminte de voi şi de toată turma, întru care Duhul sfânt v-a pus pe voi episcopii, ca să păstoriţi biserica lui Dumnezeu, pe care a câştigat-o cu sângele său" (Fapt. ap. XX, 28).

Pe de altă parte, Sfântul Duh fiind „Dumnezeu a tot harul" (I Petru, V, 10), preotul se găseşte neîncetat într-un raport de serviciu, de organ sau de instrument al său, în toate împrejurările, în care este chemat a sfinţi viaţa credincioşilor prin sfintele slujbe. În acelaşi timp, în rolul său de conducător al sufletelor la mântuire, preotul este ţinut să ia aminte la suflul Duhului sfânt, să prindă în fiecare împrejurare, direcţia, în care el suflă, spre a putea îndruma pe credincioşi pe căile potrivite şi corespunzătoare mântuirii, ce le este necesară. În acest sens a determinat Mântuitorul acţiunea Sfântului Duh în activitatea urmaşilor săi şi raportul lor cu Mângâietorul, care va învăţa şi va aduce aminte de toate cele spuse de dânsul în timpul vieţii sale pe pământ.

Din toate acestea rezultă că, în virtutea poziţiei sale de reprezentant, de ministru şi delegat al Domnului Iisus

Hristos pentru continuarea sau aplicarea operei sale de mântuirea sufletelor şi de organ al Sfântului Duh pentru sfinţirea şi conducerea lor, preotul aşezat la păstorirea unei enorii este legat cu responsabilitate nu numai în virtutea unei elementare iubiri creştine, a acelei iubiri care zămisleşte mila pentru cei care trebuiesc smulşi din lotul osândei veşnice, ci se găseşte fixat şi juridiceşte. Prin hirotonia şi instalarea sa în mijlocul turmei, preotul s-a încărcat cu o delegaţie şi, în virtutea unui quasi-contract, este obligat să aibă grijă şi să arate zel într-o operă organizată pentru mântuirea, pentru salvarea sufletelor. Deci, în enorie ori în mijlocul colectivităţii sociale ori a comunităţii – fie ea parohie, şcoală, internat, regiment, societate ori un alt gen de grupare a sufletelor – unde a fost orânduit, preotul „s-a fixat mai presus de toţi cei care se îndeletnicesc cu întreprinderi pământeşti, întrucât Dumnezeu a făcut din el un artist sau un meşteşugar al eternităţii”[24].

În toată activitatea lui însă, dar mai cu seamă în exercitarea datoriei lui de învăţător sau de propovăduitor al Evangheliei, precum şi în materie de disciplină, preotul să nu uite că slujba lui este dependentă, nu este în contul lui. El este obligat să păstreze unitatea cu biserica sau cu ierarhia prin care deţine sarcina sa pastorală. Greşelile eventuale ale administraţiei bisericeşti nu justifică actele de insubordonare decât în cazul prevăzut de canoane (erezia şi schisma). În tot ceea ce predică şi învaţă, preotul trebuie să se preocupe de punctul de vedere al bisericii ortodoxe, pe care este dator să-l afirme şi să-l facă simţit.

---

[24] Abbé Thellier de Poncheville, *Dans la mêlée de son temps* (La vie catholique, nr. 320, 15 Noiembrie 1930, p. 1).

2. Demnitatea (sublimitatea) şi responsabilitatea sarcinii preoţiei

a) În lumina funcţiunii de liturghisitor. – Calitatea de reprezentant şi delegat împuternicit al Mântuitorului, de administrator al tainelor sale şi de instrument sau organ al Sfântului Duh, situează demnitatea preoţiei pe o treaptă foarte înaltă.

În primul rând, funcţiunea de liturghisitor creează preotului o stare de intimitate, de contact apropiat cu Dumnezeu, o onoare, a cărei distincţie şi sublimitate nimeni n-a înfăţişat-o într-un tablou mai impresionant, mai intuitiv şi mai atrăgător, ca Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Grigore Teologul şi Sfântul Efrem Sirul în scrierile lor despre preoţie.

Sfântul Ioan Gură de Aur, entuziasmat de participarea preotului la sacerdoţiul Mântuitorului, în deosebi prin slujba liturghiei, constata că „preoţia se exercită pe pământ, dar rangul ei face parte din categoria lucrurilor cereşti; şi cu drept cuvânt, pentru că nu un om, nu un înger, nu un arhanghel şi nici vreo altă putere spirituală creată i-a fixat acest rang, ci Duhul sfânt însuşi. El acordă înalta sa încredere oamenilor – deşi fiinţe îmbrăcate în corp – să îndeplinească această slujbă cu totul îngerească... Dacă reflectăm că acela care poate să se apropie de această natură prea fericită şi nemuritoare este un om îmbrăcat în carne şi sânge, atunci rămânem uimiţi de profunzimea misterului şi, în acelaşi timp, pătrunşi de măreţia puterii pe care harul Sfântului Duh a încredinţat-o preoţilor. Prin oficiul lor se îndeplinesc aceste minuni şi multe altele nu mai puţin însemnate, spre slava lui Dumnezeu şi mântuirea noastră. Şi apoi, făpturi, care locuiesc pe pământ, de care le este legată existenţa, să fie puse la

chivernisirea lucrurilor cerului, la exercitarea unei puteri, pe care Dumnezeu n-a dat-o nici îngerilor, nici arhanghelilor! Căci nu acestor spirite s-a zis: Tot ce veți lega pe pământ va fi legat și în cer; și tot ce veți dezlega pe pământ va fi dezlegat și în cer (Mat. XVIII). Principii pământului au și ei puterea de a lega, dar numai corpurile; legătura, de care vorbește Evanghelia, este o legătură care încătușează sufletul și se extinde până în ceruri: tot ce fac preoții aici jos, Dumnezeu întărește sus; Stăpânul confirmă sentința slujitorilor (miniștrilor) săi"[25]. În aceeași perspectivă de administrator sau chivernisitor al tainelor dumnezeiești privind pe preot Sfântul Grigore Teologul îl vede „stând alături de îngeri, preamărind pe Dumnezeu alături cu arhangheli, aducând jertfe la altarul cel de sus, luând parte la slujba de preot împreună cu Iisus Hristos, înnoind făptura, restabilind chipul lui Dumnezeu în om, slujind lumii celei de sus, ba, ceva mai mult, devenind întrucâtva Dumnezeu și pre alți Dumnezei făcându-i"[26].

Sfântul Efrem Sirul ne descrie demnitatea preoției în termenii unei adevărate viziuni sfinte. „Minune uimitoare, putere nespusă, mister înfricoșat al preoției! Slujbă sfântă, sublimă, de neprețuit, cu care Hristos, după venirea sa pe pământ, a binevoit să însărcineze pe nevrednicele sale făpturi! Vă rog în genunchi, cu lacrimi și cu suspine, să cinstiți acest tezaur al preoției – tezaur pentru cei care știu să-l păstreze cu sfințenie și cu vrednicie. Dar cum voi putea să slăvesc demnitatea preoțească?... Ea întrece orice idee, orice știință. Sfântul ap. Pavel la ea se gândea, după părerea mea, când scria: O, adâncul bogăției, al înțelepciunii și al științei lui Dumnezeu!... Eu îl văd pe preot în mijlocul sfinților, în cetele curții împăratului

[25] *Despre preoție*, Cartea III, cap. 4 și 5.
[26] *Despre fugă*, cap. 73.

împăraților. În mijlocul celor fără de trup (spiritelor), strălucitoare de slavă, pline de iubire, el se desfată în apropierea (intimitatea) Domnului său, Creatorul și izvorul a toată lumina: el își exprimă o dorință și această dorință îi este împlinită"[27].

Este clar că natura oficiului, pe care îl îndeplinește preotul și aureola de cinste și de demnitate a chemării sale. În general, trimisul, delegatul, ambasadorul sau ministrul unei înalte autorități poartă cinstea, care se reflectă din însăși situația autorității, pe care o reprezintă. Calitatea preotului, de locțiitor al lui Hristos (2 Corint., V, 10) îi creează o condiție de cinste și de stimă, deci de demnitate, ca și stăpânului său. Și „a servi (a sluji) lui Dumnezeu, aceasta înseamnă a domni"[28], întrucât el reprezintă măreția și autoritatea infinită. Ce condiție mai înaltă, deci, decât preoția, ce demnitate omenească poate concura în sublimitate aureola slujbei preoțești?

„Cine păzește pe domnul său se va cinsti" (Proverbe XXVII, 18), zice Sfântul Scriptură; nu este chemare mai sublimă decât aceea de a fi în serviciul lui Dumnezeu, de a fi păzitorul depozitului sfânt, care ne este încredințat, de a exercita atribuții pe lângă Dumnezeu și direct în slujba lui, a împărăției lui. Este explicabil deci entuziasmul sfinților părinți citați, care se arată covârșiți de sublimitatea unei chemări, care întrece granițele timpului și ale spațiului.

Impresionat profund de funcțiunea sacramentală a preoției creștine, un scriitor modern chiar, ca Thomas Carlyle, a dat libertate admirației sale pentru măreția slujirii preoțești, în următorul pasaj: „Nimic nu este mai mare ca jertfirea corpului lui Iisus Hristos. Chiar dacă v-ați

---

[27] *Cuv. despre preoție.*

[28] Gibbons, *L'ambassadeur du Christ*, 4e éd., p. 19.

găsi pe ultima treaptă a acestei ierarhii sfinte, ar trebui să vă considerați prea onorați, pentru ca să nu puneți limite devotamentului vostru"[29].

b) În lumina funcțiunii de păstor. – În contururi tot așa de măreție și de sublime se reflectă demnitatea preoției și în latura chemării sau funcțiunii sale pastorale propriu-zise sau de conducerea sufletelor la mântuire. Menirea preotului ca păstor este de a dirija sufletele spre perfecțiune sau, ca să întrebuințăm o expresie a Sfântului Grigore din Nazianz, sunt rânduiți „păstori și învățători în scopul desăvârșirii comunității și anume, cei care sunt mai presus de mulțime în ceea ce privește virtutea și apropierea de Dumnezeu; cu alte cuvinte, aceștia să fie față de comunitate ceea ce este sufletul față de trup"[30].

Ori tocmai acest element de operațiune al funcțiunii pastorale, sufletul adică, indică rangul înalt al funcțiunii însăși. Sublimitatea chemării pastorale derivă, cu alte cuvinte, din natura și obiectul preocupărilor și îndeletnicirilor preotului ca păstor. „Păstorirea sufletelor", zicea Sfântul Grigore din Nazianz, „se ocupă de suflet, care este de la Dumnezeu și deci dumnezeiesc, este părtaș al nobleței celei de sus, către care și tinde, chiar dacă este înjugat cu un trup rău"[31].

Tocmai pentru acest motiv, pentru Sfântul Ioan Gură de Aur, preoția este mai presus de regalitate, așa după cum sufletul este superior corpului[32]; el consideră puterea regală mult mai mică în fața lui Dumnezeu decât demnitatea sacerdotală[33]. Negreșit, suveranul și guvernanții unei țări țin în mâinile lor destinele unui

---

[29] Cit. după Gibbons, *op. cit.*, p. 24.
[30] *Despre fugă*, cap. 3.
[31] *Despre fugă*, cap. 17.
[32] Cf. *Despre preoție*, cartea III, cap. 1.
[33] Cf. *Despre preoție*, cartea IV, cap. 1.

popor, pe care îl pot duce la fericire sau la risc. Succesul ori insuccesul lor nu sunt însă decât vicisitudini vremelnice, care se vor şterge sau se vor risipi mâine, ori fie şi atunci, când se va încheia existenţa planetei noastre. Cel mai umil preot din sat, însă, îndeplineşte un oficiu mult mai gingaş şi mai mişcător prin consecinţele lui. Munca sa neştiută, dar sublimă, deschide staulul fericirii, în care trebuie să se strângă turma pentru veacurile care nu se vor isprăvi niciodată[34].

Pe de altă parte, chemarea sa de păstor îl pune pe preot în poziţia de a interveni deseori în viaţa credincioşilor, făcându-l să ajungă un resort principal în orientarea şi în acţiunile lor, un punct cardinal al vieţii lor morale în energie. O astfel de superioritate a rolului de conducător, de îndrumător spiritual al preotului, îl scotea în relief, într-o zi, un şef indian din Montana, Bătrânul Lup, în următorul stil întraripat şi plin de imagini poetice: „În ţara Seienilor, este un munte, care domină pe toţi ceilalţi. Noi toţi îl cunoaştem tot iasă de bine ca şi strămoşii noştri. Ca şi copii, alergam pretutindeni în voia capriciilor noastre, fără să fi avut teamă că avem să ne rătăcim, întrucât era muntele, care ne arăta drumul reîntoarcerii. Ajunşi mari, noi mergeam la vânătoare de bivoli şi de cerbi; puţin ne păsa, dacă-i urmăream în goana lor fără ţintă; ne era destul să nu pierdem din vedere muntele, ei era pentru noi un ghid sigur şi fidel. Mai târziu, în războaiele noastre cu Siii şi albii, noi urmăream duşmanul pe potecile, care treceau peste culmea munţilor sau care alunecau până în fundul văgăunelor şi al prăpăstiilor. Curajul nostru nu se împuţina; atâta vreme cât tăiam muntele, ne simţeam siguri de înapoierea la cămin. Eram departe, foarte departe? – Inimile noastre tresăltau

[34] Cf. Abbé Thellier de Poncheville, *loc. cit.*.

de bucurie zărindu-l, căci el ne spunea că acolo, la picioarele lui, era casa. Iarna, când zăpada întindea peste pământ alba-i hermină, înălțimea sa îl deosebea încă de ceilalți munți. Câteodată, nori posomoriți se îngrămădesc împrejurul lui; ei ascund privirilor noastre creștetul său; din sânul lor țâșnesc fulgere de foc, care-i brăzdează laturile; trăsnetul îl zguduie din vârf până jos; dar furtuna trece și muntele rămâne întotdeauna în picioare.

„Muntele Seienilor este giubeaua neagră (preotul). Inimă solidă, imutabilă ca stânca, el ne spune cuvintele adevărului; noi suntem siguri întotdeauna de drumul nostru, când îl luăm călăuză. El ne instruia altădată la strălucita vară a vieții sale; astăzi, când capul său a albit sub zăpada numeroaselor ierni, când fruntea sa s-a încrețit în furtunile vieții, noi încă îl salutăm ca pe șeful nostru. El este muntele care ne conduce la Dumnezeu"[35].

Un document încă despre demnitatea preoției, așa cum se traduce ea în considerația populară generală, cuprinde următoarele rânduri ale lui A. de Lamartine, în care el înfățișază chipul preotului în cadrul unor trăsături pline de duioșie. „În fiecare parohie", zicea el, „este un om care este al tuturor, pentru că e părinte sufletesc al tuturor; este chemat ca martor, ca sfătuitor, ori ca reprezentant în toate actele cele mai solemne ale vieții; care ia pe om de la sânul mamei sale și nu-l lasă decât la mormânt; care binecuvintează ori sfințește leagănul, nunta, patul morții și sicriul; un om, pe care copilașii se obișnuiesc a-l iubi, a-l venera și a se teme fiește de el; pe care chiar necunoscuții îl numesc părinte; la picioarele căruia creștinii merg a depune mărturisirile lor cele mai intime; un om, care, prin starea

[35] După Gibbons, *op. cit*, pp. 17-19.

sa, este mângâietorul tuturor nenorocirilor sufletului şi ale trupului; mijlocitor obligat între bogăţie şi sărăcie, care vede pe cel sărac şi pe cel bogat bătând la uşa sa, rând pe rând: cel bogat pentru a-i lăsa milostenia în ascuns, cel sărac pentru a o primi fără a se ruşina; care, nefiind de nicio treaptă socială, ţine deopotrivă de toate clasele; de clasele de jos, prin viaţa sa săracă şi adesori prin umilinţa naşterii: de clasele înalte, prin educaţia, ştiinţa şi înălţimea sentimentelor ce inspiră şi recomandă o religie a iubirii de oameni; un om, în fine, care ştie toate, care are dreptul de a spune toate şi al cărui cuvânt cade de sus asupra inteligenţelor şi asupra inimilor cu autoritatea unei misiuni dumnezeieşti. Acest om e preotul!"[36].

Carlyle însuşi zugrăveşte, într-o frumoasă pagină, această demnitate a preotului suveran al sufletelor şi călăuzitor al poporului. „Preotul", scrie el, „administrează ceremoniile religiei. El este trăsura de unire care leagă pe oameni cu cel Nevăzut, întocmai ca un pilot, el dirijează pe credincioşi la ţărmurile patriei cereşti, evitând cu înţelepciune primejdiile de aici de jos. A fi glasul lui Iehova, interpretul adevărului ascuns, – acesta a fost odinioară idealul profetului, acesta este încă idealul preotului. Fără îndoială, acesta din urmă nu mai are maiestatea înfricoşătoare a profetului lui Israel; lumina sa însă străluceşte mai pătrunzător, aruncând o binefăcătoare claritate asupra vieţii de fiecare zi. Eu o repet: nu se află aici idealul preotului? Aşa a fost odinioară, aşa este astăzi şi tot astfel va fi întotdeauna. „Ieri şi azi şi în veci". De asemenea, eu nu mă tem să spun: preotul, care n-ar realiza în toate liniile sale acest ideal atât de frumos, care n-ar

[36] *Datoriile sociale ale preotului*, Trad. de Mitrop. Iosif Georgian; vezi în rev. „Bis . ortodoxă-română", anul 1898, nr. 2, pp. 186-187.

încerca să-l reproducă, este nevrednic de numele pe care-l poartă"[37].

c) Responsabilitatea preoției. – Fără îndoială, orice demnitate implică o responsabilitate în proporție egală cu grandoarea și sublimitatea ei. În cazul preoției, valoarea bunului, ce i s-a încredințat, fiind neprețuită, răspunderea implică o gravitate cu totul particulară. Preotul, ca păstor, este pus la paza sufletelor. El are în grija lui sufletul, al cărui preț nu-și găsește echivalență în niciunul din elementele universului; a cărui pierdere nu poate fi compensată de tot universul laolaltă. Cu ce poate schimba omul sufletul său, sau ce profit poate să aibă, dacă, pierzându-și sufletul, ar dobândi în loc lumea toată? – întreba Mântuitorul (Mat. XVI, 26). Da, pentru că pentru suflet n-a putut fi plătit un preț de nimeni dintre muritori, ci odată pentru totdeauna numai de însuși Fiul lui Dumnezeu: „Că sunteți cumpărați cu preț" (Cor. VI, 20).

Un suflet, oricare dintre ele, cel din urmă, oaia cea de-a suta, ieșită și rătăcită de turmă, valorează crucea, jertfa sau sângele Mântuitorului vărsat pe Golgota pentru răscumpărarea și mântuirea lui. La vremea socotelii, care nu va putea fi evitată, păstorul va avea să răspundă de sufletele încredințate lui și plătite atât de scump de Stăpânul său. Sfântul Apostol Pavel, în epistola sa către Ebrei (XIII, 17), motivează îndemnul său către creștini de a asculta și a se supune păstorilor bisericii, tocmai pe considerația că ei „vor avea să dea seamă". „Pentru aceea, păstori, auziți cuvântul Domnului", zice în V. Testament proorocul Iezechil. „Acestea zice Domnul Dumnezeu: iată eu asupra păstorilor și voi cere oile mele din mâinile lor". (XXXIV, 9-10).

---

[37] *Heroes and Hero worship*, Citat după Gibbons, *op. cit.* p. 32.

În joc sunt, deci, nu valori comune şi trecătoare, ci valori pentru care Dumnezeirea a fost nevoită să se smerească prin coborâre pe pământ şi prin întrupare. O pagubă pricinuită în turma duhovnicească încredinţată preotului nu se poate plăti decât cu sufletul, cu pierderea sufletului păstorului însuşi. „Păstorul, care pierde oile", zicea Sfântul Ioan Gură de Aur, „fie că le-ar fi răpit lupii, fie că le-ar fi furat hoţii, fie că ele ar fi pierit de molimă sau printr-o oricare altă întâmplare, va găsi, poate, îndurare în faţa stăpânului turmei şi, dacă vrea să-l trateze cu asprime, el va scăpa plătind paguba. Acela însă, căruia fiindu-i încredinţată grija oamenilor, această turmă cuvântătoare a lui Hristos lasă să se piardă cineva, va răspunde nu cu averea, ci cu sufletul său"[38].

3. Vocaţia

a) Vocaţia subiectivă. – De aceea, cel care aspiră la sublima treaptă a preoţiei, să ştie că se cere o anumită vrednicie, pentru a fi primit în rândul păstorilor lui Hristos şi pentru a fi în stare după aceea să se achite cu succes de obligaţiile sale, cu ajutorul harului Sfântului Duh. Să ştie că principiul competenţei şi al capacităţii, valabil în toate domeniile de activitate omenească, se aplică şi aici şi încă într-un fel cu totul particular.

Înainte de oricare alte însuşiri, necesare păstorului sufletesc şi dintre care mai multe au un caracter obiectiv, în pragul preoţiei se cere o competenţă sau, mai bine zis, o capacitate de o natură mai subtilă. Este vorba de o anumită dispoziţie interioară a candidatului, absolut necesară, care denotă vocaţia sa pentru sacerdoţiu. Negreşit, nu ne

[38] *Despre preoţie*, cartea II, cap. 2.

gândim aici la vocația extraordinară, rezervată marilor inițiați.

Vocația în înțelesul obișnuit își are începutul într-un complex psihologic, în care intră o înclinație, o aspirație și un fel de atracție spre cele sfinte, o aptitudine specială a candidatului, toate - dispoziții, cu care sufletul propriu pentru preoție este înzestrat în chip natural de Dumnezeu și pe care el le ilustrează în exterior printr-o viață virtuoasă și vrednică de un viitor Apostol.

Aici, în dispozițiile interioare ale candidatului, dispoziții care sunt semnele vocației, stă cea dintâi competență. Un astfel de element, care pe deasupra dă dovadă de „un suflet simplu dar echilibrat"[39], trebuie împins întotdeauna să se pregătească pentru preoție și trebuie recrutat cu orice preț în miliția lui Hristos, ca unul care va fi în măsură să poarte cu demnitate o sarcină atât de mare.

Negreșit, chestiunea vocației are în sine ceva misterios; totuși, s-ar putea spune că semnele ei se pot observa manifestându-se într-o formă naturală și deci sinceră încă în faza copilăriei, în sânul familiei. Părinții, cei dintâi se pot găsi în poziția de a distinge în preferințele copiilor lor aptitudini pentru sacerdoțiu. Un copil, care-și face regulat rugăciunile, concentrat și într-o atitudine meditativă, care iubește biserica și manifestă dorința fierbinte de a participa la serviciul divin și de a îndeplini chiar mici servicii în această ocazie, care reține cântări bisericești și are o predilecție serioasă în a reproduce melodiile imnurilor bisericești, care respectă poruncile bisericii și se arată pătruns de ele în purtarea lui, care se simte atras de persoanele bisericești și le respectă, ma-

[39] C. Rădulescu-Motru, *Vocația*, Buc., 1932, p. 78.

nifestă toate semnele vocației sacerdotale în sensul ei subiectiv.

Dacă alte condiții de integritate fizică și însușiri de inteligență nu-i lipsesc, el trebuie îndrumat spre slujba Domnului, și, de va fi și voia lui Dumnezeu, el va trece în școlile bisericești pentru pregătirea preoților; iar la vremea cuvenită, se va consuma și al doilea moment al vocației, adică vocația în sens obiectiv, prin hirotonie, fiindcă nimeni nu poate intra în exercitarea preoției fără chemarea aceasta de la Dumnezeu, prin intermediul înaltei ierarhii canonice a bisericii. „Nimeni nu-și ia singur cinstea, ci cel chemat de Dumnezeu, ca ,i Aaron" (Ebrei, V. 4), scrie Sfântul Apostol Pavel în epistola către Ebrei, cu privire la instituirea sacerdoțiului.

Regretabil este însă că, din considerații utilitaristo-materialiste, unele familii destinează pe fiii lor a se pregăti servirii lui Hristos, fără un atare examen, ceea ce îi interesează este formarea unei cariere din preoție. În alte cazuri, sentimente de orgoliu, izvorâte din puțina prețuire a preoției ca rang social, determină pe părinți a abate în alte direcții aptitudinile sau vocația sacerdotală a fiilor lor. Aici este locul de intervenție a preotului respectiv, care, în contactul organizat sistematic cu copiii din parohie, să aibă neîncetat un ochi atent în direcția vocației subiective, stimulând și punând la probe pe cei care se relevă, prevenind și făcând apoi părinților recomandările și sugestiile de rigoare.

Recrutarea viitorilor păstori are, prin urmare, o latură, în care rolul păstorului de enorie nu trebuie să fie absent. El are datoria să se arate interesat din devotament pentru Stăpânul său, de colaboratorii săi, de succesorii săi în via Domnului, care sa fie în Adevăr aleșii lui.

Școlile bisericești pentru pregătirea preoților au însă în menirea lor esențială această obligație absolută de a

urmări și surprinde vocația seminaristului, a o susține și a o dirija. Diploma de absolvirea seminarului implică nu numai dovada de acumularea unor serii de cunoștințe religioase și profane, ci ea conferă și drepturile prevăzute de legi, adică de a aspira la un post de preot, deci la hirotonie. Un astfel de act atestă, prin urmare, implicit și posedarea de către candidat a calităților cerute unui bun păstor, între care cea dintâi este vocația.

Răspunderea selecției pe temeiul acestui criteriu rămâne, în sistemul de astăzi, în întregime școlilor bisericești, cărora le este delegată formarea păstorilor bisericii. Episcopul ia de bune testimoniile școlare și este obligat a crede și a vedea în postulanții, care se prezintă în fața sa, candidați mânați în primul rând de un impuls interior vibrator pentru interesele veșnice ale sufletelor, în slujba cărora vor să se pună. Negreșit, stabilirea unor reguli cât mai perfecte, de comun acord între înalta ierarhie și școala bisericească în genere, ar putea și este neapărat necesar a introduce mijlocul de a se aviza asupra vocației candidaților la sacerdoțiu.

Sfântul Ioan Gură de Aur are expresii foarte aspre la adresa acelora, care, la alegerea candidaților, ignoră această condiție subiectivă, primordială în achiziționarea unor păstori adevărați ai bisericii[40]. Această înclinare internă, care ține de vocație, nimeni nu o poate cunoaște mai bine decât candidatul însuși. „...Ceea ce este necesar înainte de toate", zicea Sfântul Ioan Gură de Aur, „este de a se examina el însuși, de a nu ceda niciodată obsesiilor, înainte de această privire scrutătoare prelungită până în adâncul sufletului. Nimeni nu se angajează să clădească o casă, dacă nu este arhitect, sau să vindece bolnavi dacă nu

[40] A se vedea îndeosebi cap. 10 din Cartea III și cap. 2 din cartea a IV-a tratatului său *Despre Preoție*.

este medic"[41].

De nu-şi simte vocaţia, nimeni nu trebuie să se lase covârşit de spiritul de parvenire sau, cum se exprima Sfântul Ioan Gură de Aur, „dorinţa de a ajunge să nu întunece niciodată simplicitatea curată a inimii"[42]. Nici invocarea dreptului de a face o carieră din preoţie, în numele legii de existenţă, nu poate constitui o justificare valabilă de a-şi lua asupră-şi demnitatea preoţiei în absenţa unei atracţii interioare. Sfântul Grigore din Nazianz blamează necruţător pe cei care, ignorând răspunderea păstoririi sufletelor, se îmbulzesc spre dânsa ca spre un izvor de existenţă. „Se îngrămădesc şi se îmbulzesc în jurul sfintei mese", zice el, „ca şi cum pentru dânşii treapta aceasta este nu un model de virtute (se referea la episcopat), ci un mijloc de câştigare a existenţii; nu o slujbă împreunată cu grea răspundere, ci o funcţie lipsită cu totul de răspundere"[43]. Este adevărat apoi că demnitatea preoţiei şi rangul ei social sunt puncte de tentaţie pentru vanitate, în unele cazuri. Să nu se uite însă că niciodată Mântuitorul nu a fascinat pe Apostolii săi cu beneficiile vremelnice ale sacerdoţiului. Dimpotrivă, el le-a înfăţişat într-un tablou foarte sumbru perspectivele, pe care aveau să le provoace misiunea lor în lume. „În lume, necazuri veţi avea..." (Ioan XVI, 33); „Iată, eu vă trimit ca oile în mijlocul lupilor..." (Mat. X, 16); „Vă vor da în so-boare şi în adunări veţi fi bătuţi şi înaintea domnilor şi împăraţilor veţi sta pentru mine". (Marcu, XIII, 11). Nicio altă pasiune nu poate fi deci un impuls curat pentru îmbrăţişarea sarcinii de păstor sufletesc, decât aceea de a lucra la mântuirea sufletelor, iar în zare, nicio

[41] *Despre preoţie*, cartea IV, cap. 3.
[42] *Despre preoţie*, cartea III, cap. 10.
[43] *Despre fugă*, cap. 8.

altă satisfacţie nu trebuie să ne captiveze imaginaţia, decât conştiinţa datoriei împlinite şi sentinţa finală a Păstorului celui mare, la vremea judecăţii.

Negreşit, existenţa preotului în lumea contingenţii îi reclamă mijloace şi condiţii materiale, iar zelul său îi poate procura roade de aceeaşi natură. Nu degeaba scria Sfântul Apostol Pavel Corintenilor: „Au nu ştiţi că cei ce lucrează cele sfinte, din biserică mănâncă? Şi cei care slujesc altarului, de la altar se împărtăşesc? Aşa şi Domnul a rânduit celor ce propovăduiesc Evanghelia, din Evanghelie să trăiască" (I Corint. IX. 13-14) şi, de asemenea, lui Timotei: „Preoţii, cei ce-şi ţin bine dregătoria, de îndoită cinste să se învrednicească, mai ales cei ce se ostenesc în cuvânt şi întru învăţătură. Cică, zice Scriptura: boului, care treieră, să nu-i legi gura. Şi: vrednic este lucrătorul de plata sa (I Timot. V, 17-18). Spiritul chemării preoţeşti nu îngăduie însă păstorului creştin să facă din acestea un scop al activităţii şi al preocupărilor lui. Ca roade fireşti, produse în laturile căilor sale, el, desigur, nu numai că nu este obligat a le refuza, dar are dreptul şi se poate folosi de ele.

b) Criza în vocaţie. – Ca încheiere la paragraful vocaţiei, nu putem trece, măcar sub formă de menţiune, peste procesul critic, în care ajung unii dintre candidaţii la preoţie, în cursul pregătirii lor în instituţiile teologice, ori chiar la sfârşitul studiilor.

Un prim moment. Pregătirea de tineri în şcolile teologice nu este oare un motiv să credem că avem o datorie de a îmbrăţişa preoţia, pregătirea aceasta de ani în şir fiind o dovadă a vocaţiei personale?

Al doilea moment. Dacă ne îndoim de aptitudinile noastre, chiar când simţim vocaţie, nu cădem în păcatul neascultării, fugind de preoţie?

Pe de altă parte, lipsurile, ce şi le constată singur un candidat la preoţie, pot fi ele împlinite prin încrederea că

Dumnezeu va ajuta să ajungă un bun păstor pe cel ce-şi pune nădejdea în el şi în milostivirea sa?

În mijlocul unei astfel de crize, candidatul poate distinge totuşi glasul adevăratei vocaţii şi anume tocmai în acea preţuire pe care el o acordă demnităţii preoţeşti, prin faptul că el se priveşte nevrednic de ea. Dacă acesta este într-adevăr sentimentul, care-l stăpâneşte, iar nu o repulsie, care face incompatibil exerciţiul preoţiei cu aspiraţiile lui temporale ancorate în vanităţile unor alte situaţii cu perspective lumeşti, atunci el poate pleca capul cu supunere şi cu umilinţă sub jugul preoţiei. „Celui ce ezită să primească demnitatea de conducător", zicea Sfântul Grigore din Nazianz, „îi mai poate veni în ajutor şi legea supunerii, adică gândul că Dumnezeu răsplăteşte încrederea prin milostivirea sa şi că va ajuta să fie un bun conducător pe cei ce îndrăzneşte să-şi pună nădejdea în El"[44].

Altfel, refuzul nejustificat al celor pregătiţi prin şcolile teologice de a îmbrăţişa preoţia şi de a-şi pune puterile în serviciile poporului credincios, nu este un lucru, peste care s-ar putea trece uşor din punct de vedere moral. Sfântul Grigore Teologul observă că, dacă grele sunt pedepsele pentru cei care dau năvală în preoţie, fără pregătire şi ca la un lucru lesnicios, apoi aspre sunt şi ameninţările pentru neascultare. El aplică aici cuvintele proorocului Ozie (IV, 6): „După cum voi aţi refuzat să fiţi păstori şi conducători ai poporului meu, şi eu voi refuza să vă mai fiu rege", precum şi locul din Proverbe (I, 24, 28): „După cum n-aţi ascultat glasul meu, ci mi-aţi întors spatele, nesupunându-vă, tot aşa când mă veţi chema, nu-mi voi întoarce privirea mea spre voi şi nu voi asculta rugăciunea voastră". Referindu-se apoi la cazuri din V.

[44] *Despre fugă*, cap. 113.

Testament, justifică atitudinea celor care au acceptat cu curaj slujba de conducători sufleteşti sau de profeţi, prin faptul că ei ţineau seama de măreţia slujbei, pe când cei ce se supuneau după multă ezitare, o făceau numai cu nădejdea în Cel ce-i chema[45].

[45] Vezi *Despre fugă*, cap. 112-114. Problema vocaţiei sub aspectul ei teologic şi practic se poate studia cu folos în Le Cardinal Gibbons, *L'Ambassadeur du Christ*; Joseph Lahiton, *La vocation sacerdotale* şi L. Brauchereau, *De la vocation sacerdotale*.

Dumnezeu va ajuta să ajungă un bun păstor pe cel ce-şi pune nădejdea în el şi în milostivirea sa?

În mijlocul unei astfel de crize, candidatul poate distinge totuşi glasul adevăratei vocaţii şi anume tocmai în acea preţuire pe care el o acordă demnităţii preoţeşti, prin faptul că el se priveşte nevrednic de ea. Dacă acesta este într-adevăr sentimentul, care-l stăpâneşte, iar nu o repulsie, care face incompatibil exerciţiul preoţiei cu aspiraţiile lui temporale ancorate în vanităţile unor alte situaţii cu perspective lumeşti, atunci el poate pleca capul cu supunere şi cu umilinţă sub jugul preoţiei. „Celui ce ezită să primească demnitatea de conducător", zicea Sfântul Grigore din Nazianz, „îi mai poate veni în ajutor şi legea supunerii, adică gândul că Dumnezeu răsplăteşte încrederea prin milostivirea sa şi că va ajuta să fie un bun conducător pe cei ce îndrăzneşte să-şi pună nădejdea în El"[44].

Altfel, refuzul nejustificat al celor pregătiţi prin şcolile teologice de a îmbrăţişa preoţia şi de a-şi pune puterile în serviciile poporului credincios, nu este un lucru, peste care s-ar putea trece uşor din punct de vedere moral. Sfântul Grigore Teologul observă că, dacă grele sunt pedepsele pentru cei care dau năvală în preoţie, fără pregătire şi ca la un lucru lesnicios, apoi aspre sunt şi ameninţările pentru neascultare. El aplică aici cuvintele proorocului Ozie (IV, 6): „După cum voi aţi refuzat să fiţi păstori şi conducători ai poporului meu, şi eu voi refuza să vă mai fiu rege", precum şi locul din Proverbe (I, 24, 28): „După cum n-aţi ascultat glasul meu, ci mi-aţi întors spatele, nesupunându-vă, tot aşa când mă veţi chema, nu-mi voi întoarce privirea mea spre voi şi nu voi asculta rugăciunea voastră". Referindu-se apoi la cazuri din V.

---

[44] *Despre fugă*, cap. 113.

Testament, justifică atitudinea celor care au acceptat cu curaj slujba de conducători sufleteşti sau de profeţi, prin faptul că ei ţineau seama de măreţia slujbei, pe când cei ce se supuneau după multă ezitare, o făceau numai cu nădejdea în Cel ce-i chema[45].

[45] Vezi *Despre fugă*, cap. 112-114. Problema vocaţiei sub aspectul ei teologic şi practic se poate studia cu folos în Le Cardinal Gibbons, *L'Ambassadeur du Christ*; Joseph Lahiton, *La vocation sacerdotale* şi L. Brauchereau, *De la vocation sacerdotale*.

II. IUBIRE, DEVOTAMENT ŞI JERTFĂ

1. Neajunsurile şi necazurile preoţiei

Dispoziţiile sau înclinaţiile pentru preoţie, adică ceea ce am numit vocaţie în sens subiectiv, nu reprezintă criteriul cert al unui viitor bun păstor. O astfel de atitudine interioară poate fi determinată de aspectele externe favorabile ale preoţiei, care însă, în realităţile vieţii şi ale exercitării chemării preotului, sunt contrabalansate, iar uneori cu mult covârşite de greutăţi şi de neajunsuri legate în chip fatal şi absolut implicit de chemarea păstorului de suflete.

Primele dificultăţi rezultă din însăşi tema pusă misiunii preoţeşti, care constă în acţiunea de a apropia pe oameni de Dumnezeu, pe baza nu a unei legi omeneşti, ci a unei legi perfecte, adică dumnezeieşti. Obiectivul este deci supranatural, iar calea spre dânsul presupune disciplinarea şi supunerea completă a instinctelor omeneşti. Aceasta este însă o operaţiune anevoioasă şi condamnată la luptă neîncetată şi la surprize. „Păstoria noastră este cu atât mai grea", zicea Sfântul Grigore Teologul, „cu cât are la bază legea dumnezeiască şi tinde să apropie pe oameni de Dumnezeu. Orice om înţelept îşi dă bine seama că, pe cât de mare este însemnătatea şi vrednicia acestei misiuni, pe atât de mari sunt şi primejdiile legate de ea"[46].

Negreşit, natura materialului încredinţat lucrării

---

[46] *Despre fugă*, cap. 10.

preotului ascunde atât de diverse condiții și tot atâtea contrarieri și reacții, încât putem spune că nu este teren de activitate mai delicat și mai ingrat, în același timp, ca natura omenească. După Sfântul Grigore din Nazianz, „nenorocirea va fi cu atât mai mare, cu cât cineva va avea de păstorit peste mai mulți, pentru că păcatul, care a pus stăpânire pe mai mulți, este mult mai rău decât când se mărginește la o singură persoană”[47]. Grija, neastâmpărul, frământarea și activitatea păstorului va trebui să se polarizeze, deci, pe atâtea puncte de rezistență care vor absorbi complect viața și atențiunea sa.

Nimic nu este mai greu apoi decât modelarea sufletului omenesc și în niciun alt mediu de viață, ca în aceea a societății umane, contagiunea răului nu este mai rapidă și mai greu de stăvilit. „Cu greu se deprinde firea omenească cu binele, după cum greu cuprinde focul un lemn ud”, remarca același părinte bisericesc; „pe când majoritatea oamenilor sunt gata și predispuși spre rău, asemănându-se cu paiele uscate, care și de la o scânteie fură foc, mai ales când bate vântul. Mai repede se molipsește omul de un rău mic decât de o virtute cât de sublimă, după cum de altfel puțin pelin amărăște îndată mierea, pe când mierea chiar în cantitate îndoită, nu izbutește să îndulcească pelinul”[48].

Esența agenților care întrețin o astfel de adversitate în fața lucrului păstorului sufletelor iese cu totul din cadrul obișnuit și, fiind greu de sesizat și de localizat, angajează o încordare de atențiune particulară și o veghe, care nu poate îngădui răgaz unui păstor preocupat într-adevăr de salvarea turmei. „Aici nu sunt nici lupi de alungat”, zicea Sfântul Ioan Gură de Aur, „nici teamă de hoți, nici vreo

---

[47] *Ibidem*.
[48] *Ibidem*, cap. 12.

molimă de prevenit. Vreți să știți care sunt vrăjmașii contra cărora trebuie să lupte ministrul lui Hristos? Să-l ascultăm pe Apostolul Pavel, care ni-i denunță. Noi n-avem de luptat numai împotriva trupului și a sângelui, ci împotriva stăpânirilor, împotriva puterilor, împotriva stăpânitorului lumii întunericului, împotriva spiritelor răutății răspândite în aer". (Efeseni, VI, 12)[49].

În acest caz, primejdia este încă multiplă, pentru că ea nu se mărginește numai la comunitatea primită de preot în paza sa, ci îl amenință deopotrivă și pe el; preotul însuși are să-și împartă atenția și grija între el și turmă, pentru că el însuși se poate contagia de relele sau păcatele pe care este pus să le vindece la credincioși. „Când este vorba de o turmă obișnuită", continuă Sfântul Ioan Gură de Aur, „acei care vor s-o pustiască se feresc de a-l ataca pe păstor, când acesta o ia la fugă de la început; se mulțumesc să prade nesupărați. Nu este tot așa însă în cazul, de care vorbim; atunci când răufăcătorii au ajuns să pună mâna pe întreaga turmă, departe de a lăsa pe păstor în pace, îl atacă cu încă mai multă înverșunare și îndrăzneală și nu părăsesc lupta decât biruitori sau învinși"[50].

Chiar atunci, când păstorul sufletesc este personal sigur în virtute și liber din partea sa, spre a se consacra cu totul grijii sufletelor din comunitate, terenul i se prezintă barat de obstacole din cele mai subtile. El are de purtat aproape neîncetat un fel de luptă piept la piept cu recalcitranța și opoziția, întâmpinată chiar din partea acelora ale căror suflete vrea să le vindece de păcat și să le înnobileze cu virtutea. Amorul propriu se deșteaptă aproape întotdeauna în sufletele descoperite cu părți slabe,

---

[49] *Despre preoție*, cartea II, cap. 2.
[50] *Despre preoție*, cartea II, cap. 2.

care nu pregetă a lua poziție și a se opune la violarea cetății răului. Preotul trebuie să ducă o acțiune de înnoire, de îndreptare, de restabilire a împărăției lui Dumnezeu. Este firesc deci să-și creeze adversari din toți aceia pe care activitatea sa îi va întâlni în cale, dezorganizându-le citadelele, pentru a lărgi sfera morală a dreptății și pentru a-i cuceri pentru viața după Evanghelie. „Oricât de grea și de anevoioasă ne apare arta medicinii", zicea Sfântul Grigore din Nazianz, „tot mai greu este să studiezi și să vindeci moravuri, pasiuni, vicii și înclinări rele, să îndepărtezi din comunitate toate apucăturile sălbatice, să introduci și să statorniceşti în schimb obiceiuri blânde și plăcute lui Dumnezeu, să ții cumpăna dreaptă între cele cuvenite trupului și sufletului, să nu îngădui ca binele (sufletul) să fie dominat de rău (trup)... Când este vorba de păstorirea sufletelor, încăpățânarea, egoismul și împotrivirea de a ne lăsa ușor conduși alcătuiesc cea mai mare piedică în calea virtuții, un fel de armată care vine în ajutorul vrăşmaşului nostru"[51].

Având de condus ființe libere, preotul nu trebuie să se arate surprins că, printr-un nonsens, el întâmpină rezistență și necazuri tocmai de unde s-ar aştepta la supunere, la concurs și conlucrare. Succesul misiunii sale reclamă mai întâi o cale foarte anevoioasă și riscantă: cucerirea și mlădierea voinței acelora pe care ne-am propus să-i mântuim în deosebi din situații speciale de păcat: lucru de mare trudă, și de mult meşteşug. „Boalele animalelor" – zicea Sfântul Ioan Gură de Aur, voind să fixeze greutatea sarcinilor preoției printr-o comparație între situația păstorului sufletesc și a păstorului în sensul propriu al cuvântului –, „foamea, molima, rănile sau oricare altă cauză de suferință sunt ușor de recunoscut,

[51] *Despre fugă*, cap. 18 și 19.

ceea ce constituie un mare avantaj pentru tratamentul şi vindecarea lor. Iată încă un alt avantaj mai mare şi mai eficace pentru grabnica restabilire a sănătății: păstorii au puterea de a sili oile să îndure tratamentul, când ele nu se supun de bună voie; nimic mai uşor decât să le lege, când el trebuie să ardă sau să taie, să le țină închise, când este de folos, să le schimbe hrana, să le depărteze de cursul apei; în sfârşit, toate celelalte remedii, ce sunt socotite că au să contribuie la sănătatea turmei sale, sunt de cea mai uşoară aplicare.

„Nu este tot aşa cu oamenii; în primul rând, nu este uşor să-i pătrunzi cu privirea; numai duhul omului ştie ce este în om (I Corint. II, 11). Cum ai să aplici atunci un remediu pentru o boală, al cărei fel nu-l cunoşti, a cărei existență nu este întotdeauna uşor de constatat şi care, când s-a manifestat lămurit, este şi mai greu de vindecat? Pentru că nu se pot trata toți oamenii cu aceeaşi uşurință, cu care păstorul îşi tratează oile. Tratarea sufletelor cere şi ea să le legi, să le privezi de hrană, să le cauterizezi şi să le tai. Din nefericire, aplicarea remediului depinde de bolnav, nu de medic. Sfântul Apostol o ştia foarte bine; de aceea scria Corintenilor: «Nu pretindem să avem stăpânire peste credința voastră; noi nu facem decât să conlucrăm cu voi la bucuria voastră (2 Corint. I, 24). Lucrul cel mai puțin permis creştinilor este de a corija prin violență greşelile păcătoşilor. În jurisprudența omenească, când un răufăcător cade în mâna justiției, magistratul, uzând de puterile cu care este investit, ştie să-l împiedice, cu voie, fără voie, de a-şi duce viața după fantezia sa. Noi însă, pentru a face pe oameni mai buni, n-avem alte mijloace decât persuasiunea (convingerea, înduplecarea). Legile nu ne dau puterea de a constrânge pe cei care păcătuiesc, şi, chiar dacă ne-ar acorda-o, n-am putea face uz de aşa ceva, deoarece Domnul nu are cununi decât pentru aceia care se abțin de la

un rău printr-o voință liberă, nu fără voia lor»"[52].

Pentru a completa trăsăturile acestui tablou al greutăților chemării preoțești, vom adăuga datoria păstorului sufletesc de a predica Evanghelia şi învățătura bisericii; o învățătură dumnezeiască adică, dar de propus la nivelul inteligenței omeneşti; adevăruri pe care trebuie să se străduiască a le face înțelese de toate categoriile de credincioşi, transformându-li-le nu numai în proprietate intelectuală, ci mai ales în viață trăită; o învățătură de propus nu numai creştinilor, ci şi acelora care se găsesc afară de biserică în comunitatea sa, pentru a o face cunoscută, ca sa creadă şi să se mântuiască. O datorie unită prin natura ei, cu sforțări şi cu greutăți, care vor fi sporite încă de împotrivirile nu numai ale ignoranței, ci şi de concurența şi adversitatea orgoliului omenesc. Activitatea preotului ca păstor se va încrucişa adesea cu interesul unor idei şi doctrine, unor sisteme şi curente potrivnice credinței.

Până să ajungă a domina firea omenească şi s-o mlădieze în sensul Evangheliei, până să izbutească a face ca măcar unii să se mântuiască (Rom. XI, 14), păstorul de suflete va trebui să cunoască mai întâi, nu numai osteneala şi truda, ci va fi silit să facă experiența multor necazuri şi chiar insuccese personale; va ajunge apoi să se încredințeze că succesul misiunii sale depinde nu numai de o serie numeroasă de însuşiri şi de pregătirea sa personală, ci şi de o dexteritate specială, de o artă mai mare şi mai importantă decât toate pentru el, şi anume de arta de a şti să conducă sufletele. Da, „guvernarea oamenilor, a făpturilor celor mai pretențioase şi mai nestatornice, este arta artelor şi ştiința ştiințelor", aşa cum, cu drept cuvânt,

[52] *Despre preoție*, cartea II, cap. 2 şi 3.

observa Sfântul Grigore din Nazianz[53].

Unde mai punem jignirile personale, al căror obiectiv este adesea preotul, când acțiunea lui atinge anumite situații, mai ales că el nu poate răspunde cu violență, nu poate lua revanșa și nu are voie să întrebuințeze mijloace represive, fiind ucenicul celui ce a spus: „Părinte, iartă-le, căci nu știu ce fac" (Luca, XXIII, 34) și „de te lovește cineva peste obrazul drept, întoarce-i și pe celălalt" (Mat. V, 39) etc.

Bârfelile, zeflemeaua, ironiile, invidia și intrigile, la care-l expune, uneori, pe preot misiunea sa, sunt accidente, pe deasupra cărora un stoicism creștin poate să treacă cu oarecare eroism, nu prea greu de găsit în sufletul unui preot. Mai greu de alinat sunt rănile veșnic sângerânde din inima preotului, pentru pierderea sufletelor, pentru rătăcirea lor, pentru răcirea și indiferentismul lor, pentru sufletele cărora el nu li se poate face accesibil din cauza insuficiențelor sale, ori a împietririi lor. Pentru că nu este vorba de pierderea unor „bogății pieritoare, de o viață care trebuie să se sfârșească în curând", ci „de teama unui naufragiu, care interesează sufletul ca și corpul și care amenință, nu cu adâncimile mării, ci cu vâlvătaia flăcărilor veșnice", cum ținea să sublinieze Sfântul Ioan Gură de Aur[54].

Acestea fiind, în general, condițiile în care se exercită misiunea pentru mântuirea sufletelor, este tot ce poate fi mai natural și mai logic ca „sufletul preotului să fie bătut de mai multe furtuni, decât cele ridicate de vânturi pe mare"[55], după expresia aceluiași părinte al bisericii. Simțul răspunderii întreține în inima unui preot simțitor o agitație chinuitoare, pe care Sfântul Grigore din

---

[53] *Despre fugă*, cap. 16.
[54] *Despre preoție*, cartea III, cap. 7.
[55] *Ibidem*, cartea III, cap. 8.

Nazianz o pune în relief cu ajutorul unei figuri intuitive din proverbele lui Solomon. „Lucrul acesta (păstorirea sufletelor)", zicea el, „este greu şi ostenitor pentru cei ce au inimă simţitoare, iar pentru cei înţelepţi este chiar un fel de molie, care roade oasele" (Prov., XIV, 39)[56].

Într-un stil şi mai colorat şi mai emoţionant descrie Sfântul Grigore scrupulele preotului conştient, în legătură cu mustrările administrate vechilor farisei de către Mântuitorul şi care se potrivesc şi eventualelor impurităţi ale preotului. „Cu astfel de gânduri mă frământ eu, zi şi noapte", scria el în disertaţia sa „Despre fugă"[57]. „Aceste gânduri îmi sleiesc măduva şi rod carnea de pe mine, îmi taie curajul şi nu mă lasă să mă semeţesc. Ele îmi umilesc sufletul, îmi apasă mintea, îmi încătuşează limba, mă opresc să mă şi gândesc măcar la dregătorii sau să conduc şi să păstoresc pe alţii, întrucât pentru aceasta se cer multe condiţii".

2. Dragostea creştină ca resort al chemării pastorale. Zelul pastoral. Devotament şi jertfă.

În astfel de condiţii, încă de la primul contact cu enoria, dezorientarea şi desconcentrarea pot să pună stăpânire pe preotul a cărui vocaţie n-a fost verificată cu realităţile activităţii pastorale. Într-adevăr, mulţimea şi varietatea problemelor, terenurile, condiţiile speciale şi nuanţele, în care preotul este chemat să activeze, sunt tot atâţia factori de natură să-l surprindă, să-l copleşească, să-l intimideze şi să-l încurce, încercând să-şi reprezinte, într-o sinteză aplicată la parohie, chemarea lui pastorală, aceasta

[56] *Despre fugă*, cap. 57.
[57] *Ibidem*, cap. 71.

îi poate apărea ca un labirint pentru care simte nevoie de firul Ariadnei, ca să ştie de unde să înceapă şi pe unde să treacă spre a atinge toate punctele de unde nu-i este îngăduit să fie absent şi ca să ajungă la capăt, adică la realizarea roadelor fireşti ale activităţii unui preot.

În pragul lucrului său pastoral, adevăratul preot în care vibrează vocaţia fără de care n-ar fi decât un fals preot şi un angajat, încearcă în chip natural nevoia de a-şi defini rolul său caracteristic de om al lui Dumnezeu, de trimis al cerului. Ce este mai logic pentru psihologia preotului începător decât neliniştea, ce-o încearcă în sforţarea de a se încadra exact, de la primii săi paşi, înăuntrul rolului său care să-l facă simţit ca preot în viaţa enoriei, să-l facă necesar, să-l facă util chiar când lucrarea sa nu este agreabilă tuturor categoriilor de factori.

Pentru a se angaja cineva la o activitate atât de mare şi grandioasă, la o întreprindere care implică atâtea greutăţi, atâtea obstacole şi chiar neplăceri are nevoie în primul rând de un resort intern, de un adevărat punct de rezistenţă, care să-i servească şi de liman sau poziţie de refugiu sau de retragere pentru refacere şi întărire; de o forţă care să-l susţină şi, ca un fond inepuizabil, să alimenteze energia sa neîntreruptă şi pururea tinzând la realizarea scopului preoţiei, adică la cucerirea de teren printre suflete pentru împărăţia lui Dumnezeu, bravând înfrângerile incidentale, suportând rănile primite în luptă, într-un elan eroic, inspirat de sublimitatea chemării şi a rolului său. O astfel de pârghie morală în misiunea pastorală, acest resort al chemării preotului nu este altul decât acelaşi care stă la baza operei mântuirii, adică iubirea, iubirea de Dumnezeu şi cea pentru oameni, iubirea care creează şi însufleţeşte zelul şi devotamentul păstorului de suflete.

Dragostea sau caritatea este principiul Evangheliei şi

forța creștinismului; ea este cea mai mare poruncă a Evangheliei și împlinirea a toată legea.

Este o adevărată dragoste pentru Dumnezeu la un preot, atunci când pentru ea a ales preoția și slujba lui Dumnezeu, când adică intră în slujba lui Dumnezeu nu pentru că n-a putut sau n-a reușit să parvină în alte situații ori posturi spre care vanitatea și interesele sale egoiste l-au făcut să râvnească în zadar, ci pentru că a preaferit pe cea dintâi tuturor celorlalte.

Dragoste adevărată de aproapele sau de oameni, la un preot, este aceea care naște în inima lui mila de cel păcătos și dorința neînfrântă de a-l salva de la pierderea sau moartea morală, ajutându-l și îndrumându-l să se dezrobească de patimi și de instincte și să găsească „Calea, Adevărul și Viața".

Iubirea aceasta pentru Tatăl, a cărui poruncă o împlinea și mila de umanitatea decăzută, formează piatra de temelie a întregii serviri de păstor a Domnului nostru Iisus Hristos. Unde, decât la Mântuitorul, are să caute preotul modelul și măsura iubirii de suflete și a activității lui? „Ajunge ucenicul să fie ca dascălul său și sluga ca Domnul său!" (Mat. X, 25).

Aceasta a fost orientarea cu care Mântuitorul a prevenit pe ucenicii săi, când i-a trimis la propovăduire, după alegerea lor. „Ca dascălul său", - iată modelul, iată măsura, iată programul păstorului de suflete. Venit pe pământ, ca să mântuiască lumea, Iisus n-a trăit decât pentru suflete. El le-a iubit; dar nu numai atât; El, chiar „ s-a dat pre sine" pentru ele (Galat. II, 20) întocmai ca Mântuitorul, deci, păstorul creștin va trebui să iubească sufletele și să se devoteze pentru mântuirea lor.[58]

Este vorba de o iubire care culminează și se

[58] Cf. V. Lithard, *op.cit.*, p. 15.

sublimează în jertfă; o iubire care nu cunoaşte limite, când în joc este mântuirea sufletelor; o iubire, care se verifică în jertfă şi se pecetluieşte cu jertfa de sine. Iubirea, după cuvântul Sfântului Apostol Pavel, nu caută ale sale..., toate le suferă..., toate le rabdă... (I Corint. XIII, 5-7).

Când acest sentiment inspiră şi domină toate relaţiile păstorului cu credincioşii, ele sunt punctate de bunătate, îngăduinţă, blândeţe şi bunăvoinţă; el se simte ataşat de sufletele lor, în serviciul lor, el este, cu alte cuvinte, devotat chemării sale de călăuzitor sufletesc.

Iubirea evanghelică, recomandată de către Mântuitorul reprezentanţilor săi, covârşeşte însă simpla bunătate şi blândeţe. Când flacăra adevăratei iubiri evanghelice se aprinde în sufletul preotului,[59] revărsându-se în acte, peste barierele subiective ale sentimentului, tinzând să încălzească şi să se comunice în jurul său, atunci se cheamă zel pastoral sau râvnă pastorală, care poate să ajungă chiar un adevărat zel Apostolic.

Zelul pastoral este, aşadar, o formă a iubirii creştine a preotului, este adevărata „caritate sacerdotală", care, ca un foc, topeşte toate preocupările şi raţiunea de a fi a preotului ca preot, într-o tendinţă lucrătoare altruistă. Zelul este un grad superior sau chiar superlativul dragostei preotului pentru păstoriţii săi; este acea dragoste care nu se linişteşte, nu simte odihnă şi împăcare, până ce nu a făcut totul, până ce nu a încercat toate mijloacele, până ce nu a plătit toate jertfele pentru câştigarea sufletelor. Zelul pastoral este, cu alte cuvinte, iubirea evanghelică activă.

La aceasta se referă cuvintele Mântuitorului: „Foc am venit să arunc pe pământ şi ce aş mai avea de dorit, dacă el s-a aprins? E însă un botez, cu care trebuie să mă botez, şi cât sunt de nerăbdător ca să se împlinească!" (Luca. XII,

---

[59] Cf. V. Lithard, *op. cit.*, p. 18.

49-50). Era adică crucea sau jertfa, spre care Mântuitorul înainta mereu prin actele activității sale pământești, prin tot ceea ce El făcea pentru smulgerea sufletelor din rătăcirile farisaice. Departe de a o evita, El săvârșea totul pentru a ajunge aici, pentru că jertfirea sa avea să fie singurul mijloc de la a deschide lumii ochii spre mântuirea ei și singurul preț pentru răscumpărarea omului din păcat.

Din moment ce zelul pastoral ori, și mai mult chiar, zelul Apostolic a ajuns să domine ființa preotului, ce alt ideal mai înalt poate să vizeze el în chemarea și activitatea sa pastorală? Dacă i-a mai rămas un mijloc, un procedeu, o sforțare, o trudă, o jertfă neîntrebuințată, câtă neliniște, câtă nerăbdare în sufletul păstorului celui bun, până ce achită și acel preț suprem pentru împlinirea datoriei sale! El știe că, făcând astfel, nu lucrează nimic peste ceea ce îl obligă misiunea lui de preot, ci îndeplinește tocmai ceea ce este strict dator prin situația sa de păstor în biserica lui Hristos. El nu uită cuvântul din Evanghelia Domnului: „Când veți face toate cele poruncite vouă, ziceți: slugi netrebnice (nefolositoare) suntem. Ce eram datori să facem, am făcut". Duca, XVII, 10). Altfel, activitatea preotului se va zbate și va tânji într-un neîncetat deficit de profesionism mecanic.

Ar fi imposibil de fixat o listă completă de toate punctele, din care preotul ar trebui să fie pregătit sufletește, pentru ca să capete dexterități prealabile, precum și toate punctele programului său de activitate. Sarcina de a umple golurile rămâne în seama caritații preotului. Criteriul chemării sale, ca și criteriul pastoralei în general, este caritatea. „Criteriul filosofiei este evidența; al dogmei este credința; al moralei este legea morală... Pastorala are drept criteriu caritatea sacerdotală"...[60] Dragostea de parohie inspiră și inițiază toate acțiunile

[60] Achille Desurmont, *op. cit.*, t. I, p. 19.

practice în vederea mântuirii lor, fără a fi nevoie să i se impună în detaliu.

Această iubire şi acest devotament trebuie să le caute în primul rând în sufletul său cel ce vrea să se înfăţişeze ca preot şi păstor într-o enorie. De aici trebuie să înceapă. Descoperă el în sine acest foc sacru, atât de viu ca să-l arunce cu toată fiinţa în acţiune, să-l susţină într-o operă care se întemeiază pe sacrificiu? Atunci, el a prins firul Ariadnei, atunci el este sigur că va putea sta în slujba lui Dumnezeu şi a sufletelor din enorie. Imensitatea şi varietatea terenului acţiunii sale nu-i va mai părea un haos în care să se rătăcească şi să se piardă el însuşi într-o atitudine expectativă, într-o funcţie vegetativă, imperceptibilă ca rol social pentru păstoriţi ca şi pentru cei care urmăresc pe preot numai din acest punct de vedere. Atunci preotul nu va apărea ca un om, care, în faţa obstacolelor, se va complace în lamentaţii şi ieremiade, într-o atitudine pasivă, aşteptând din alte părţi lecuirea răului, în loc ca el să-l atace neîncetat, sub auspiciile prudenţei.

În iubirea de Dumnezeu şi în dragostea cea către semenii încredinţaţi grijii sale, păstorul de suflete îşi va găsi busola misiunii lui, care-l va introduce în sfera specifică a chemării sale practice, care mai apoi nu-l va lăsa cu râvna copleşită şi înfrântă de greutăţile ce ies fatal în calea operei pentru mântuirea sufletelor. Iată, deci, unde trebuie să pună începutul activităţii sale preotul care vrea să intre ca păstor de suflete într-o enorie: în iubirea evanghelică.

3. Temelia teologică a caritătii pastorale

Dacă flacăra iubirii lipseşte din inima celui ce se gândeşte la preoţie, el va fi un factor rece, fără viaţă, fără

inițiativă, fără activitate şi fără aderență în viața şi nevoile sufleteşti ale credincioşilor ce-i vor reveni prin hirotonie. Cel ce vrea să se angajeze la păstorirea sufletelor trebuie să ardă de dragoste pentru credincioşii săi, înainte chiar de a intra în rândurile ispravnicilor lui Hristos. Nu-i nevoie să-i cunoască mai înainte, personal şi individual, pentru ca inima lui să vibreze de o astfel de dragoste sacerdotală.

În ordine strict psihologică, este într-adevăr nevoie să cunoşti direct mai întâi ceea ce trebuie să iubeşti. Este o chestiune elementară de psihologie să nu tinzi decât spre ceea ce deşteaptă interesul tău, spre obiectul, despre care am încercat o senzație plăcută. Cunoaşterea individuală şi personală, ca bază a caritătii pastorale, este valabilă, desigur, şi în legile pastoralei, înaintea acesteia, ca o condiție a condiționalului, primează însă un alt gen de cunoaştere, o cunoaştere generală, care mijloceşte caritatea păstorului de suflete, este o cunoaştere, pe care am putea-o numi teologică.

Preotul adică, pătruns de duhul creştin al Evangheliei şi convins de opera Mântuitorului, precum şi de misiunea încredințată lui însuşi prin hirotonie, are deja, prin acest fapt, senzația atractivă spre poporul său, înainte chiar de a-şi cunoaşte păstoriții săi, înainte de a veni în mijlocul lor. Senzația aceasta o încearcă grație convingerii că Mântuitorul s-a întrupat, a pătimit, s-a răstignit şi a suferit moartea pentru mântuirea sufletelor, că El a încredințat preoților sarcina de a continua opera lui, că preotul este deci consacrat, ca atare, tocmai de a conlucra la opera de mântuire săvârşită de Fiul lui Dumnezeu, întrucât, sufletele, răscumpărate prin sângele lui, nu pot realiza singure mântuirea, nu şi-o pot însuşi decât prin intermediul serviciului preoției. Nici nu poate exista, prin urmare, un imperativ mai categoric pentru o vocație şi pentru o conştiință sacerdotală.

Însăşi primirea hirotoniei şi intrarea în preoţie presupun prin ele însele o dovadă, cea mai mare probă chiar, despre iubirea pentru Hristos şi pentru sufletele răscumpărate de El. „Ce avantaj mai mare", zicea Sfântul Ioan Gură de Aur, „decât acela de a îndeplini o slujbă, pe care Domnul nostru Iisus Hristos a declarat-o a fi o probă despre iubirea noastră pentru El? Căci, adresându-se lui Petru, îi zice: Petre, mă iubeşti? Iar Petru răspunzându-i: Da, Doamne, El adaugă: Dacă mă iubeşti, paşte oile mele. (Ioan XXI, 15)"[61] Păstorirea sufletelor şi dragostea pentru ele sunt deci condiţionate de dragostea pentru Iisus. Fără a-l iubi cu ardoare, nu se poate presupune intrarea sinceră în serviciul său.

Acceptarea hirotoniei nu se poate concepe fără acea caritate pastorală întemeiată pe o cunoaştere teologică a dogmei mântuirii, în slujba căreia convine să se angajeze dintr-o pasiune sublimă, înainte de contactul cu parohia. El trebuie, neapărat, să fie edificat că, între cele şapte taine ale bisericii, hirotonia ocupă un loc aparte. Toate celelalte vizează binele particular al celui care le primeşte; hirotonia, dimpotrivă, rânduieşte pe cel ce o primeşte, pentru binele altora, în profitul bisericii lui Dumnezeu,[62] pentru lucrul mântuirii sufletelor, deci pentru sacrificiul, pe care nu-l va putea executa, dacă preotul nu este covârşit dinainte de caritate sacerdotală, adică de dragoste şi de interes pentru mântuirea celor încredinţaţi lui de Duhul Sfânt.

---

[61] *Despre preoţie*, cartea II, cap. 1.

[62] Cf. Joseph Lahitton, *La vocation sacerdotale*, IV edit., p. 29.

III. VERIFICAREA PRACTICĂ A IUBIRII PASTORALE

1. Zelul pastoral - criteriu al activității preotului

Aptitudinile, care țin de vocația și de pregătirea preotului, nu au, prin ele însele, nicio valoare din punct de vedere practic, ci numai în funcție de iubirea sufletelor. Acesta este un adevăr, pe care ni-l confirmă în viața enoriilor activitatea pastorală.

Sunt, astfel, preoți înzestrați cu inteligență și pietate, bine pregătiți ca și cultură generală și teologică, buni bisericoși sau slujitori, cu darul cântării și cu talent de predicatori, activi chiar, dar care totuși, prin rezultatele activității lor, sunt lăsați în urmă de preoți mai puțin dotați. Care-i explicația unei astfel de situații?

„Să presupunem", zicea abatele Dubois, două parohii, ale căror trebuințe spirituale sunt imense și care, față de Dumnezeu, se găsesc în cea mai jalnică stare. Într-una ca și în cealaltă, același număr de păcătoși și de împietriți la inimă în același grad. Fiecare din ele primește în același timp câte un păstor: unul este pios, plin de osârdie și însuflețit de un zel sfânt; celălalt nu este în definitiv ceea ce se cheamă de obicei un preot rău, ci este un preot molatec, nepăsător, puțin impresionat de starea prezentă și de soarta viitoare a celor păcătoși; este un preot fără zel și care doarme liniștit, pentru că se ține strâns de ceea ce el privește ca partea cea mai însemnată sau de căpetenie a chemării sale. Să-i vedem la lucru.

„În parohia, care are păstorul plin de ardoare și

zelos, ce mişcare, ce înnoire, câţi Lazări înviaţi, câţi fii rătăciţi întorşi în braţele duiosului lor tată! Cum s-a întins asupra turmei râvna plină de căldură a păstorului şi, ca o urmare necesară, câte suflete mântuite!

„În cealaltă parohie, dimpotrivă, ce amorţire, ce răceală de gheaţă, câtă îndepărtare de scaunul de duhovnicie şi chiar de biserică, ce ignoranţă profundă şi, din zi în zi, mai profundă! Ce împietrire de suflete, ce înspăimântătoare nesimţire tocmai la cei mai în vină, câte sfârşituri (morţi) groaznice şi, prin urmare, câte suflete osândite!

„De unde provine această enormă deosebire între aceste două parohii, odinioară asemănătoare? Evident, păstorul uneia are zel, al celeilalte nu are".[63]

Diferenţa aceasta de fecunditate pastorală depinde deci de motorul care pune în acţiune energiile şi aptitudinile preotului. Un preot, dotat şi activ chiar, poate rămâne totuşi steril pe adevăratul teren al conducerii şi înrâuririi sufletelor, dacă acţiunile sale, în loc să se inspire din zelul de a le mântui, au la bază mobile egoiste. Un astfel de preot poate organiza manifestări, care reclamă într-adevăr cheltuieli de energie, ca: serbări ori chiar servicii divine, etc., fără însă ca ele să se aplice direct la suflete, pentru că pornesc nu din grija, din preocuparea şi râvna de a le mântui, ci din ambiţiunea personală, din dorinţa de a-şi pune în relief persoana, de a se remarca şi de a se arăta în treabă. El poate chiar să întreţină o febrilă activitate socială cu exterior impunător. Se simte însă vidul spiritual şi absenţa unei vieţi supranaturale, care nu poate germina fără iubire. Un preot de felul acesta poate apărea ca un corect executor al dispoziţiilor superioare;

[63] *Oeuvres complètes de l'Abbé Dubois*, IV, pp. 18-19.

influența sa rămâne însă cu totul superficială și fără adâncime. El poate chiar recolta succese, dar, din punct de vedere al mântuirii sufletelor, nule și fără valoare în cea mai mare parte și tot atât de efemere, ca și împrejurările, cărora au fost subordonate.

Răul rezidă într-un viciu originar de concepție. Preotul intrat în enorie fără a fi fost mânat de iubirea pastorală sau de caritatea sacerdotală, preotul cu prezumții despre persoana sa este un om, care se complace în concepția veacului despre însărcinările sau funcțiunile publice în general; el ia rolul său în sens de domnire, de stăpânire, de dominare și aservire a colectivității ce i s-a încredințat. În loc de atitudine cucernică și de accentul inspirat de iubire, el va avea tonul autorității, care poate intimida, dar nu apropie și nu sudează sufletul său cu sufletele credincioșilor. El face din persoana sa centrul și scopul exercitării chemării sale, în loc de a organiza viața și programul său pastoral în funcțiune nu de interesele și de comodul său, ci de trebuințele credincioșilor[64].

Trebuie să știe însă că nu enoria este pentru preot, ci preotul este pentru enorie; nu parohienii sunt în slujba preotului, ci el este pus spre slujirea lor. „Fiul Omului n-a venit să i se slujească", a zis Mântuitorul, „ci ca să slujească și să-și dea viața răscumpărare pentru mulți". (Mat. XX, 28).

După expresia Sfântului Grigore din Nazianz, „preotul este un petitor al sufletelor"[65].

Prin urmare, el va umbla sau va merge după suflete să le caute acolo unde sunt. „Un preot însuflețit de râvna sufletelor nu așteaptă ca ele să vină din propria lor

---

[64] Cf. și Blouet, *Théologie pastorale*, 5e edit., p. 15.
[65] *Despre fugă*, cap. 77.

inițiativă. Au fost într-adevăr vremuri şi mai sunt locuri, unde sufletele sunt atât de bine dispuse, încât ele recurg spontan la păstorul care poate astfel să se mulțumească a le primi cu bunătate. De cele mai multe ori însă, nu aceasta este situația şi, pentru a face binele, e nevoie, după pilda sfinților Apostoli şi a Domnului nostru Iisus Hristos însuşi, să alergăm noi după oaia, care-şi uită sau îşi neglijează datoriile, ori chiar nici nu le cunoaşte?"[66]

Pe de altă parte, astăzi chiar, sub regimul de păstorire în parohii fixe şi determinate, ideea de misiune, deci de trimitere şi de mergere, cuprinsă în cuvântul „mergând", cu care se deschide porunca Mântuitorului pentru trimiterea Apostolilor, nu şi-a pierdut încă orice nuanță de actualitate şi de obligativitate pentru chemarea preotului. În afară de enoriaşii, care au ajuns nepracticanți ori indiferenți, se pot găsi semănați întâmplător în enoriile noastre necredincioşi (mozaici, mahomedani etc.), membri ai altor confesiuni creştine ori eretici, care nu ni se vor adresa, cu atât mai mult cu cât cei mai mulți ne socotesc că nu reprezentăm biserica cea adevărată. Un preot dominat de râvna mântuirii sufletelor, oricât de angajat s-ar găsi în păstorirea propriilor săi credincioşi, nu va pierde cu totul din vedere nici pe cealaltă categorie de suflete pentru care Mântuitorul s-a jertfit, deopotrivă. Zelul pastoral nu-l obligă, desigur, pe preot la o acțiune de propagandă organizată în această direcție, ceea ce n-ar fi întotdeauna recomandat de prudență; el este însă dator ca, în cele mai mărunte relații cu dânşii, să se comporte ca un adevărat preot al lui Hristos, pentru că providența se serveşte de orice împrejurare, pentru a lumina şi a mişca sufletele.[67]

Preoția nu este prin urmare, o profesiune, care se

---

[66] Victor Lithard, *op. cit.*, p. 18.

[67] Cf. şi V. Lithard, *op. cit.*, p. 19.

îndeplineşte prin mecanismul inerţiei. Animată de zel, ea va fi veşnic în căutare de suflete, spre a le crea ocazii să reflecteze la mântuirea lor şi a face sforţări în această direcţie. „O, de am face pentru mântuirea sufletelor şi pentru a le câştiga pentru Hristos, măcar jumătate din ceea ce fac oamenii de lume, pentru a dobândi onoruri, pentru a agonisi bogăţii şi a-şi procura plăceri deşarte... Îi vedem pe aceşti nesăbuiţi cum aleargă gâfâind după fantome deşarte, iar noi vom refuza să alergăm după sufletele, ai căror păstori suntem; după sufletele, care fug în faţa noastră sub povara sângelui slăvit al lui Iisus Hristos; după sufletele nemuritoare, care mâine vor fi pradă iadului, dacă noi nu le deschidem astăzi poarta cerului prin activitatea zelului nostru".[68]

Aceste cuvinte ale abatelui Dubois capătă un sens de o gravitate deosebită în lumina următorului tablou, pe care el îl înfăţişază în culorile unei realităţi dintre cele mai impresionante pentru inima unui păstor al bisericii:

„Mii de păcătoşi acoperă faţa pământului. În orice parte ne întoarcem, ne găsim înconjuraţi de ei. Un număr destul de mare dintr-înşii se sfârşesc în stare de păcat de moarte. În fiecare zi, iadul îşi lărgeşte măruntaiele, pentru a putea primi o mulţime de suflete, care cad în el, fără a mai ieşi vreodată, încărcate, cum sunt, de blestemul de veci al lui Dumnezeu... Dar, o, Doamne, dacă este adevărat că în fiecare zi, sub ochii mei, o mulţime de oameni se osândeşte şi dacă, pe de altă parte, eu, prin situaţia mea, sunt un mântuitor de suflete, ce nume trebuie să dau răcelii, nepăsării, nesimţirii mele?... Nu ştim, oare, că în toate părţile, în parohiile noastre, sunt oi rătăcite? Nu ştim sau, cel puţin, nu trebuie să presupunem că, aproape de

---

[68] *Oeuvres complètes de l'Abbé Dubois*, IV, pp. 19-20.

mintea omului, mulți dintre aceşti nenorociți nu aşteaptă, poate, decât un mic cuvânt al păstorului pentru a se aşeza din nou sub umbra toiagului pastoral? Şi acest mic cuvânt, care ne-ar costa atât de puțin, noi nu-l spunem! Şi acest sfat dat la timp, care ar putea produce atât de bune efecte, nu-l dăm!... O mulțime de suflete vor pieri pentru totdeauna, pentru că vor fi avut ca păstor un preot nepăsător şi fără zel şi multe ar fi fost mântuite, dacă acest păstor ar fi fost plin de ardoare şi de zel"[69].

De aceea, fiecare preot, dacă arde de iubirea pentru suflete, dacă este plin de zel pentru mântuirea lor, îşi va putea spune cu acelaşi autor:

Hotărât, nu sunt preot, numai pentru a ocupa locul de cinste în biserica lui Dumnezeu; nu sunt preot numai pentru a mă trudi în gospodăria mea şi pentru a pune de o parte în fiecare zi câțiva bani pentru moştenitori, care, cine ştie, de vor avea vreo recunoştință pentru economiile mele; nu sunt preot, pentru a lua parte la toate mesele mari din ținut sau pentru a încorona fiecare ospăț printr-o partidă de joc, care se prelungeşte până la miezul nopții; nu sunt preot, pentru a ținti la înălțare şi a aspira la ranguri înfricoşătoare în ochii credinței şi de care sunt nevrednic prin simplul fapt că le poftesc. Să spun mai mult: nu sunt preot numai pentru a purta rasa, care mă deosebeşte de mireni...; nu sunt preot sau, cel puțin, nu sunt numai pentru a recita serviciul divin şi a săvârşi sfânta liturghie. Nu! Sunt preot, pentru a da cu prisosință prilej la slăvirea lui Dumnezeu, lucrând cu căldură la mântuirea sufletelor; da, sufletele: al meu mai întâi şi apoi ale fraților mei.[70]

---

[69] *Op. cit.*, pp. 17-18.
[70] *Op. cit.*, p. 16.

2. Decepție, descurajare și dezgust de preoție

Insuccese, trecătoare ori chiar definitive, sunt inevitabile în orice activitate omenească. Obstacole, împotriviri, greutăți de învins pe terenul practic și decepții pe cel psihologic, sunt la tot pasul. Chemarea preotului nu numai că nu face excepție de la această lege a vieții, ci însă aici devine mai evidentă și mai sensibilă veșnica antinomie dintre ideal și realitate. „Căci idealul preotului vine din înaltul cerului, iar realitățile, cu care el luptă, merg și se alimentează până din fund de infern".[71]

Ele pot fi agravate prin recalcitranța și rezistența enoriașilor, prin nerecunoștința lor, prin atitudinea lor agresivă, nerespectuoasă și zeflemistă, care pot crea o adevărată și permanentă atmosferă de tensiune și de conflict cu parohia, ori numai cu o parte din păstoriți, influențați de anumiți agenți. La acestea se pot adaogă împotriviri de neînfrânt ori greu de biruit, din partea unor factori sociali, care nu simpatizează activitatea preotului și influența bisericii. Culme, în cumpăna rezistenței sufletești a preotului, poate să cadă, uneori, neînțelegerea reală sau aparentă din partea superiorilor lui, care, pierzând din perspectivă importanța lucrului pastoral în fiecare celulă a organismului bisericesc, ori sub povara multelor sarcini și preocupări, nu pot intui exact situațiile și nici sesiza meritele pentru o justă apreciere și nu au putința să recompenseze egal și în proporție cu meritele fiecăruia.

Adevărata iubire pastorală se verifică însă după felul

---

[71] T. M. Popescu, *Ideal și realități* (Rev. „Raze de lumină" nr: 1. ian.-febr. 1933, p. 4)

în care ea reacţionează în contact cu greutăţile şi necazurile preoţiei. Pentru un suflet de preot pătruns profund de adevărata iubire evanghelică, pentru un preot plin de un adevărat zel de Apostol, obstacolele, departe de a-l deplasa de pe poziţia preocupărilor lui pastorale, dimpotrivă, vor constitui o neîncetată provocare, un stimulent şi o excitare a activităţii sale. El va aştepta, plin de nerăbdare, momentul de a reîncepe, el va cunoaşte, cu alte cuvinte, aceeaşi stare de psihologie, sub care se găsea Sfântul Apostol Pavel la Atena, în aşteptarea lui Sila şi Timotei: „se întărâta întru dânsul duhul lui, văzând cetatea, plină de idoli". (F. Ap. XVII, 16). Pe un astfel de preot nu-l preocupă amănuntele de contrariere şi de neajunsuri care rămân pentru el simple accidente secundare şi trecătoare faţă de ţelul de realizat, pe care nu-l poate părăsi până ce nu-l atinge. „Nu ţin seama de nimic (lanţuri, necazuri, bătăi şi persecuţii), zicea Sfântul Apostol Pavel, „şi nu pun niciun preţ pe viaţa mea, numai să împlinesc calea mea şi slujba, pe care am luat-o de la Domnul Iisus"(, (F. Ap. XX, 24).

În iubirea de Dumnezeu şi în iubirea sufletelor, păstorul adevărat găseşte atât un centru de radiaţie al unei călduri misionare şi al unei lumini incandescente, cât şi un resort elastic, care nu se frânge niciodată sub presiunea împrejurărilor vitrege. Din caritatea sacerdotală, entuziasmul preotului, îngenuncheat pentru o clipă dar nu înfrânt sau risipit, va renaşte întotdeauna, ca mitica pasăre Foenix, din cenuşa sa. Experienţa îl va face, dimpotrivă, mai ingenios, mai prudent, îndemnându-l să reflecteze la adaptarea unor noi metode la cazul special, alegând mijloacele şi aşteptând timpul prielnic.

Pentru un preot însă, care, în lucrarea sa pastorală, se inspiră nu de caritate, ci de ambiţii personale, de vanitatea egoistă a succesului, acestea alcătuiesc o bază inferioară

de susținere, nerezistentă, pentru că, îndată ce împrejurările au fost neprielnice, entuziasmul său se risipește ca fumul. Primele eșecuri sau insuccesele în serie fac să apară decepția, acea stare psihologică, ce se caracterizează, în primul rând, printr-o surprindere în fața realităților, care dezmint și năruiesc idealul, pe care și l-a făcut. Urmează apoi desconcentrarea sufletească, care îl împiedică de a se mai regăsi și a mai fi stăpân pe acțiune, prăbușindu-l într-o senzație de umilință și făcându-l pradă descurajării, într-o astfel de stare, preotul a ajuns un demoralizat. Socotindu-se „nedreptățit și jicnit, năpăstuit și scandalizat, el ajunge să se izoleze cu grija și cu mâhnirea sa, cu o rană, pe care ezită să o mai trateze, cu o obsesie, pe care nu reușește să o alunge. Și poate fi ceva mai ucigător de energii și de aspirații, mai paralizant și mai apăsător decât demoralizarea? Ea este, în cele din urmă, partea celui surprins de mulțimea și gravitatea împrejurărilor defavorabile bunelor năzuințe, celui oprit brusc în fața constatării că, între ideal și realități, nu pare a exista o putință de contact, de acord și de colaborare”.[72].

Mobilele omenești în chemarea păstorului de suflete constituie, de obicei, un resort fragil, menit să se frângă neapărat în contact cu prozaicele surprize ale vieții. Un preot demoralizat sau descurajat pierde de regulă inițiativa, ajunge o piesă inertă în organismul bisericesc, dus de cursul vieții din parohie fără să o domine. Preotul descurajat ajunge să vegeteze într-o pasivitate paralizantă, și repede este prins de dezgust pentru chemarea sa, care se traduce printr-o repulsie, pe care nu o poate ascunde suficient. Simtomele ajung destul de vizibile.

El îndeplinește într-adevăr obligațiile sale oficiale,

---

[72] T. M. Popescu, *Ibidem*.

dar în chip mecanic, iar acțiunea lui se resfrânge cu pagubă în sufletele comunității. În primul rând, va mecaniza serviciul divin; printr-o săvârșire de mântuială, fără pătrundere și în grabă, va priva pe păstoriți de ocazia de a-și înviora spiritualitatea, îi va lipsi de emoția religioasă și de comuniunea cu Dumnezeu.

În al doilea rând, va ajunge la suspendarea oricărui contact pastoral cu credincioșii, adică la suprimarea oricărei activități, în loc de a-i amplifica antenele pe fiecare zi întâlnirile și relațiile sale cu credincioșii, adică, nu vor mai fi sacerdotale, ci ale unor simpli concetățeni, conlocuitori ai aceleiași comune și comunități bisericești. Pentru că, „dacă iubirea sacerdotală este ca un soare de primăvară, care face să înverzească și să înflorească totul, dezgustul răspândește pretutindeni, ca vântul iernii, tristețea și moartea".[73]

Dezgustarea de preoție echivalează cu sufocarea vocației. Obiectul preocupărilor preotului nu-l mai formează sufletul turmei. În mijlocul enoriei, el este moralmente un absenteist sau, ca să întrebuințăm o figură din sfânta Evanghelie, ca acela ce pune mâna pe plug, dar caută înapoi.

Într-o astfel de situație sufletească, preotul rămâne nepăsător și neputincios la toate cazurile și împrejurările din viața parohiei, în care s-ar fi impus intervenția sa. El trece, cu alte cuvinte, din ipostaza bunului păstor în cea a năimitului, a mercenarului sau a omului angajat cu simbrie, care „caută de treburile sale, nu de ale lui Hristos". (Filip. II, 21). Păstorul, care nu vrea să cunoască riscurile sarcinii, ci numai beneficiile ei, are o mentalitate de mercenar, care are în vedere numai plata, numai satisfacțiile, iar la vreme de încercare, de necaz, de trudă,

[73] J. Blouet, *op. cit.*, p. 18.

dezertează de la datorie, lăsând turma în grija nimănui şi în voia întâmplării.

„Păstorul cel bun, însă, sufletul său îşi pune pentru oi". (Ioan X, 11). El nu se dă în sus din faţa niciunei sforţări, ţine piept şi denunţă toate primejdiile care ameninţă sufletul turmei. Satisfacţia, acest stimul natural, pentru păstorul identificat cu interesele sufleteşti ale poporului, se găseşte în împlinirea datoriei. El aleargă şi se nevoieşte chiar pentru un singur suflet, după exemplul parabolei evanghelice, în care 99 oi sunt lăsate în staul de păstorul lor, plecat în căutarea oii de-a suta, rătăcită. Pentru el atârnă mai greu vina pentru pierderea unui suflet decât meritul de a se fi dedicat exclusiv la dirijarea, la îmboldirea spre perfecţiune numai a sufletelor rămase în căile legii morale. Pentru că adevăratul preot al lui Hristos nu trebuie să piardă niciodată din vedere adevărul asupra căruia sfinţii Apostoli Petru şi Pavel atrag cu deosebire atenţia, şi anume, că răscumpărarea lumii şi mântuirea s-a dobândit „nu cu argint sau cu aur, care se strică... ci cu scumpul sânge al lui Hristos" (1 Petru, I, 18-19), „Care pre sine s-a dat preţ de răscumpărare pentru toţi", (1 Timot. II, 6). De aceea, preotul, care-şi inspiră activitatea sa din dragoste, aleargă şi stăruieşte şi ne nevoieşte tocmai acolo, unde este suflet în primejdie, tocmai acolo unde ele sunt mai rele. Atitudinea unor enoriaşi răi, de pildă, este deci un simptom, care reclamă, mai degrabă şi mai cu stăruinţă, rolul şi acţiunea preotului, decât dezerţiunea sa sub forma descurajării şi a dezgustului. În astfel de cazuri, dragostea preotului nu trebuie să se lase înfrântă de nerecunoştinţa păstoriţilor şi de lipsa lor de amabilitate, aşa cum în împrejurări de depresiune sufletească nu suprimăm rugăciunea, ci dimpotrivă stăruim în ea.[74]

---

[74] J. Blouet, *op. cit.*, p. 19.

Dar, dacă este vorba de un fel de preferință îngăduită față de vreo categorie de păstoriți, apoi tocmai cei de acest fel, având nevoie mai mult de a se lucra pentru mântuirea lor, preotul trebuie să se devoteze în serviciul lor într-o măsură mai mare. Potrivit cuvântului Mântuitorului, nu cei sănătoși au nevoie de doctor, ci cei bolnavi (Mat. IX, 12) și apoi, El însuși se simțea trimis cu preferință în căutarea oilor celor pierdute din neamul lui Israil (Mat. XV, 24). Zelul păstorului sufletesc trebuie să se redubleze, deci, în măsura atitudinii de împotrivire, ce se întâlnește, așa precum reiese din pilda Sfântului Apostol Pavel. Astfel, el scria Corintenilor: „Eu foarte bucuros voi cheltui și mă voi jertfi pentru sufletele voastre, măcar că, iubindu-vă cu prisosință, eu sunt iubit mai puțin". (Corint. XII, 15).

În materie de conducerea sufletelor, este nevoie ca preotul să se înarmeze cu mult stoicism și cu multă prudență împotriva oricărui gen de nemulțumire, chiar când acestea ar atinge coarda cea mai sensibilă a amorului propriu sau a egoismului, prin aprecieri injuste ori incomplete, din partea forurilor indicate a urmări lucrul său. A orienta și a varia intensitatea zelului nostru pastoral după asemenea contingențe și incidente, înseamnă a face dovada că chemarea noastră n-are la bază iubirea și devotamentul față de Mântuitorul, ci mobile cu totul inferioare. Între iubirea păstorului pentru Domnul nostru Iisus Hristos și cea pentru enoriași este o corelație indestructibilă; abandonarea vegherii active asupra sufletelor denotă scăderea sau stingerea dragostei către Domnul, care este „Păstorul cel mare al oilor", de la care deținem mandatul și căruia va trebui să-i dăm socoteală. Zelul și preocuparea de turmă este, prin urmare, termometrul iubirii și atașării noastre în slujba Domnului.

„După zelul, pe care servitorul nostru îl depune în grija de turma, care îi este încredințată, judecăm de obicei

ataşamentul, pe care îl are pentru noi", zicea Sfântul Ioan Gură de Aur, „deşi nu este vorba decât de animale, care se cumpără cu preţ de bani. Câtă răsplată nu rezervă cu atât mai mult Mântuitorul sufletelor, aceluia care conduce turma răscumpărată de El, nu cu bani şi nici prin altceva asemănător, ci prin propria-i moarte şi prin vărsarea sângelui său?"

Continuând comentariul său în legătură cu întrebările puse de Mântuitorul lui Petru, dacă îl iubeşte, pentru a-i încredinţa păstorirea turmei, acelaşi părinte al bisericii se opreşte şi asupra altor cuvinte ale Mântuitorului cu privire la păstorii bisericii sale, pentru a releva şi mai bine că întrebările Mântuitorului către Sfântul Apostol Petru nu trebuie interpretate în sensul că El avea nevoie de mărturisirea ucenicului, spre a se convinge de iubirea sa. Mântuitorul ştia bine acest lucru; voia însă să sublinieze şi să scoată în evidenţă cât se interesează El de biserica sa şi cât de nețărmurită este iubirea lui pentru ea. Asupra acestui lucru ţinea Mântuitorul să atragă atenţia Sfântului Apostol Petru şi a tuturor păstorilor bisericii. Citând pasajul din Evanghelia după Matei: „care este oare sluga cea credincioasă şi înţeleaptă, pe care a pus-o Domnul său peste slugile sale?" (XXIV, 45), Sfântul Ioan Gură de Aur continuă: „Iată cuvinte, care au aparenţă de îndoială, deşi niciun dubiu nu este în sufletul celui care le pronunţă, ca şi atunci când Iisus întreba pe Petru dacă îl iubea, nu atât pentru a se încredinţa de iubirea ucenicului, cât mai ales a arăta cât de mare era aceea a sa. Tot aşa, când El întreabă: „Care este sluga credincioasă şi înţeleaptă?", aceasta n-o face pentru că nu ştia care este servitorul înzestrat cu astfel de calităţi, ci pentru că vrea să arate prin aceasta cât de rari sunt astfel de servitori şi cât de înaltă este slujba lor. Se poate aprecia, de altfel, după mărimea recompensei, pe care le-o

rânduieşte: „Amin grăiesc vouă, că peste toate averile sale îl va pune". (Mat. XXIV, 47).[75]

În caritatea pastorală, nu este vorba, de un sentiment sau de o dragoste naturală, ci de una supranaturală. De aceea, preotul trebuie să înţeleagă că mobilul ei stă în dragostea pentru Hristos, în serviciul căruia se găseşte. Preoţia nu este, prin urmare, o slujbă contractată în virtutea şi pe baza unei recompense temporale, ci în virtutea pasiunii sau a iubirii pentru Mântuitorul, pentru opera lui şi pentru servirea ei. În ultimele clipe ale vieţii sale laolaltă cu ucenicii săi, Mântuitorul îi numeşte „prieteni", amici", tocmai pentru a sublinia că baza servirii în biserica sa este iubirea faţă de dânsul. „De acum", zicea El în noaptea prinderii sale, „nu vă mai zic slugi..., ci v-am numit pe voi prieteni". (Ioan, XV, 15). Nu este deci suficient pentru preot a-şi îndeplini datoriile pastorale într-o simplă atitudine de corectitudine externă, ci cu inimă, din devoţiune, din ataşament, din iubire pentru Hristos.

Ce altceva decât dragostea pentru Hristos şi pentru sufletele răscumpărate cu sângele său dumnezeiesc, într-aripa zelul sfinţilor Apostoli şi al ucenicilor lor, care au întreprins întreaga operă de misionarism pentru răspândirea Evangheliei Mântuitorului, simţindu-se obligaţi a merge tocmai acolo unde ştiau că-i aşteaptă neajunsuri şi necazuri? Acum „iată", se adresa Sfântul Apostol Pavel, în Efes, către preoţii bisericii din Milet, „că fiind legat cu duhul, mă duc la Ierusalim, fără să ştiu cele ce mi se vor întâmpla acolo. Fără numai că Duhul Sfânt, din oraş în oraş, mă încredinţează şi îmi spune că mă aşteaptă lanţuri şi necazuri". (F. Ap, XX, 22-23).

Criteriul servirii prieteneşti este, într-adevăr, jertfa, precum Mântuitorul însuşi sublinia Apostolilor săi în

---

[75] *Despre preoţie*, cart. II, cap. 1.

aceeaşi noapte a prinderii. „Mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are ca viaţa lui să şi-o pună pentru prieteni". (Ioan, XV, 13). Când El spunea sfinţilor săi ucenici că „destul este ucenicului să fie ca învăţătorul său" (Mat. X, 25), nu făcea decât să formuleze un principiu de generalizare, după ce descrisese necazurile şi persecuţiile, la care aveau să fie expuşi Apostolii în misiunea lor. Deviza „ca învăţătorul său" se tălmăceşte pentru preot în sensul că aplicarea mântuirii, la care se găseşte angajat prin preoţie, se efectuează după aceleaşi reguli, după aceeaşi normă, după aceeaşi lege, pe care a satisfăcut-o Domnul nostru Iisus Hristos.

La temelia bisericii sale stă o cruce şi un mormânt, peste care s-au suprapus suferinţele şi moaştele atâtor generaţii de păstori martiri. Ca reprezentant al lui Hristos, preotul nu poate urma decât „ca învăţătorul său". Ideea de jertfă nu poate fi eliminată din îndeplinirea chemării de păstor a preotului. El trebuie să continue a purta crucea în anumite forme, a răscumpăra sufletele, unde nu se poate altfel, prin cruce, prin jertfă. Această doctrină o exprimă într-o notă de sfântă duioşie, Sfântul Apostol Pavel în următorul pasaj: „Plinesc lipsurile necazurilor lui Hristos în trupul meu pentru trupul lui, care este biserica, căreia m-am făcut slujitor după iconomia lui Dumnezeu". (Colos. I, 24-25).

Negreşit, în împrejurările ordinare ale păstoririi în parohie, crucea preotului nu este tot aşa de grea ca în epoca de răspândire a Evangheliei în lume, ci ea se mărgineşte la înfruntarea unor incidente, fatale în viaţa oricărui om şi cu atât mai inevitabile pentru Apostolul mântuirii. În tot cazul, ele nu se înfăţişază invincibile pentru forţele unui muritor, mai ales când el se înarmează cu ajutorul harului. Este bine şi chiar o datorie pentru cel ce vrea să meargă spre preoţie, să le ştie mai dinainte,

pentru a nu fi surprins de ele pe teren şi pentru a nu îngenunchea înaintea lor, pradă decepţiei, descurajării şi dezgustului pentru misiunea sa. Mântuitorul însuşi dă sfinţilor săi Apostoli un preaviz în ultima noapte din grădina Ghetsimani, când, după ce pune în corelaţie cu suferinţele şi crucea sa, prigonirile şi viitoarele necazuri pentru Evanghelie ale urmaşilor săi, încheie: „Acestea vi le-am grăit, ca sa nu vă poticniţi în credinţa voastră". (Ioan, XVI, 1).

3. Refacerea zelului pastoral în deficit

După justa observare a filosofului Carlyle, viaţa este un şir necurmat de căderi şi de ridicări[76]. Esenţialul este însă nu poticnirea, ci ridicarea, tendinţa neînfrântă de a înainta printre greutăţi şi piedici spre ţinta de atins. O poticnire poate fi o slăbiciune de moment. Sfântul Apostol Petru însuşi a fost surprins de o scurtă eclipsă a zelului său aprins, dar pe care a răscumpărat-o îndată printr-un „plâns amar", printr-un plâns de reculegere, ieşind mai oţelit, mai verificat şi mai ferm pentru viitorul său misionar.

Dacă Apostolatul preotului poate fi asemănat cu o luptă şi este într-adevăr, apoi nu trebuie să uităm că, în general, victoria finală nu este rezultanta absolută a unor succese în serie şi de la început, ci, de cele mai multe ori, al unui joc de forţe şi de luptă, cu cedări reciproce de teren, silit ori strategic, până ce arta conducătorilor unei părţi a reuşit să găsească ori să creeze toate condiţiile loviturii şi, deci, ale victoriei finale. Aceasta este o lege. Dezastrul ar fi numai când, de la prima neizbândă ori după insuccese parţiale, s-ar depune armele şi s-ar abandona

[76] *Cultul eroilor.*

ideea unei victorii finale.

Acelaşi lucru s-ar putea aplica şi preotului încercat de împrejurări în zelul său şi dezarmat în acţiunea lui pastorală. El nu trebuie să uite că victoria nu se obţine imediat. Războaiele se poartă uneori în istorie de generaţii întregi de generali şi de dinastii de regi în şir, până să se ajungă a se defini hotărât balanţa într-o parte. Aceasta, cu atât mai mult în materie de cucerirea sufletului. Natura păstoririi sufletelor reclamă uneori sforţări de o viaţă întreagă de preot, un eşafodaj şi o înlănţuire de acţiuni şi de energie, pentru a se ajunge să se recolteze un succes precis, tocmai la capătul unei vieţi de om ori, poate, nici atunci.

Roadele unei activităţi pastorale, prin firea lor, se coc mai întotdeauna târziu, aşa încât, după cuvântul Sfântul Evanghelii, „altul este cel ce seamănă şi altul cel ce seceră", verificându-se cu privire la mulţi preoţi acelaşi adevăr exprimat în continuare de Mântuitorul şi anume că alţii s-au ostenit, iar voi aţi intrai în osteneala lor". (Ioan, IV, 37-38). Rezultatele unei bune păstoriri devin perceptibile, ajung o realitate şi, în unele cazuri, se pot culege abia în generaţia următoare, ori chiar după generaţii de preoţi, căci, potrivit observaţiei Sfântului Apostol Pavel, unul sădeşte, altul udă, iar Dumnezeu face creşterea (cf. I Cor. III, 6).

Preotul să fie mulţumit că, în tot acest proces, el desăvârşeşte prin activitatea lui un moment, un amănunt determinat din ceea ce va constitui biruinţa şi succesul final. El se poate găsi achitat şi numai cu atât de chemarea sa.

Cea dintâi recomandare pentru un păstor contrariat de realităţile implacabile este reflexia, o matură şi rece reflexie asupra caracterului misiunii sale. În acelaşi timp, trebuie să se dedea la un examen de înţelepciune practică sau de prudenţă, spre a vedea dacă nu şi-a proporţionat

greşit idealul sau programul activităţii şi misiunii sale, în condiţiile şi împrejurările, în care-i este dat să lucreze. Fiecare mediu, fiecare epocă îşi are postulatele sale specifice, la care idealul, programul, activitatea şi misiunea întreagă a unui anumit preot trebuie să se adapteze, „Căci dacă idealul nu este o slabă închipuire lipsită de viaţă", cum se exprimă distinsul meu coleg, d. profesor Teodor M. Popescu, într-un magistral articol, din care vom face o lungă citaţie, apoi „el nu este nici una fantastică, ce tiu încape în cadrul posibilităţilor terestre. El trebuie să aibă o latură de aderenţă la realităţi, o priză, care să-l poată pune în legătură cu ele.

„Nu ajunge deci să ai un ideal, ci trebuie să-l cugeti, să-l vrei şi să-l ştii realizabil, dacă nu în totul, dar în cea mai mare parte. În programul activităţii sacerdotale, trebuie să fie prevăzut tot ce cade în datoria preotului şi realizat tot ce stă în puterea lui să facă. În puterea încordată până la limită, dar nu tinzând dincolo de ea, căci atunci eroul cade victima operei sale şi rămâne neînţeles...

„Datoria celui în slujbă adevărată este să o cunoască, s-o voiască şi să nu dispere. Să stea cu hotărâre, cu clară vedere, cu tact şi cu credinţă la postul său. Să fie pregătit oricând pentru furtună, să ştie a lua de la cap lucrul stricat, să poată aduna iarăşi cele risipite. Să nu-şi închipuie că are el datoria şi putinţa de a schimba dintr-odată lumea toată şi că până la aceasta nu mai are nimic de făcut. Lucrurile cele mari se fac prin suma celor mai mici.

„Idealul nu este ceva, ce se realizează total, global, dintr-odată. El presupune o acţiune cu durată, servită de o voinţă tenace şi neclintită de la ceea ce se ştie datoare. Orice biruinţă smulsă veacului, orice lucru îndreptat, orice nobilă năzuinţă înfăptuită valorează cât împlinirea unui ideal. Un suflet mântuit, un viciu dezrădăcinat, virtutea înmulţită, credinţa sporită, o faptă bună după alta dau

satisfacții de o viață. În ele, idealul triumfă pas cu pas asupra realității.

„Fă tot ce poți, aceasta este datoria; dar nu mai puțin decât atât. Împrejurări potrivnice pot să zădărnicească parte din lucrul tău, te pot opri şi nemulțumi pentru un timp. Nu pregeta şi nu cârti. Drumul tău nu se opreşte la ele, ci duce peste ele sau pe lângă ele, mai departe".[77]

Pentru refacerea zelului pastoral în depresiune continuă ori scăzut până la demoralizare, fiecare preot îşi poate aplica pe calea reflexiei un prim remediu. Dintr-un astfel, de auto-tratament va rezulta convingerea pentru tenacitate şi răbdare, dar se va face evidentă şi necesitatea de mai mult spirit practic, de mai mult tact, într-un cuvânt: de mai multă înțelepciune şi prudență.

Zelul pastoral nu trebuie să fie imprudent, prin acțiuni care întrec puterile preotului şi posibilitățile raționale şi nici creând şi provocând adversități, ce pot fi primejdioase, dar care pot fi evitate cu oarecare băgare de seamă. Chiar jertfa, ca efort suprem în realizarea unui program pastoral, nu poate fi un preț de aruncat la întâmplare. Este o risipă inutilă, este o pagubă chiar a te desființa fără nicio urmare practică sigură în folosul mântuirii sufletelor. În astfel de împrejurări, preotul trebuie a se sili să prindă şi suflul Duhului sau voia lui Dumnezeu.

În al doilea rând, preotul, care se simte biruit în entuziasmul şi în zelul său, de către realități neplăcute, trebuie să-şi impună neapărat şi un examen personal, pentru a-şi da seama dacă rezortul chemării sale nu este deplasat de pe terenul dragostei şi al devotamentului supranatural, pe cel al mobilelor temporale, de interese pur personal şi egoist. Nu cumva activitatea şi influența stării sale de preot se află pusă în slujba unor interese personale?

---

[77] *Ideal şi realități*, Ibid.; pp. 6-7.

Nu cumva s-a conceput autoritar şi s-a comportat rece, aspru, despotic, ridicând o adversitate generală, printr-o astfel de manieră, în spiritul general al parohiei? În acest caz, preotul este obligat să adopte, fără întârziere, în purtarea sa formele practice sau aplicate ale caritătii creştine, adică bunătatea şi blândeţea.

Cum trebuie înţeleasă această bunătate părintească, care nu este decât o aplicare a iubirii creştine, a iubirii evanghelice?

„Păstorul creştin este în primul rând părintele turmei, ce-i este încredinţată, precum şi al fiecăruia în parte dintre membrii ei. Titlurile de adresă între dânsul şi ei sunt precum le auzim la tot pasul şi în toate limbile: „Părinte"... şi „fiule", ori „fiilor". Legătura între dânşii va fi făcută de acea iubire, despre care Sfântul Apostol Pavel a zis că nu caută ale sale..., toate le suferă, toate le răbda, (I Cor. XIII, 15-17).

„Când cineva iubeşte, este bun totdeauna şi în toate privinţele; gânduri favorabile, sentimente binevoitoare; atitudine cordială sau îngăduitoare; cuvinte, care plac; relaţii amabile; dispoziţie de a ierta, de a scuza, de a apăra, de a servi..., ceea ce pretinde, fără îndoială, o neîncetată uitare de sine din partea unui păstor de suflete".

„Bunătatea ştie să aştepte oaia cea de-a suta, lară s-o piardă din vedere, dozând invitaţia la convertire, neîmboldind-o decât rar şi cu băgare de seamă..."

„Bunătatea pregăteşte rezultatele bune, rugându-se şi făcând şi pe alţii să se roage, întrebuinţând la nevoie şi alte mijloace".

„Ea primeşte convertirea sau îndreptarea cu o bucurie discretă, fără imputări, fără aluzii nefolositoare sau jignitoare la aceea ce poate umili sau ofensa. Domnul nostru Iisus Hristos n-a amintit nici lui Petru şi nici celorlalţi Apostoli, atitudinea lor din timpul patimilor

sale". (Ioan, XX, 17).

„Ea tratează pe păcătos cu răbdare, fără a se mira şi pansează rănile cu o mână uşoară, «ca o doică»", cum scrie Sfântul Apostol Pavel în prima epistolă către Tesaloniceni (II, 7): „Noi am fost în mijlocul vostru cu totul blânzi, aşa precum doica îşi încălzeşte pre fiii săi".

„Ea (bunătatea), când e nevoită să se despartă de cineva, lasă totuşi o impresie bună, rămânând încă la dispoziţie..."

„Ea îşi aminteşte la altar, în sfânta slujbă, în rugăciunile către Mântuitorul, de cei pentru care se străduieşte a-i duce în staulul mântuirii".

„Adevărata bunătate nu cunoaşte indiferenţa sau scăparea din vedere şi nici scârbirea plină adesea de amărăciune. În fondul unor astfel de sentimente, se află iubirea de sine, interesul personal, trebuinţa de a fi plătit în schimb, e un suflet mercenar..."

„Bunătatea şi blândeţea nu exclud totuşi tăria şi stăruinţa din partea păstorului de suflete. Nenorocită bunătate aceea, care n-ar cuteza, din slăbiciune, să înlăture primejdiile de cădere sau de greşeli, să smulgă din mâini armele morţii sufletului şi să impună remediile necesare. E numai chestiunea de chipul sau de maniera de a o face"[78]. Este nevoie adică de a fi cu moderaţie în procedeu, dar cu stăruinţă la lucru.[79]

Un cuvânt potrivit la întâlnirea cu fiecare, în loc de a-l lăsa să treacă cu un simplu salut convenţional; o întrebare privitoare la o situaţie personală, familiară, cu preocupare pastorală însă şi cu o recomandare corespunzătoare, ori o prevenire plină de grijă; într-un cuvânt, forme

---

[78] V. Lithard, *op. cit.*, pp. 15-16.

[79] Nicolae Brânzeu, *Păstorul şi turma*, p. 88.

de relații, care să releve enoriașilor veșnica preocupare a preotului de dânșii într-un spirit de dragoste desăvârșită, ceea ce va deschide întotdeauna căile spre simpatia și respectul păstoriților.

Negreșit, aici joacă un mare rol temperamentul preotului, care, în cazul unuia irascibil, trebuie dominat și disciplinat cu multă atenție, prin metode la care fiecare poate ajunge singur. În niciun caz, un păstor sufletesc nu trebuie să avizeze la mânie, în relațiile sale cu credincioșii, pentru că îndepărtează, dar o astfel de stare de spirit întunecă clara vedere. „Nimic nu tulbură claritatea inteligenței, nimic nu întunecă pătrunderea spiritului, ca mânia dezordonată, impetuoasă", zicea Sfântul Ioan Gură de Aur. „Mânia – s-a zis – pierde chiar pe cei înțelepți. (Proverbe, XV, 1). Este ca o luptă de noapte în mijlocul căreia vederea întunecată nu mai deosebește pe prieteni de dușmani, nici pe omul cinstit de cel disprețuit; mânia întrebuințează aceeași manieră față de toată lumea... Mânia târăște după ea în chip natural orgoliul semeț, dușmăniile fără motiv, urile oarbe, ofensele gratuite; ea dispune neîncetat la provocări și insulte. Ce nu face ea să zică și să facă aceia, pe cari-i stăpânește!"[80]

Ca remedii, bunătatea, blândețea, amabilitatea au un caracter mai de grabă preventiv. Efectul curativ, în refacerea moralului scăzut al unui preot, prin crearea unei atmosfere favorabile în parohie, se poate aștepta numai când relațiile cu credincioșii n-au ajuns la un grad de încordare extremă. Trecerea de la o extremă la alta, în acest caz, poate pune pe un preot în situație umilitoare și dezastruoasă pentru autoritatea lui; refacerea acestei reclame necesită vreme lungă de uitare, pentru ca enoriașii

[80] *Despre preoție*, Cartea III-a, cap. 14.

să se obişnuiască a vedea ceva cu totul natural la preotul lor, o atitudine egală şi ponderată.

Sunt cazuri chiar, când interesul sufletesc al poporului şi prestigiul personal al preotului ar cere o despărţire a lor. Trista experienţă făcută de un preot prin imprudenţă, într-un loc, i-ar reveni în beneficiu, dacă ar avea să-şi desfăşoare activitatea în viitor în alt mediu pastoral. Zelul său ar putea găsi astfel condiţii mai proprii de refacere. În sistemul bisericii ortodoxe, însă, în care preotul este legat familial şi gospodăreşte de parohie, un astfel de remediu este o măsură extremă şi regulamentele o prevăd numai între sancţiunile cele mai aspre, deci numai ca pedeapsă. Sensibilitatea conştiinţei preotului, precum şi înţelepciunea şi grija şefilor bisericeşti, inspirată de marile interese ale mântuirii sufletelor – atât al preotului, cât şi al turmei – pot găsi totuşi soluţiile potrivite în cazurile nenorocite de a cest fel.

Cât privesc injustiţiile administrative bisericeşti şi exemplul defetismului de la datorie al celor mici ori al celor mari, ca pricină a deprimării zelului unui preot, nu trebuie oare să observăm adesea că, în această privinţă, putem fi victimele unor false impresii, a unor iluzii, în lipsa cunoaşterii exacte a tuturor amănuntelor? Că la mijloc poate fi uneori, mai degrabă, o vanitate exagerată a firii noastre prea prezumţioase şi egoiste?

În tot cazul, „de vezi că alţii, fie şi din tagma ta şi chiar mai mari decât tine, nu-şi cunosc şi nu îndeplinesc datoria lor, nu te turbura. Fiecare are lucrul său şi răspunderea sa, şi tu pe ale tale. Nevrednicia sau slăbiciunile altora nu-ţi sunt ţie scuză. Este drept că defecţiunea camarazilor de luptă sau a comandanţilor indignează şi demoralizează pe cei rămaşi la post. Şi că datoria acestora devine mai grea când rămân puţini şi singuri. Dar cu ei sau fără ei, tu ai de îndeplinit, din lucrul

tuturor, partea ta. ai de apărat şi de menținut până la moarte sectorul tău. Tu însuți, nu tovarăşul de luptă care poate cădea sau dezerta, nici comandantul care se poate găsi departe în urmă, la postul de comandă, sau lipseşte de acolo.

„De te-ai afla singur pe lume în slujba ta, tu încă trebuie s-o împlineşti cu credința, cu dragul şi cu hotărârea, cu care ar împlini-o o sută sau o mie laolaltă. Aşa cum munca şi sporul altora nu te scutesc pe tine de osteneală, aşa nu te îndreptăţeşte lipsa lor de la datorie să părăseşti postul sau să te predai ca netrebnicii sau nevoiaşii. Este, de aceea, tristă şi inutilă scuză a invoca pilda rea a celui pus să-ți fie frate sau părinte. Nu te opri în lucrul tău, ca să judeci şi să plângi pe cel pierdut. Are cine să o facă. Ci merge-ți drumul înainte. Şi fii cu atât mai sârguitor şi mai tare, cu cât altul şchioapătă şi şovăie. De poți, împlineşte tu şi ceea ce lipseşte altuia; de nu, poartă cel puțin grijă de tine şi nu uita că porți tu, şi nu el, răspunderea lucrului tău, având de înapoiat la timp şi cu dobândă un talant, ce nu-ți este îngăduit să îngropi.

„Fă aşa, şi fapta ta nu va pieri fără urmă. Peste tot, ce-i poate sta împotrivă, ea poartă roadă şi răsplata sa. Lumea îți poate fi vrăşmaşă; în ea «necazuri veți avea». Dar tu poartă-te ca cel în slujba Domnului, care ne-a prevenit de ele şi ne-a asigurat totdeodată de izbândă, în cuvântul ce trebuie pus în fiecare ceas sub ochii lucrătorilor lui: «îndrăzniți, eu am biruit lumea». (Ioan, XVI, 33).[81]

Pentru a redeştepta însă şi a stimula iubirea de chemarea sa în sufletul preotului descurajat, pentru regalvanizarea resortului unei chemări ca aceea pastorală,

---

[81] Teodor M. Popescu, *loc. cit.*, pp. 7-8.

care este supranaturală în originea şi în tendinţele sale, el trebuie a se îndrepta în momente critice şi de grea cumpănă pentru moralul său, mai presus de orice, acolo, de unde vine tot ajutorul. Meditaţia şi rugăciunea vor aduce un remediu supranatural, restabilind echilibrul în dispoziţia lăuntrica a păstorului sufletesc, reînsufleţind vocaţia, prin harul lui Dumnezeu. A se ruga, iată o poruncă şi o datorie, de care preotul trebuie să se arate mai pătruns decât oricine.

PARTEA A DOUA

„Învățati toate neamurile"
(Mat. XXVIII, 19)

ÎNSUȘIRILE NECESARE PREOTULUI

I. MORALITATEA EXEMPLARĂ ŞI SFINŢENIA VIEŢII PREOTULUI

1. Exemplul vieţii preotului în edificarea credincioşilor

Dintre atribuţiile sau funcţiunile chemării preoţeşti, cea dintâi, care deschide credincioşilor orizontul Evangheliei şi drumul spre mântuire, cea dintâi care le deşteaptă atenţia, le proiectează lumină şi le provoacă interesul pentru suflet este activitatea de învăţător al Evangheliei, de propovăduitor, de predicator. În ordinea succesiunii acţiunilor unui păstor de suflete, datoria de a învăţa, de a lumina se impune cu o prioritate logică şi firească, precum se face evident prin cuvintele Sfântului Apostol Pavel: „Cum vor crede în acela, de care n-au auzit şi cum vor auzi fără de propovăduitor?" (Romani, X, 14).

De aceea, în formula cu care Apostolii sunt trimişi la răspândirea împărăţiei lui Dumnezeu, obligaţia de a învăţa este indicată „Mântuitorul înaintea celorlalte: „Mergând, învăţaţi toate neamurile" (Mat. XXVIII, 19).

Acţiunea de a învăţa se referă însă la o noţiune largă. A învăţa pe cineva înseamnă: a da cunoştinţe, adică a instrui, dar şi a deprinde pe cineva cu ceva, a-l obişnui, a-l educa adică a-l face să-şi transforme nu numai în proprietate intelectuală o cunoştinţă oarecare, ci a o transforma în viaţă trăită, adică în moravuri. Acest din urmă sens îl rezumă termenul „a edifica", valabil sau corespunzător în religia sensului complet al cuvântului „a învăţa".

Religia în general şi creştinismul în special nu este o

simplă profesiune intelectuală a unei teorii oarecare despre viață, ci conformarea acestei vieți cu idealul religiei. În creştinism, expresia cea mai înaltă a noțiunii de „a edifica" pe cineva, trebuie să-şi găsească realizarea în reproducerea vieții Mântuitorului, nu numai în sensul mistic din simbolurile rituale, ca, de pildă, în taina botezului, ci şi în domeniul purtării, în lumea actelor şi raporturilor personale. De aceea, s-a şi indicat Mântuitorul pe sine: „Calea, adevărul şi viața" (Ioan, XIV, 6).

Dat fiind, deci, scopul învățării sau predicării Evangheliei, această chemare sau funcțiune a preotului nu poate fi teoretică, ca într-un sistem filosofic oarecare, unde filosoful este un simplu teoretician, achitându-se prin simpla debitare a teoriei. Nu. În materie de edificare creştină, învățătura porneşte de la exemplul personal al preotului şi se sprijină pe ceea ce el poate realiza prin fapte, din ceea ce predică. Lucrul acesta este clar în recomandațiile făcute Apostolilor de către Mântuitorul: „Aşa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, încât să vadă faptele voastre cele bune şi să mărească pe Tatăl vostru, carele este în ceruri". (Mat. V, 16).

După principiile Evangheliei, edificarea se bazează, deci, pe vedere, pe intuiție, învățătura teoretică luminează mintea, dar exemplul obligă şi mai mult voința. Fără exemplu, o predică teoretică rămâne de o fecunditate îndoielnică şi redusă în domeniul aplicației. Metoda Evangheliei este o metodă intuitivă, pe care Mântuitorul o indică expres reprezentanților săi, ca metodă de edificare a poporului, precum se poate vedea din ordinea verbelor în sintaxa următorului pasagiu: „Cel ce va face şi va învăța, acesta mare se va numi întru împărăția cerurilor" (Mat. V, 19).

În activitatea pastorală, metoda intuitivă se defineşte prin exemplul personal al vieții preotului. Acesta e un adevăr de metodă pastorală, enunțat aproape ca un refren

în Noul Testament. Astfel, Mântuitorul, cel dintâi, îl subliniază într-o formă de obligație categorică înainte de Cina-cea-de-taină, când spune Apostolilor săi, după spălarea picioarelor: „V-am dat vouă pildă, ca să faceți și voi, precum v-am făcut eu". (Ioan, XIII, 15). Întreaga activitate a Mântuitorului este privită și interpretată de ucenicii săi, cu precădere în unghiul exemplului, nedespărțit de predică, precum se vede din primul rând al scrierii Faptele Apostolilor: „În cartea întâi, Teofile, am vorbit despre toate câte a făcut și a învățat Iisus".

La rândul său, Sfântul Apostol Pavel invocă, în nenumărate rânduri și în diferite forme, exemplul sau pilda sa personală, cu ocazia recomandațiilor adresate credincioșilor. „Deci vă rog să fiți mie următori (luați-vă după mine), precum și eu lui (după) Hristos", scria el Corintenilor (I ep. IV, 16 și XI, 1), ideee exprimată și în alte ocazii (Efes. V, 1; I Tes., I, 6), dar mai categoric în epistola către Filipeni: „Fraților, faceți-vă următorii (imitatorii) mei și uitați-vă la aceia care umblă astfel, precum aveți pildă de la noi" (III, 17). Lui Timotei îi accentuează de asemenea: „Te fă pildă credincioșilor cu cuvântul, cu purtarea, cu dragostea, cu credința, cu curăția" (I Timot., IV, 12), lucru, pe care îl repetă aproape în aceiași formă și lui Tit: „Întru toate arată-te pe tine pildă de fapte bune, dovedind în învățătură nestricăciune și cinste" (II, 7). În sfaturile pe care Sfântul Apostol Petru le adresa preoților în prima sa epistolă (cap. V, 3) nu uită să adauge: „...pilde făcându-vă turmei".

Prin urmare, preoția este o funcțiune a sfințeniei, este Evanghelia sau morala în acțiune: așa există ea și în concepția, în dorința și în așteptarea poporului. În general, poporul caută susținerea moralității sale, în exemplul de sus. „Popoarele", zicea Sfântul Ioan Gură de Aur, „sunt dispuse în chip natural a privi, cu luare aminte, la conduita

căpeteniilor lor, ca la un model, după care ei caută să se formeze".[82]

De aceea, ochii poporului sunt la preot şi spre el, pentru că raţiunea lui de a fi în societate este tocmai realizarea legii morale. Lumea ştie că preotul este o fiinţă cu slăbiciunile umanităţii şi simte că a reprezenta legea morală neîntrerupt este o chestiune de eroism continuu. De aceea, ea încearcă de obicei voluptatea unei curiozităţi ascunse de a vedea în ce măsură reuşeşte preotul să realizeze în viaţa sa personală rolul luat asupră-şi, încercând dezgust în faţa nepotrivirii dintre vorbă şi faptă, dar nu-şi poate ascunde nici un oarecare sentiment de satisfacţie diabolică pentru deficienţele preotului, de care se serveşte a-şi scuza propriile scăderi.

Şi într-adevăr, potrivit cuvântului Mântuitorului, „nu poate cetatea să se ascundă, când stă deasupra muntelui" (Mat. V, 14). Prin chemarea, pe care o exercită în societate, preotul nu numai că nu poate să se sustragă atenţiei publice, ci încă se impune, fără voia lui, chiar curiozităţii mediului înconjurător. De aceea, precum se exprima Sfântul Ioan Gură de Aur, „preotului îi este necesar un suflet cu totul strălucitor de frumuseţe, a cărui lumină să lumineze şi să înveselească sufletele acelora, care au ochii întorşi spre dânsul. Greşelile oamenilor de rând rămân îngropate în umbră şi nu prejudiciază decât acelora care le comit. Scandalul unui om sus pus în lume şi expus tuturor privirilor este un fel de flagel public, atât pentru că el autorizează nepăsarea acelora, care se sperie de asprele exerciţii ale virtuţii, cât şi pentru că descurajează pe cei care chiar ar voi să ducă o viaţă mai bună. Adăugaţi la aceasta că greşelile particularilor, atunci chiar când sunt cunoscute, n-au o influenţă atât de primejdioasă asupra

[82] *Despre preoţie*, cartea III, cap. 14.

dispoziţiilor altora; în ceea ce priveşte însă pe preot, nimic din ceea ce face nu rămâne ascuns şi fiecare din acţiunile sale, indiferente în sine, ia în opinia publică un caracter serios. Vina se măsoară mai puţin prin gravitatea greşelii decât prin rangul celui care o comite. Deci, preotul să se îmbrace, pentru a spune astfel, cu o sârguinţă susţinută de o neîntreruptă luare aminte asupra lui însuşi, cu o armură de diamant, care să nu lase niciun loc slab şi descoperit, pe unde să i se poată da lovitura de moarte. Tot ceea ce îl înconjoară nu caută decât să-l lovească şi să-l doboare, - nu numai vrăjmaşii săi declaraţi, ci şi cei care par a-i fi prieteni.

„Trebuie a alege pentru preoţie suflete asemănătoare corpurilor celor trei tineri, pe care harul divin i-a făcut invulnerabili în cuptorul din Babilon. Focul, de care sunt ameninţaţi preoţii, nu se alimentează cu viţă, cu smoală şi nici cu câlţi, ci cu materii mai periculoase; e un foc, care nu se vede, este flacăra invidiei, care-i asediază din toate părţile, se ridică deasupra capului lor, se aruncă cu furie asupra lor, îi supune la încercări decisive decât acelea ale celor trei tineri evrei. Deîndată ce această flacără întâlneşte cel mai mic fir de pai, se şi prinde numai decât de acest punct defectuos al edificiului; în ceea ce priveşte restul, chiar de ar fi mai curat şi mai strălucitor decât razele soarelui, ea îi pricinuieşte pagube prin fumul său şi-l înnegreşte complet. Atâta vreme cât viaţa unui preot este într-un acord perfect cu regula datoriilor sale, el n-are să se teamă de cursele inamicilor săi. Când însă un singur defect, oricât de mic ar fi, scapă atenţiunii sale (ceea ce desigur nu poate să se întâmple decât prea uşor, deoarece este om şi trece peste această mare semănată cu primejdii, care se cheamă viaţă), iată că toate virtuţile sale nu-i mai servesc întru nimic împotriva limbilor acuzatorilor; o greşeală de nimic întunecă toată viaţa sa. Toată lumea îl

judecă pe preot şi-l judecă, ca şi cum n-ar fi în trup, ca şi cum n-ar fi frământat din lutul comun, ca şi cum ar fi un înger liberat de toate slăbiciunile omului.

„Atât cât un rege este puternic, lumea se teme de el, îl respectă, neputând să-l răstoarne; când însă treburile îi scapă, adio respect prefăcut! Acei, care încă îşi spuneau în ajun partizani, se declară deodată împotrivă-i şi-i declară război; ei cercetează locurile vulnerabile ale puterii sale, îi sapă temeliile şi, în fine, o distrug".[83]

Pilda bună a preotului are o putere de influenţă adâncă asupra vieţii credincioşilor. Viaţa preotului este autoritatea, cu care el îşi susţine predica, învăţătura şi rolul ce este chemat să-l împlinească. Poporul va realiza în moralitate, proporţional cu gradul de moralitate al vieţii preotului. Cu cât activitatea învăţătorească a preotului este sprijinită pe o moralitate personală mai înaltă, cu atât va reuşi mai mult să promoveze pe enoriaşii săi în calea virtuţii. Sfântul Grigore cel Mare, episcopul Romei, comentând cuvintele proorocului Isaia, „în munte înalt te suie, cel ce binevesteşti Sionului" (XL, 9), trage concluzia că, „cel care răspândeşte cuvântul ceresc să se arate întotdeauna departe de josnicele preocupări pământeşti, pentru ca, menţinându-se pe culmi, să poată aduce spre mai bine pe credincioşii săi, cu atât mai multă uşurinţă, cu cât, graţie meritului vieţii sale, cuvântul său va răsuna mai de sus".[84]

Puterea exemplului vieţii preotului, în instruirea credincioşilor săi în preceptele Evangheliei, este admirabil ilustrată de replica unui sălbatec din Canada, dată unui misionar, în epoca de creştinare a acestui ţinut. „Tu spui lucruri, care întrec priceperea noastră", zicea sălbatecul,

---

[83] *Despre preoţie*, cartea III, cap. 14.

[84] *Le pastoral de saint Grégoire le Grand*, p. 44.

„şi pe care noi nu le putem înţelege din cuvântare. Dar dacă tu vrei să locuieşti în acest ţinut, noi vom vedea cum serveşti tu pe acest Dumnezeu, la care te închini şi chipul, în care trăieşti. Ceea ce văzând, noi vom învăţa mai mult într-un an decât în douăzeci de ascultare de cuvântări şi astfel comparând viaţa noastră păcătoasă cu valoarea alei tale, este uşor de crezut că noi vom lua-o, părăsind pe a noastră".[85]

Datoria aceasta a vieţii exemplare a preotului, în călăuzirea turmei duhovniceşti pe calea mântuirii, o punea în relief Mântuitorul, când zicea că păstorul cel adevărat „merge înaintea oilor şi ele merg după dânsul". (Ioan X, 4). „Preoţii să fie adică nişte făpturi cereşti", după expresia Sfântului Grigore Teologul, „care să propovăduiască Evanghelia, şi cu vorba, dar mai ales cu pilda lor cea bună"[86].

Domeniul Apostolatului exemplului este incomparabil mai extins decât acel al catehizării ori al predicii, pentru că fapta, ca şi umbra, este inseparabilă de persoana preotului; orice gest, orice mişcare, orice cuvânt sau atitudine, în orice împrejurare şi în orice loc, afară din parohia şi de atribuţiile sale, ba chiar şi de costumul său, îi vor fi scrutate şi interpretate prin prisma demnităţii şi gravităţii legate de starea preoţească. Viaţa preotului este o predică continuă, o predică cu sau fără voia lui, dar cu putere de înrâurire şi cu efecte, care depind de el şi intră în responsabilitatea lui.

Într-un fel, un atare Apostolat este mai uşor decât cel al predicii, pentru că el nu este în funcţiune nici de talent, nici de cunoştinţe ori de alte dexterităţi. Câştigarea stimei publice este în posibilitatea oricărui preot, pătruns de

---

[85] G. Goyau, *Une Epopée mystique*, Grasset, ed. 1924 (Citat după J. Blouet, *op. cit.*, pp. 32-33).

[86] Cuv. *Despre fugă*, cap. 69.

rostul chemării sale. Dar iarăşi, deficitele în moralitatea unui preot au repercusiune în reputaţia întregului corp preoţesc, pentru că pilda vieţii preotului îmbracă un caracter colectiv sub titlul de „prestigiul clerului", sau al bisericii. Opinia publică solidarizează, dintr-o dispoziţie organică, pe toţi preoţii pe terenul moralităţii.[87]

O neiertată greşeală împotriva lor înşişi, împotriva preoţimii şi a instituţiei, din care fac parte, comit acei preoţi, care, stăpâniţi de un uşuratic spirit de suficienţă, împing foarte departe critica, practicând defăimarea confraţilor nu numai între preoţi, ci şi în relaţiile şi convorbirile cu credincioşii lor sau alţi creştini sau necreştini descoperind punctele slabe ale vieţii preoţeşti. La o astfel de măcinare a prestigiului preotului în genere, conlucrează şi „acei ce luptă mai mult decât trebuie pentru bine şi blândeţe, cei ce duc mai departe decât este de folos râvna pentru Dumnezeu", precum zicea Sfântul Grigore Teologul[88], adică acei care, sub pretextul îndreptării unor stări din biserică, fac personalităţi şi se dedau la polemici regretabile. În chipul acesta, „Moabiţii şi Amoniţii cărora nu le era îngăduit să intre în adunarea Domnului (Deuter. XXIII, 3), acum pătrund în cele mai sfinte locaşuri ale noastre", ca să ne folosim pentru descrierea situaţiei, de o figură de stil a aceluiaşi părinte bisericesc.[89]

Din toate acestea rezultă că, preotului, pentru a-şi putea îndeplini chemarea sa de păstor de suflete, i se impun condiţii de o moralitate exemplară, atât sub unghiul obligaţiilor sale de preot, cât şi a celor de om.

---

[87] Cf. şi J. Blouet, *op. cit.*, pp. 31-36.
[88] *Despre fugă*, cap. 85.
[89] *Ibidem*, cap. 79.

2. Sfințenia cerută preotului de sarcina sa de liturghisitor

În primul rând, funcțiunile preoției propriu-zise, precum și natura cerească a acestei chemări presupun un înalt grad de puritate morală de la cel ce le exercită. Cu deosebire, rolul său de liturghisitor.

În nicio parte a chemării sale, nu este făcut preotul părtaș la preoția Mântuitorului într-un grad mai înalt, mai propriu și mai desăvârșit, ca în oficiul său de liturghisitor, adică de săvârșitor al tainelor și al oficiilor religioase. Nu se poate imagina o intimitate mai mare și mai strânsă a preotului cu Mântuitorul, ca această participare la sacerdoțiul său în sfânta liturghie. „După cum Petru, Iacob și Ioan erau, dintre toți ucenicii, cei mai apropiați de Mântuitorul pe pământ, tot așa sunt preoții", în oficiul lor de liturghistori, „în comparație cu credincioșii"..., zicea Cardinalul Manning. În liturghie, această relație a preotului „este un contact adevărat, substanțial și viu cu Iisus Hristos; contact tot așa de real ca și acel al Sfântului Ioan Evanghelistul, când, în timpul Cinei, se rezema pe pieptul Mântuitorului sau ca acel al Sfântului Apostol Petru, când învățătorul său i-a spălat picioarele. Când ținem sfintele taine în mâinile noastre, suntem în contact cu Dumnezeu, cu Dumnezeu întrupat, cu Dumnezeu Creatorul, Mântuitorul și Sfințitorul. Mai reală decât pământul de sub picioarele noastre, care va trece, este prezența Cuvântului întrupat, care nu va trece... Dacă atunci când ținem sfânta Cuminecătură în mâinile noastre, ni s-ar deschide ochii ca lui Cleopa la Emaus, am vedea că, după acest contact sacramental și substanțial, nu este nimic mai intim, afară de unirea cu Dumnezeu în lumina slavei... Unirea preotului (în serviciul liturghiei) cu dumnezeiescul său învățător este întru totul – exceptând

prezența sensibilă – aceeași ca și a Apostolilor"[90].

Oficiul de liturghistor al preotului creștin constituie, deci, nu numai punctul cel mai sublim al preoției, precum deja am văzut, ci și latura cea mai însemnată a misiunii sale, adică de a fi, în ultima linie, organul sfințitor pentru viața credincioșilor. Un astfel de oficiu este, precum am menționat că remarca Sfântul Ioan Gură de Aur, și o sarcină de încredere primită de la Mântuitorul, ceea ce reclamă din partea liturghisitorului un înalt grad de sfințenie în slujba sa.

Sfințenia era, de altfel, privită ca o condiție esențială și de rigoare chiar la preoțiile păgâne, negreșit în conformitate cu concepția păgână despre moralitate. Grație inspirațiilor filozofiei, preoții misterelor adânciseră și spiritualizaseră anumite forme ale pietății, necesare unui slujitor al lor. Astfel, tăcerea în cult ajunsese o adevărată școală pregătitoare pentru cunoașterea mistică a lui Dumnezeu; la Pitagora, novicii trebuiau să observe o tăcere desăvârșită vreme de cinci ani, pentru ca să poată fi admiși la cea mai înaltă treaptă a misterului[91]. Chiar la popoare mai puțin civilizate, se impuneau condiții dintre cele mai grele pentru pregătirea și asigurarea sfințeniei preoților. Astfel, Druizii gali pretindeau tinerilor care țineau să intre în tagma lor o pregătire severă în singurătatea pădurilor, care putea să dureze chiar douăzeci de ani. Plutarch ne istorisește, de asemenea, că preoții lui Isis și Osiris, în Egipt, practicau un post continuu, diferite mortificații și n-aveau voie să mănânce carne sau ouă, nici să întrebuințeze sare ori să bea vin[92].

---

[90] Cardinal Manning, *Le Sacerdoce éternel*, trad. de l'anglais par. l'Abbé C. Maillet, pp. 14, 15 și 24.

[91] Cf. Dr. Odo Casel, *Die Liturgie als Mysterienfeier*, 1923, p. 151.

[92] Cf. Alb. M. Weiss, *Apologie du christianisme*, III, t. I, pp. 291-292 (Trad. de l'allemand par l'Abbé Lazar Colin, Paris).

Pentru liturghisitorul creştin, se poate închipui şi un motiv mai puternic, o nevoie mai mare de a tinde la perfecţiune, de a se ridica la sfinţenie în slujba sa, decât aceea, pe care i-o impune demnitatea preoţiei şi intimitatea sfântă şi sublimă, la care este admis? „Când invocă pe Sfântul Duh şi când săvârşeşte înfricoşata jertfă, când în mâinile sale ţine pe Stăpânul, a toată firea, te întreb: în ce rang îl vom pune (pe preot)", se exprima Sfântul Ioan Gură de Aur. „De curăţie, ce pietate n-avem dreptul să cerem de la el? Ce curate trebuie să-i fie mâinile, ca instrumente ale unor astfel de mistere; ce curată se cuvine să-i fie limba, însărcinată să articuleze cuvintele pe care noi le ştim! Există un grad de sfinţenie, de curăţie, la care să nu fie nevoie a se ridica un suflet, care primeşte în el pe Duhul lui Dumnezeu?"[93].

Sarcina liturgică a preoţiei este sfântă, iar cele sfinte, numai cu mâini curate trebuiesc atinse. Iată de ce acelaşi părinte al bisericii remarca necesitatea ca „preotul să fie curat, ca şi cum ar fi deja în cer, printre puterile spirituale"[94]. „Trebuie", zice el în alt loc, „ca sufletul preotului să fie mai curat decât razele soarelui, pentru ca Duhul Sfânt să-şi facă dintr-însul o locuinţă statornică şi ca (preotul) să poată spune: «Nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăieşte întru mine»" (Galat. II, 20),[95] „Cine ar îndrăzni chiar să se facă preot", se întreba Sfântul Grigore Teologul, „mai înainte de a se fi făcut el însuşi un templu viu al Dumnezeului celui viu şi o locuinţă duhovnicească a lui Hristos"[96].

Participarea preotului la sacerdoţiul Mântuitorului prin oficiul de liturghistor are, precum remarca Manning,

---

[93] *Despre preoţie*, cartea VI, cap. 4.
[94] *Ibidem*, cartea III, cap. 4.
[95] *Ibidem*, cartea VI, cap. 2.
[96] *Despre fugă*, cap. 97.

încă un alt sens mai personal, care îi impune perfecțiunea interioară și din afară ca o jertfă personală. Jertfirea Mântuitorului pentru noi impune liturghisitorului obligația riguroasă de a se oferi sau de a se produce el însuși lui Hristos. „Hristos a fost victima de jertfă a sacerdoțiului său și preotul victimei sale... Preoții înșiși sunt daruri de jertfă", zicea Sfântul Paulin de Nola (Ep. XI, 8. Ad. Severum). Sfântul Ambrozie, de asemenea, vorbind de jertfa lui Abel, zicea: „Acesta este sacrificiul cel dintâi, când fiecare se oferă (se aduce) jertfă și începe de la el, pentru ca după aceea să-și poată aduce (oferi) darul" (De Abel, cart. II, c. 1). Preoții proaduc în liturghie mielul adevărat și „sângele său, care grăiește mai bine decât al lui Abel", precum zicea Sfântul Apostol Pavel (Ebrei XII, 24); dar în acest sacrificiu veșnic al lui Iisus Hristos, trebuie să se aducă și pe ei înșiși. Când preotul zice: „acesta este trupul meu", el trebuie să-și aducă propriul său corp; și, de asemenea, când zice: „acesta este sângele meu", se cuvine să-și ofere propriul său sânge; adică trebuie să se producă Mântuitorului pe el însuși ca dar de jertfă, cu trupul, cu sufletul și cu spiritul, cu toate facultățile sale, cu toate puterile sale, cu toate afecțiunile sale, pentru totdeauna, până la moarte[97]. Serviciul de liturghisitor reclamă, cu alte cuvinte, de la preot o stare de curăție sau de puritate morală sub toate raporturile, vecină sau identică cu sfințenia. Sfântul Grigore din Nazianz, vorbind de vrednicia pentru preoție, scria: „nimeni nu este vrednic de marele Dumnezeu, de sacrificiul și de Marele Preot, dacă nu s-a adus mai întâi el ca vie și sfântă jertfă" (Orat. II, 95). Iată, deci, gradul de înaltă moralitate și de perfecțiune spirituală, fără de care liturghisitorul nu poate fi demn de administrarea misterului, ce i s-a încredințat și

[97] Cardinal Manning, *op. cit.*, pp. 4-5.

prin care el este făcut părtaş sacerdoţiului Mântuitorului. O pată morală făcea improprii pe preoţii Vechiului Testament pentru aducerea jertfelor de animale (Levitic, XXI, 17; XXII, 18 şi Deuteronom XVIII, 13), ceea ce determină pe Sfântul Grigore din Nazianz să conchidă cu atât mai mult la necesitatea unei absolute curaţii sufleteşti a preotului creştin, care este pus la aducerea unei jertfe divine. În intimitatea Domnului, mijlocită de îndeplinirea cultului, nu se cuvine a fi decât cei care se menţin în stare de sfinţenie, precum zicea autorul psalmilor: „Doamne cine va locui în locaşul tău? Cine va sălăşlui în muntele tău cel sfânt? Cel ce umblă fără prihană (în calea vieţii), cel ce face faptele dreptăţii şi din inima lui grăieşte adevărul; acela, a cărui limbă nu ştie de bârfeală, rău aproapelui său nu face şi ocară asupra vecinului nu ridică" (Ps. XIV, 1-3).

Pe de altă parte, ca slujitor al tainelor, preotul trebuie să se găsească întotdeauna în stare de graţie, întrucât, în orice moment, nevoile credincioşilor pot face apel la oficiul său de organ sau instrument al harului divin. Este oare de înţeles pentru chemarea reprezentantului lui Dumnezeu ca, din cauza nevredniciei sale, să-şi găsească moartea veşnică în însuşi oficiul prin care el mijloceşte har pentru credincioşi? Pentru că „sfinţenia, puritatea, dreptatea lui Dumnezeu sunt ca flăcările unui cuptor, care purifică din ce în ce mai mult pe cei ce sunt curaţi, dar mistuesc pe cei care nu sunt astfel. Căci „Dumnezeu este foc mistuitor" (Ebrei, XII, 29). În prezenţa sa, nu pot să stea decât aceia care sunt asemenea Marelui Preot, săvârşitorul mântuirii lor, precum şi aceia care doresc cu voinţă neînfrântă să fie desăvârşiţi cu corpul, cu sufletul şi cu spiritul". În timpul celor trei ani de ucenicie, imperfecţiunile a unsprezece dintre Apostoli au fost mistuite de dorinţa lor după sfinţenie, în prezenţa învăţătorului

lor; în acest timp însă, Iuda, din cauza nepotrivirii conştiinţei sale cu sfinţenia lui Iisus, ajunge să transforme într-o ocazie de cădere şi de moarte sufletească tocmai aceea ce ar fi trebuit să fie cauza mântuirii lui. Preotul liturghisitor, găsindu-se prin oficiul său liturgic într-o legătură personală, reală şi permanentă cu Mântuitorul, afară doară de vederea lui sensibilă[98] are de recoltat una sau alta din cele două consecinţe menţionate, potrivit sforţărilor şi dorinţelor sale de perfecţiune spirituală.

Moralitatea superioară sau sfinţenia preotului liturghisitor este, deci, o necesitate chiar pentru mântuirea sa personală. Apare, aşadar, cât se poate de justificată exclamaţia Sfântului Efrem Şirul: „Fericit este cel care petrece în vrednicia aceasta (în preoţie) cu curăţie şl fără prihană"[99].

Prin însuşi oficiul său de săvârşitor al tainelor dumnezeeşti, preotul este obligat „să trăiască dintr-o supraalimentare spirituală", întreg serviciul divin public, taine ori ierurgii, sunt atâtea ocazii ale graţiei divine pentru înaintarea sa în sfinţenie. A nu profita de aceste împrejurări şi a ajunge un simplu executant mecanic şi rutinar, înseamnă a comite un abuz şi un sacrilegiu.

Dimpotrivă, însufleţirea şi transportarea în slujbă arată vibraţiile unei credinţe înalte, iar paza şi îndeplinirea cu scumpătate a timpurilor de slujbă, pătrunderea şi îndeplinirea regulilor şi rugăciunilor de pregătire din liturghier dovedesc că preotul înţelege că acele ceasuri nu sunt ale lui, ci ale lui Dumnezeu, pentru cultul ce i se cuvine şi pentru oficiul cel mai sfânt, în vederea mântuirii sufletelor. Un astfel de preot nu pune în inferioritate oficiul său din altar faţă de celelalte întreprinderi pastorale.

---

[98] Cardinal Manning, *op. cit.*, pp. 23 şi 24.
[99] *Cuvânt despre preoţie.*

Viața sa este dominată de acest oficiu, care-i imprimă pecetea și parfumul său în toate manifestările din afară. Dacă în Vechiul Testament, Tobie și fiul său au rămas trei ceasuri cu fețele la pământ după despărțirea de Arhanghelul Rafael (Tob. XII, 21, 22)[100], cu atât mai mare și mai întinsă trebuie să fie pentru un preot, pătruns de misterul altarului, acțiunea grației divine, în urma serviciului liturgic săvârșit cu credință și în stare de sfințenie! Un stil și un vocabular arhaic din cărțile sfinte îi rămâne în fire, în convorbirile lui cu credincioșii, descoperind astfel o viață lăuntrică pătrunsă și stăpânită de misterul serviciului divin. Poate că la aceasta făcea aluzie Sfântul Vasile cel Mare când își cerea scuze într-o scrisoare către dascălul său, păgânul Libaniu, că a uitat stilul filosofilor, pentru că el vorbește acum limba lui Moise și a Apostolilor. În oficiul unui astfel de liturghisitor, formele cultului capătă viață și devin pline de adevăratul lor sens sfânt. Beneficiul spiritual al credincioșilor va fi imens, grație unui astfel de preot. De vor intui din atitudinea sa o ținută respectuoasă și cucernică, cu ocazia administrării cultului, sfintelor taine și ierurgii, o ținută transportată și convinsă, preotul a realizat, deja, prin aceasta o predică fructuoasă, înrădăcinând credința și pietatea în sufletele credincioșilor asistenți.

[100] Citat după Cardinal Manning, *op. cit.*, pp. 23-24.

3. Virtuțile necesare preotului în viața sa ca om

Campion al virtuții. – Ca unul, care este chemat să îndrepte, să susțină şi să îndrume în perfecțiune sufletele păstoriților, preotul este ținut să se probeze el însuşi, în viața sa proprie, în conduita sa civilă, socială şi familială, un dușman neîmpăcat al păcatului şi model de virtute. Cu alte cuvinte, lui i se cere să ilustreze în viața sa, în toate cele ce depind direct de persoana lui, în manifestările sale publice şi particulare, că energiile pozitive din sufletul omenesc se pot valorifica pe terenul legii morale, în acest sălbatec element de viață de pe planeta noastră.

Liniile virtuții unei figuri sacerdotale le schițează în trăsături foarte simple, dar foarte categorice Sfântul Apostol Pavel, când scrie lui Timotei: „Se cade însă episcopului[101] să fie fără prihană, bărbat al unei femei, treaz, întreg la minte, cuviincios, primitor de streini, îndemânatec să învețe pe alții; nebețiv, nedeprins să bată, ci blând, nesfadnic, neiubitor de argint; bun chivernisitor în casa lui, având copii ascultători, întru desăvârşită bună cuviință. (Căci dacă cineva a sa casă nu ştie să-şi orânduiască, cum va purta grijă de biserica lui Dumnezeu?) (Timot, III, 2-5). În aceeaşi termeni descrie Apostolul pe preotul cel adevărat, când scrie lui Tit că l-a lăsat în Creta să aşeze preoți prin cetăți: „De este cineva fără prihană, bărbat al unei femei, având fii credincioşi, nu sub învinuire de desfrânare sau neascultători. Căci se

[101] În această epocă, numirea de episcop ca şi cea de preot desemna în general pe conducătorii bisericii, din aceste două grade ierarhice deosebite. Episcopul rezumă într-o noțiune superioară preoția, în genere, după cum termenul de preot sau sacerdot face acelaşi serviciu.

cuvine episcopului să fie fără prihană, ca un iconom al lui Dumnezeu, nu de capul lui, nu grabnic la mânie, nu dat la băutură; nebătăuş, nepoftitor de câştig urât. Ci primitor de oaspeţi, iubitor de bine, treaz la minte, drept, cuvios, înfrânat" (Tit. I, 5-8). Însuşirile de moralitate din aceste pasaje se referă: în primul rând, la ţinuta preotului, care trebuie să însemne o atitudine pozitivă în virtute, o figură atrăgătoare şi îmbietoare spre virtute: fără prihană, în castitatc conjugală, iubitor de bine, cuviincios, blând, nesfadnic; în al doilea rând, la un şir de virtuţi morale sau cardinale, precum: înţelepciunea (întreg şi treaz la minte), tăria (nu grabnic la mânie, nedeprins să bată, deci stăpân pe porniri şi pe temperament), cumpătarea (nededat la băutură, neiubitor de argint şi de câştig urât, înfrânat). Afară de acestea, să nu-i lipsească virtutea prin excelenţă evanghelică: caritatea (neegoist – nefăcând spre plăcerea sa, nu de capul lui, primitor de oaspeţi, primitor de streini adică).

De aici reiese că preotul trebuie să întreacă în virtute pe toţi credincioşii săi, să fie un fel de „campion oficial al virtuţii", cum îi place unui autor de pastorală să-l numească[102]. Să fie, precum zicea Sfântul Grigore Teologul, „mai presus de mulţime în ceea ce priveşte virtutea şi apropierea de Dumnezeu; cu alte cuvinte, să fie faţă de comunitate ceea ce este sufletul faţă de trup"[103].

Ca măsură a superiorităţii preotului în virtute faţă de păstoriţii săi, Sfântul Ioan Gură de Aur găseşte insuficientă comparaţia, în care Saul întrecea în statură pe toţi ceilalţi Evrei. O astfel de diferenţă, el o fixează prin distanţa care deosebeşte pe păstor, fiinţă raţională de oile, pe care le păstoreşte – vietăţi fără raţiune. Astfel vorbind

---

[102] Victor Lithard, *op. cit.*, p. 34.

[103] *Despre fugă*, cap. 3.

de meritele,ce trebuiesc căutate la candidaţii de preoţie, el cerea „să se prezinte aceia pe care superioritatea meritului îi distinge între toţi ceilalţi, acei care, prin virtutea sufletului lor, întrec pe fraţii lor; nu este de ajuns atât cât întrecea Saul pe Evrei prin statura sa; trebuie ceva mai mult. A întrece pe ceilalţi oameni cu un cap, nu este o măsură care să poată conveni aici; între păstorul şi oile lui Iisus Hristos să fie aceeaşi distanţă, care desparte pe oamenii raţionali de animalele lipsite de raţiune".[104].

Negreşit, fără autoritatea şi prestigiul unei moralităţi şi sfinţenii, într-adevăr sacerdotale, influenţa preotului, în perfecţionarea şi dirijarea sufletelor, este nulă, este chiar imposibilă. De aceea, Sfântul Grigore din Nazianz punea în evidenţă necesitatea unui astfel de capital de virtute înainte încă de îmbrăţişarea preoţiei. „Este peste puterile noastre", zicea el, „să primim conducerea şi păstorirea sufletelor, înainte de a ne fi curăţit sufletele cum se cuvine....[105]. Căci, firește, este de neapărată trebuinţă să fii întâi tu curăţit şi apoi să poţi curaţi pe alţii; să te înţelepţeşti întâi tu şi pe urmă să înţelepţeşti pe alţii; să devii întâi tu lumină şi pe urmă să luminezi pe alţii; întâi să te apropii de Dumnezeu şi apoi să apropii de El şi pe alţii; să te sfinţeşti întâi pe tine şi apoi să sfinţeşti pe alţii...[106]. Nu-i mică primejdia, dacă primeşti să păstoreşti suflete sau să fii mijlocitor între Dumnezeu şi oameni..., mai înainte de a domina cât mai mult materia, de a-ţi curaţi bine cugetul şi a te apropia de Dumnezeu mult mai mult decât oamenii de rând[107]. Poate cineva, se întreabă acest părinte bisericesc, „să fie socotit în rândul membrelor mai importante, poate primi bucuros şi cu

---

[104] *Despre preoţie*, cartea II, cap. 2.
[105] *Despre fugă*, cap. 78.
[106] *Ibidem*, cap. 71.
[107] *Ibidem*, cap. 91.

inimă uşoară să fie cap al unei adunări creştine, câtă vreme încă nu poate purta cu bărbăţie crucea lui Hristos?"[108].

Simplul aspect negativ al virtuţii este o insuficienţă pentru un preot; el are datoria de a fi activ şi a se distinge prin progresul în virtute. „Pentru cel ce primeşte această sarcină, nu-i de ajuns numai să nu fie rău", sublinia Sfântul Grigore din Nazianz, „căci a fi rău este lucru ruşinos şi pentru mulţi din cei conduşi de el; ci să se şi distingă prin bine, conformându-se poruncii: Depărtează-te de rău şi fă binele (Ps. XXXVI, 27). Nu numai că trebuie să izgonească din inima sa pornirile rele, ci să-şi sădească în locul lor pe cele bune, pentru ca să impună mulţimii mai mult prin virtutea sa, decât prin rangul cu care este investit. Să nu se mulţumească să fie bun, ci să progreseze mereu în bine; să nu socotească drept câştig binele, până la care s-a înălţat, ci mai de grabă să socotească pagubă ceea ce încă-i mai lipseşte. Mereu să-şi facă o temelie din cele ce are deja, pentru cele ce vor mai urma. Să nu se mândrească pentru că se distinge din gloată, ci, dimpotrivă, să socotească o mare pagubă dacă nu întruneşte toate calităţile cerute de treapta sa. Să măsoare meritele sale în raport cu porunca, iar nu în raport cu părerea celor din jurul său, fie că sunt răi, fie că au progresat puţin pe calea virtuţii. Şi nici să nu cântărească cu greutăţi mici (false) virtutea, pe care o datorează celui prea înalt, „de la care şi pentru care sunt toate" (I Corint., VIII, 6).[109]

Trebuie să recunoaştem totuşi că, deşi pare un paradox, realizarea virtuţii este un lucru mai greu pentru un preot decât pentru un simplu credincios.

Virtutea este în general un ţel greu de realizat pentru

---

[108] *Ibidem*, cap. 99.
[109] *Despre fugă*, cap. 14.

oricine. Ea cere preț de sforțări, de jertfe și de biruințe asupra noastră înșine în primul rând. Pentru un preot, însă, ea reclamă o biruință și o dominare de instincte cu atât mai mare, cu cât țelurile de atins sunt mai înalte, iar piedicile de trecut sunt mai grele și mai multe. Dacă pentru un simplu păstorit viața opune în calea virtuții un fluviu, apoi în fața unui preot ea deschide un ocean întreg de trecut, „nu este același lucru să n-ai de trecut decât un fluviu sau să fii îmbarcat pe un ocean fără margini, deci aceasta este deosebirea pe care o pun între viața preotului și cea a unui simplu credincios", zicea Sfântul Ioan Gură de Aur[110].

Tentațiile unui preot sunt cu mult mai mari, mai ocazionale și mai particulare. În primul rând, relațiile profesionale impuse de rolul și chemarea preoției, relații diverse și din cele mai personale și îmbrăcate în caracterul discreției și intimității duhovnicești ascund multe primejdii pentru virtutea preotului. Nu degeaba proorocul Zaharia înfățișa în profeția sa pe marele preot Iosua cu diavolul la dreapta sa (Zaharia, III, 1), ceea ce determină pe Sfântul Grigore din Nazianz să spună: „mie mi se pare lucru nu fără importanță și care trebuie să ne inspire nu puțină teamă și băgare de seamă"[111].

Deci „cu ce virtute, cu ce tărie trebuie să fie dotat un preot pentru a-și feri sufletul de orice murdărie și pentru a-și păstra curată și fără pată frumusețea sa spirituală! El are trebuință, o sfințenie mult superioară aceleia a monahilor. Mult mai expus decât ei la tot felul de necesități particulare, el nu-și va salva curăția sufletului său decât printr-o luare aminte continuă și printr-o mare tărie"[112], precum zicea Sfântul Ioan Gură de Aur.

Castitatea preotului. – În primul rând, sufletul unui

[110] *Despre preoție*, cartea VI, cap. 8.
[111] *Despre fugă*, cap. 62.
[112] *Despre preoție*, cartea VI, cap. 2.

preot nu îndeajuns de prevenit poate fi expus la încercări primejdioase sub raportul castității.

Dintre păstoriții săi, femeia este cea care vine mai mult în contact cu oficiul preotului. Prin structura şi emotivitatea sufletului ei, femeia atinge prin sensibilitate culmi şi profunzimi spirituale, mai puțin accesibile unui suflet dominat de o rațiune bărbătească. De aceea, femeia frecventează cultul şi ca număr şi ca ocazii mai mult decât bărbatul; ea are menirea de a păstra şi observa practicele şi datinile religioase; cu un cuvânt, de a apela mai mult la binefacerile religiei şi, deci, la serviciile preotului. „O față frumoasă, însă, mişcări voluptoase, un mers studiat, o voce melodioasă, ochi şi obraji a căror strălucire naturală este încă scoasă la iveală prin culori aplicate cu artă, păr dibaci vopsit, veşminte bogate, aur risipit sub toate formele, diamante sclipitoare, parfumuri delicioase, atâtea artificii, pe care femeile ştiu să le pună în acțiune, toate acestea – zicea Sfântul Ioan Gură de Aur – ar putea să-i tulbure sufletul, dacă nu s-ar găsi întărit prin laborioasele exerciții ale înfrânării"[113].

Mai bizar încă pentru psihologia şi senzualitatea omenească este faptul că oameni, care bravează tentații de natura celor enumerate, nu sunt scutiți de tentații similare din direcția virtuții însăşi, când ea se înfățişază într-un exterior modest, neglijent ori mizer chiar, care n-ar inspira decât compătimire. Acelaşi părinte bisericesc adaugă chiar că s-ar putea „socoti un număr mare, care, după ce a triumfat asupra seducției înarmate cu prestigiul aurului, al parfumurilor, al hainelor mărețe, au întâlnit primejdii în lucrurile cele mai contrarii şi s-au sfărâmat". De aceea se şi întreabă: „unde să ne ascundem, nu pentru a ne pune la adăpost de violență – aceasta n-ar fi cel mai greu lucru, –

[113] *Despre preoție*, cartea VI, cap. 2.

ci pentru a ne apăra sufletul de tulburarea pe care o răspândesc gândurile rele?"[114].

Înseamnă oare aceasta că femeia trebuie ostracizată din preocupările păstorului de suflete, pentru a-şi pune la adăpost virtutea sa de orice încercare? Departe de aceasta, în conducerea pastorală, ea are dreptul cel puţin tot la atâta grijă şi atenţie din partea preotului pentru mântuirea sufletului, cât şi celelalte categorii de credincioşi. Mai mult chiar, prin predispoziţiile ei speciale pentru religie, femeia poate îndeplini un rol eminent în viaţa religioasă a comunităţii, sub direcţia preotului, ca agent de transport al anumitor influenţe ale bisericii în familie şi în alte cercuri, neaccesibile suficient preotului. Pe de altă parte, dexteritatea şi maniera, care ţin de sufletul feminin, pot face femeia utilă şi chiar necesară în planul păstoririi sufletelor, mai ales în anumite comitete sau chiar în întreprinderi izolate.

Iată, deci, atâtea consideraţii, pentru care preotul de comunitate nu numai că nu trebuie să evite femeia, în activitatea sa pentru mântuirea sufletelor, ci să se preocupe de sufletul ei, tocmai pentru că sufletul feminin încearcă o nevoie mai simţită de harul bisericii, iar pe de altă parte ea se oferă în general să o servească mai cu ardoare. Precum însă ne previne Sfântul Ioan Gură de Aur, „în îndeplinirea acestor datorii, spiritul cel rău nu se va lipsi de ocazia de a se insinua în inima, care nu va fi înconjurată de o luare aminte foarte atentă. Căci ochiul femeii răneşte şi tulbură sufletul; nu numai ochiul femeii impudice, ci şi al femeii virtuoase; linguşirile femeilor ne înduplecă, omagiile lor ne aservesc; zelul carităţii, care este izvorul a tot binele, devine adesea, prin ele, cauza unei infinităţi de rele, dacă

[114] *Ibidem.*

nu ştim să-l dirijăm”[115].

Totuşi, virtutea preotului va rămâne imună şi întreagă în faţa tentaţiilor de această natură, atâta vreme cât în conştiinţa sa va stărui profund convingerea despre rolul său de trimis pentru mântuirea sufletelor şi dacă, în relaţiile create de cerinţele chemării sale, va şti să observe o rezervă sacerdotală, care-l va rezerva întocmai ca un spaţiu izolator de orice atac contagios din partea pasiunilor veacului.

Funcţiunile chemării preotului îl pot obliga, pe de altă parte, să meargă, uneori, acolo unde ca om s-ar jena sau acolo, unde anumite maniere de viaţă sunt incompatibile cu sfinţenia şi prestigiul unui preot. El însă trebuie „să meargă prin noroi, fără să se murdărească”[116].

Desigur, opinia publică este foarte suspicioasă cu privire la relaţiile preotului, chiar când ele păstrează cadrul cel mai sacerdotal; şoaptele, bănuielile, glumele răutăcioase şi calomnioase răsar cu o uşurinţă de nedescris în sarcina preotului. „Un păstor face bine de a nu dispreţui bârfele acestei clase de oameni”, recomanda Sfântul Ioan Gură de Aur; „de a distruge învinuirile lor, întrebuinţând bunătatea, iertând reproşurile nedrepte, în loc de a arăta mânie şi resentiment... Mai mare însă trebuie să fie atenţia noastră, nu numai de a dezrădăcina şi a distruge bănuielile urâte, când se ivesc, ci de a le prevede, de oricât de departe ar veni, pentru a suprima dinainte pretextele care le fac să se nască, fără a aştepta ca ele să ia consistenţă, trecând din gură în gură”![117].

„Frumos lucru este chiar nu numai să nu dăm nimănui motive de sminteală sau de poticnire, nici prin păcat, dar, dacă se poate şi împrejurările îngăduie, nici

---

[115] *Despre preoţie*, cartea VI, cap. 8.
[116] Victor Lithard, *op. cit.*, p. 37.
[117] *Despre preoţie*, cartea VI, cap. 9.

măcar prin bănuiala de păcat", precum sfătuieşte Sfântul Grigore din Nazianz.[118] O atitudine constantă şi egală în virtute, însă, este totdeauna de natură a fixa solid reputaţia şi prestigiul preotului în opinia enoriei, făcând astfel imposibile sau înlăturând în cea mai mare măsură interpretările şi răstălmăcirile frivole. Un astfel de piedestal, preotul este dator să şi-l consolideze neîncetat, pentru a-şi asigura împlinirea nestingherită a chemării sale şi, în acelaşi timp, a răpi orice pretexte conştiinţei slabe a unora dintre păstoriţii săi.

Ori cu câtă virtute ar fi împodobit preotul, totuşi el este obligat să nu neglijeze manierele şi măsurile externe de precauţie, cu care să-şi blindeze moralitatea sa în faţa împrejurărilor, cât şi reputaţia în opinia enoriei. Astfel, Fericitul Ieronim făcea următoarea recomandare lui Nepoţian: „Dacă mergi pentru un serviciu religios la o văduvă sau la o fecioară, să nu intri niciodată singur în casa lor. Fă-ţi rost de însoţitori, a căror tovărăşie să nu-ţi atragă blam. Dacă te urmează cititul, acolitul sau cântăreţul, podoaba lor să nu stea în haină, ci în purtare; să nu fie cu părul frizat cu fierul, ci să-şi vădească virtutea prin înfăţişarea lor. Să nu stai singur cu o femeie, în taină şi fără martori. Dacă eşti obligat să vorbeşti cu dânsa mai intim, ea are în casă, desigur, fie o doică mai în vârstă, fie o fecioară, fie o văduvă sau o femeie căsătorită, ca să stea cu ea de faţă. Nu este ea atât de sfioasă, ca să nu îndrăznească să aibă alt confident decât pe tine. Fereşte-te de orice bănuială şi previn-o pe cât se poate tot ceea ce se poate inventa pe seama ta"[119]. Dacă recomandaţiile Fericitului Ieronim luate la amănunţit nu pot avea o aplicaţie absolută pentru toate cazurile, totuşi principiul

---

[118] *Despre fugă*, cap. 2.

[119] *Epistola LII (XXII) către Nepoţian*, cap. V.

pus de dânsul rămâne absolut valabil.

Cumpătarea preotului. – De altfel, preotul nu este liber sau scutit de tentații și de curse pentru moralitatea sa nici chiar în exercițiul atribuțiilor sale cele mai sacerdotale. În primul rând, practicele religioase, ca pomenirile mai ales, pot da ocazie preotului să se apropie de credincioși și să stabilească o intimitate și similitudine de situație nu pe temeiuri duhovnicești, ci pe linia slăbiciunilor omenești și a capitulării simțului de demnitate, împotriva legii înfrânării și a cumpătării. În general, lipsa de organizare sistematică a milosteniei și a pietății față de cei morți, în parohiile rurale, îndeosebi, fac ca dărnicia săvârșitorilor acestor milostenii să se reverse fără alegere, în serie, asupra aceloraşi inși, peste puterile lor de rezistență și de discernământ, dând naștere la abuzuri, ca odinioară în Corintul veacului Apostolic. Lucrul se petrece volens-nolens în prezența preotului, îngăduit prin tăcerea lui și chiar sub aparența unei bine-cuvântări, când nu se întâmplă ca însuși preotul să urmeze declinul participanților, dând acel spectacol repulsiv al păstorului molipsit de viciul turmei, sau, precum zicea profetul Ozie, „s-a făcut preotul ca și poporul" (IV, 9).

Față de preot, un fel de falsă pietate și considerație chiar, îndeamnă pe popor să-l îmbie în astfel de ocazii și să-i aprecieze refuzul ca un fel de răceală sau lipsă de atenție. Așa îmi explic aserțiunea dintr-o epistolă a unui tânăr preot de sat de acum 27 de ani, care-mi scria că „poporul nostru își învață singur preoții bețivi".

Desigur, nu ne putem ridica împotriva instituției însăși a acestor pomeniri din cauza abuzurilor, ce se pot comite cu prilejul lor. Este aici însă ocazia ca preotul, prin cumpătarea și înfrânarea sa, să impună măsură și jenă înclinării spre abuz a celorlalți, ridicând pe cei din jurul său la sine prin virtute, iar nu să alunece la dânșii în viciu.

Metodele sunt multe: la alegerea şi la înţelepciunea fiecărui păstor de suflete, care poate transforma aceste practici în tot atâtea ocazii de edificare, de predică apropiată şi familiară, de expunere a unei învăţături, de lămurirea unei chestiuni din preocuparea curentă a parohienilor, de prevenirea unor situaţii, ori de combaterea unui rău. În definitiv, organizarea şi desfăşurarea practicii pomenirilor în cadrul virtuţii cumpătării revine datoriei şi tactului preotului.

Arghirofilia. – O altă ocazie, care poate expune pe un preot să apară ca revers al medaliei omului virtuos, o furnizează obiceiul tradiţional al credincioşilor de a oferi preotului un dar, mai puţin în natură şi aproape curent în bani, în urma unui serviciu religios. Propriu-zis, un astfel de dar nu trebuie privit ca o remuneraţie, ci ca o ofrandă; aici nu este vorba de un serviciu plătit al preotului, ci de un gest spontan al credinciosului, la a cărui temelie stă ideea religioasă de jertfă, atât de organică religiei în general. De aceea, nu există religie care să nu cunoască o astfel de practică.

Prin urmare, această chestiune nu trebuie pusă sub unghiul legii de echivalenţă între serviciul depus de preot la un oficiu religios şi între suma primită, ci totul se lasă pe seama dispoziţiei sufleteşti şi a spontaneităţii credinciosului, în funcţiune de religiozitatea sa, iar ca măsură de manifestare, în dependenţă de condiţiile sale personale şi materiale. În consecinţă, preotul nu se poate comporta în astfel de împrejurări ca un liber profesionist, pe simpla bază a unor relaţii materiale cu credincioşii săi. Dimpotrivă, acceptarea acestor ofrande trebuie înconjurată într-o notă de discreţie, de dezinteresare personală, pentru a vădi mai mult satisfacţia sufletească pentru evlavia credinciosului decât preocuparea pentru argintii săi.

Este drept că acest gen de ofrandele intră între

mijloacele de existență ale preotului și contează ca atare nu numai în convingerea generală, ci și în prescripțiile de drept. Și pe vremea Sfântului Ioan Gură de Aur, preoții își susțineau existența prin ceea ce primeau de la credincioși, precum se poate vedea din Omilia a IX, cap. 4, asupra ep. către Filipeni. Aici Sfântul părinte califică contribuțiile credincioșilor drept „obligații spirituale" și „datorii sfinte", care țin de libertate și de generozitate. El mustră aspru pe acei dintre creștini, care erau invidioși pentru buna stare materială, rezultată pentru preoți dintr-o astfel de rânduială. Totdeauna așa a fost și nu se poate altfel, tocmai prin natura religiei și a religiozității. „Au nu știți că cei ce lucrează cele sfinte mănâncă din prinoasele templului și cei ce slujesc altarului se împărtășesc din altar?", întreba Sfântul Apostol Pavel pe Corinteni (I Corint. IX, 13). El adâncește chestiunea printr-o altă serie de întrebări în aceeași epistolă: „Cine slujește vreodată în oaste pe cheltuiala lui? Cine sădește vie și nu mănâncă din rodul ei? Sau cine păstorește o turmă și nu mănâncă din laptele turmei?" (1 Cor. IX, 7). Deși Apostolul n-a făcut personal uz de un astfel de drept, ca să nu pună piedică Evangheliei lui Hristos, cum zice dânsul (v. 12), totuși el formulează pozitiv legitimitatea unor astfel de ofrande, când zice: „Dacă am semănat la voi cele duhovnicești, mare lucru este să secerăm din ale voastre cele pământești?" (v. 11).

Nu numai nevoile și exigențele existenței însă, ci și acea atât de umană „sacra auri famés" poate ispiti virtutea unui preot, la astfel de ocazii, făcându-l să nu-și poată stăpâni atenția tocmai asupra laturii materiale sau să alunece cu încetul în patima arghirofiliei. Relația aceasta nedespărțită între oficiul prestat de preot și ofranda credinciosului poate deplasa preocupările preotului pe terenul material, până chiar a face un scop din câștigul

material al servirii sale. Ispita rezidă deci chiar acolo, unde preotul trebuie să apară mai sfânt şi mai desprins de lumea aceasta. Vedenia proorocului Zaharia despre marele preot Iosua se verifică şi aici.

Preocuparea aceasta materială la un preot, în legătură cu un act spiritual, cum este un oficiu religios, apare într-o notă foarte defavorabilă pentru virtutea preotului. Arghirofilia este o pasiune omenească curentă, dar în persoana preotului ea capătă o nuanță gravă, care dezgustă pe păstoriți şi-i îndepărtează nu numai de preot, ci şi de biserică. Pentru aceasta, Sfântul Apostol Pavel cere celor care vin în preoție să fie, „neiubitori de argint şi de câştig urât. Un deficit în acest punct al virtuții preotului constituie un defect, căruia, în general, umorul şi ironia poporului nu-i poate rezista. Poporul francez are chiar o expresie spirituală pentru a stigmatiza pe preotul arghirofil: „Notre curé est un homme d'argent".[120]

Între drepturile existenței şi datoriile cele mai sfinte, ca acelea ale chemării preoțeşti, pentru un preot este însă chestiunea nu numai de virtute, ci şi de adâncă înțelepciune practică şi de artă chiar, pentru a nu atinge susceptibilitățile cele mai delicate ale credincioşilor, chiar când ei sunt mai prejos decât datoria lor de atenție şi de prețuire pentru persoana şi oficiul preotului. În tot cazul, maniera comercială trebuie absolut exclusă din metodele preotului, ca una care pustieşte câmpul spiritualității turmei credincioase.

Realitățile vieții sunt într-adevăr mai tari adesea decât puterea de rezistență a preotului în fața condițiilor lui personale şi familiare, făcându-l să şovăie între resemnare, jertfă şi interes. Misiunea lui de salvator de suflete trebuie să-i apară însă neapărat ca steaua polară a

[120] V. Lithard, *op. cit.*, p. 39.

regăsirii sale pe linia adevăratului sacerdoțiu şi pentru descurcarea onorabilă din situația aproape inextricabilă, în care-l poate pune interesul său personal şi datoria sa de preot. Nuvela „O zi însemnată" de pr. I. Agârbiceanu[121] ne înfățişază un portret duios al preotului îngenuncheat de lipsă momentană, dar care se reculege şi se regăseşte în cele din urmă cu mult câştig spiritual pentru dânsul, ba chiar şi material.

Un exercițiu pentru educarea interesului omenesc la un preot şi armonizarea lui cu principiul, care guvernează chemarea sa, îl poate forma împărtăşirea sistematică şi prin rotație a enoriaşilor săi şi, îndeosebi, a celor mai lipsiți de o parte din ofrandele în natură, care abundă cu ocazia marilor praznice bisericeşti. N-ar fi altceva decât aplicarea unei străvechi practice cunoscută încă din apologia întâi a Sfântului Iustin Martirul şi Filosoful. Rezultatele sau mai bine zis efectele unei astfel de maniere nu vor întârzia să apară cu o fericită repercusiune, atât pe terenul spiritual, cât şi pe cel material.

Distracțiile preotului. – De altfel, cu privire la viața preotului, toate manifestările sale personale constituie tot atâtea pietre de încercare pentru virtutea sa. Ce este, de exemplu, mai natural ca nevoia de recreație şi de destindere? Totuşi, nu toate distracțiile îngăduite credincioşilor pot fi compatibile stării preoțeşti. Acestea sunt în funcție şi de susceptibilitățile societății, care cunoaşte oarecare variație, după cum este vorba de sat sau de oraş.

Într-adevăr, unul este câmpul posibilităților de recreație şi de distracție pentru preotul din oraş şi altul pentru cel de la sat. Trebuie să recunoaştem însă că, din cauza felului de viață mai deschis şi mai comunicativ în mediul rural, precum şi din împrejurarea că preotul este

[121] Rev. Viața Românească, an. VII, nr. 10.

cel mai important personaj în sat, viața lui personală și particulară nu rămâne ascunsă aproape sub niciun raport. De altfel, în general, „noi nu suntem ca funcționarii, a căror viață particulară nu aparține publicului. A noastră aparține în întregime poporului nostru. Trebuie deci ca ea să fie din toate punctele de vedere ireproșabilă"[122].

Ceea ce în general recreează și distrează pe om este ieșirea pentru o serie de clipe din angrenajul strict al ocupațiilor sale obișnuite și angajarea de acțiuni mai libere cu societatea mai restrânsă a semenilor săi, din care să rezulte o plăcere și o destindere. Din nenorocire, satul oferă ca teren pentru astfel de întâlniri și relații între oameni, cârciuma, unde omul își excită dispoziția prin alcool, adesea până la degradare fizică și morală, rupând toate barierele decenței și ale bunei cuviințe. Cârciuma este mediul de nivelare în tot ceea ce omul are mai subteran și mai inferior în ființa lui. Preotul, care a intrat în cârciumă să-și găsească recreație, să fie sigur că aici va pierde, fără putință de a-l mai regăsi, prestigiul și autoritatea sa. De aceea, canoanele bisericii (54 ap., 9 sinod. VI ec. și 47 Cartag.) interzic sub pedeapsa afuriseniei intrarea preotului în cârciumă, cu singura îngăduință pentru cazul, când s-ar afla în călătorie și n-ar avea alte modalități pentru hrană și găzduit. De asemenea, art. 42-44 din Reg. de proced. al instanțelor disciplinare și judecătorești ale bisericii ortodoxe-române nu sunt mai puțin severe.

Convorbirile libere, degajate și presărate cu spirite vulgare sunt, de asemenea, tot ceea ce poate macină prestigiul și autoritatea preotului, dezbrăcând-o de acel „tabu", la care reprezentantul niciunei religii nu poate renunța. Iată o direcție, în care preotului îi este interzis a-și

---

[122] J. Blouet, *op. cit.*, p. 36.

căuta distracția sa. Este o profanare a preoției din partea unui preot de a participa ca partener la duelul de ghiduşii al mirenilor, concurând la un loc ales de bufon. „Nici să se pomenească între voi, precum se cuvine sfinților" – zicea Sfântul Apostol Pavel – „nici măscăriciune, nici vorbă nebunească, nici glumă, care nu se cade" (Efes., V, 3-4). Preotul nu poate umbla cu două dicționare: unul în cele bisericeşti şi altul în relațiile sale de cetățean. „Să eliminăm fără milă", îndeamnă un distins autor de teologie pastorală, „din vocabularul nostru termenii de flecăreală, care l-ar fi năpădit. Nu trebuie să avem două limbi: una pentru amvon, care n-ar fi decât paradă mai mult sau mai puțin îndemânatecă, iar alta pentru relațiile noastre obişnuite, unde ne arătăm firea noastră"[123]. Oficiul preoțesc cere, precum observa Fericitul Ieronim, ca preotul să-şi păstreze în castitate nu numai ochii, ci şi limba.[124]

Este foarte grea – trebuie să recunoaştem – situația unui preot în prezența lucrătorilor de la muncile sale agricole, unde veselia şi dispoziția organică a rasei țăranului român, mai ales în vârstă tânără, extinde cam departe limitele manifestărilor sale. Situația nu este alta nici cu ocazia petrecerii la nunțile din popor.

De altfel, vechea disciplină a bisericii interzicea preotului participarea la spectacole, în general, nu numai pentru a-l feri de tentațiile manifestărilor frivole ale artei, atât de insinuante în deprinderile omeneşti prin mimica şi prin cupletele sale, ci şi pentru a-l face un fel de avertisment pentru moravurile turmei cuvântătoare. Astfel, canon 24 sinod. VI ec. nu se mărgineşte numai a opri pe

---

[123] J. Blouet, *op. cit.*, p. 36.

[124] *Epistola XXIII, ad Nepotianum.*

preot să asiste la curse şi la teatru, ci, ca şi canon 54 Laodiceea, îi porunceşte să părăsească societatea de la nuntă, de îndată ce au început dansurile. Participarea la dans este lovită de caterisire prin acelaşi canon.

Este drept că teatrul păgân cuprindea o prea pronunțată notă de imoralitate. Nu s-ar putea spune altfel nici despre unele din spectacolele moderne, care n-au ajuns încă să facă din teatru o şcoală de moravuri, aşa cum se teoretizează. Starea civilă, de familist a preotului de mir însă, asanarea în parte a teatrului şi tema superioară a multor piese, precum şi faptul că biserica ortodoxă a Orientului nu a mai revizuit amănunțit vechile sale prescripții disciplinare, care poartă în ele un caracter absolut, au făcut mentalitatea contemporană a societății să fie mai îngăduitoare, ba chiar ca mergerea la teatru şi la circ a unui preot de mir să nu scandalizeze. Totuşi nu este scutit de o vină gravă clericul, care ar cerceta teatrul fără alegere, la reviste ori alte jocuri de scenă, incompatibile chiar cu virtutea unui spectator bun creştin. Îndeosebi, asemenea distracții trebuie, cu orice preț, evitate în ajunul sărbătorilor, întrucât serviciul de a doua zi cere pregătire spirituală, în timp ce mergerea la spectacol face impropriu pe un preot pentru serviciul divin de a doua zi. Articolul 47 şi 48 din Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare şi judecătoreşti ale bisericii ortodoxe române opresc şi pedepsesc participarea clericilor la petrecerile cu caracter indecent din localurile publice.

Nu trebuie a mai insista apoi asupra jocurilor de noroc, ca formă de distracție nepotrivită cu caracterul preoției şi pe care canonul 50 trulan le pedepseşte cu caterisirea. Art. 46 din regulamentul citat mai sus gradează pedeapsa unei astfel de vini până la excludere pentru totdeauna din serviciu.

Caracterul de permis sau interzis pentru unele din

distracțiile preotului este în mare parte în funcție de mentalitatea şi prejudecata societății, pe care preotul n-are voie s-o contrarieze, când în joc este prestigiul şi mai ales virtutea sa. Astfel, dacă într-un mediu ca al nostru, un preot pe bicicletă ar fi un număr de curiozitate şi de ridicol în acelaşi timp, în alte părți, ca Franța de pildă, unde lipsa de preoți a constrâns la îngrijirea mai multor parohii pe o rază foarte întinsă de unul şi acelaşi preot, bicicleta ca şi automobilul s-au indicat şi pentru preoți ca mijloace de locomoție, care au intrat în moravuri. Nu numai că nimeni nu întoarce capul după un preot pe bicicletă în zi de sărbătoare, ci s-au văzut şi sfaturi în scrisori pastorale episcopale către preoți, făcându-i atenți să fie prudenți, evitând accidentele, spre a nu lipsi bisericile de serviciile lor. De asemenea, nimeni nu rămâne surprins, în rău, în Franța, când priveşte pe preot participând şi conducând anumite exerciții de sport ale tinerilor din patronajul respectiv, chiar într-o grădină publică a unui oraş ca Parisul.

Domeniul, în care se caută distracția şi recreația obişnuită depinde, fără îndoială, de concepția, de ideile, de înclinările şi preocupările cuiva. Fiecare caută elementul de plăcere, de care simte nevoie sufletul său şi la care deprinderile sale aderă mai natural. Se înțelege de aici că distracțiile în notă prea mondenă pun virtutea preotului într-o astfel de lumină, care va aduce ştirbire prestigiului şi autorității sale. Chemarea sa trebuie să-l facă a simți nevoia unor distracții superioare şi nevinovate. Noi nu le putem enumera aici, dar câteva se pot indica, precum: citirea de literatură morală, preumblări în mijlocul naturii, cultivarea florilor, convorbiri şi societate cu persoane superioare în cultură, de bună condiție şi bine reputate, ori alte recreații nevinovate.

Sinceritatea în virtute. – În general, pentru ca viața

preotului să nu se antreneze cu uşurinţă în deprinderile comune ale veacului, i se cere multă rezervă, meditaţie şi discernământ în faţa atracţiilor acestei lumi. Îi este necesară, cu alte cuvinte, o virtute cu adevărat organică. De aceea, după recomandaţia Sfântului Ioan Gură de Aur, pentru preoţie, „omul, care trebuie ales între o mie, este acela care, în mijlocul lumii şi în contact cu oamenii, ştie a păstra curăţia, seninătatea sufletului, sfinţenia, temperanţa şi sobrietatea, într-un cuvânt calităţile, care disting pe călugări; acela, zic, care ştie să le păzească neatinse şi neclintite mai bine chiar decât cei ce trăiesc în singurătate”[125].

Virtutea preotului trebuie să fie însă o atitudine sinceră şi de fond, iar nu o cultivare abilă a aparenţelor, ca aceea a fariseilor, pe care Mântuitorul îi înfiera cu cuvinte de foc zicând: „Cărturarii şi fariseii au şezut în scaunul lui Moise; deci, toate câte vă vor zice vouă, faceţi-le şi păziţi-le; dar după faptele lor nu faceţi, că ei zic, dar nu fac” (Mat. XXIII, 2, 3). Preotul nu trebuie să dezmintă, prin viaţa şi conduita sa, preceptele propovăduite, ci dimpotrivă să le ilustreze, pentru ca să nu întemeieze dictonul vulgar, care parodiază textul evanghelic amintit, prin formula: „Faceţi ce zice popa, iar nu ce face el”. „Faptele tale să nu contrazică vorbele”, scria Fericitul Ieronim lui Nepoţian. „...La preotul lui Hristos, inima şi gura trebuie să fie de acord”[126].

Sforţarea de o notă cu adevărat dramatică din sufletul preotului, preocupat de o permanentă stare de congruenţă între cuvânt şi acţiune, ne-o pune în relief în chip mişcător Sfântul Apostol Pavel: „amar mie, de nu voi binevesti! (v. 16)... Ci îmi chinuiesc trupul meu şi îl supun

---

[125] *Despre preoţie*, cartea VI, cap. 8.
[126] *Epist. III, ad. Nepotianum*, 7.

robiei, ca, nu cumva, altora propovăduind, însumi să mă fac netrebnic" (v. 27, I Cor., IX). Ce folos, deci, că voi predica Evanghelia, dacă voi dezminți-o prin fapte? „Lumea chiar, care tolerează lesne păcatul, nu poate suporta pe ipocritul sau desfrânatul care vestește Evanghelia cu buzele murdare"[127].

Păstorul bisericii trebuie să fie deci împodobit cu o virtute reală, nu falsă sau aparentă. „Să fie în toate împrejurările, în lot locul şi timpul – cum zicea Sfântul Grigore din Nazianz – întocmai ca aurul sau argintul, curat, fără sunet fals şi fără amestec de alte metale mai tari, care au nevoie de un foc mai puternic pentru a le topi"[128]. O viață şi o conduită de o continuă şi armonică virtute este condiționată însă psihologiceşte de puritatea de cugetare sau de o viață internă curată. „Gândurile lascive nu trebuie să stăpânească niciodată o inimă sacerdotală, pe care numai învățătura trebuie s-o țină înlănțuită", zicea Sfântul Grigore cel Mare; „pentru că cel ce este dat ca model altora trebuie să arate fără încetare, prin demnitatea vieții sale, ce înaltă învățătură poartă în inimă"[129].

O moralitate inferioară a preotului este o calamitate nu numai pentru sufletul său, ci şi pentru al poporului. În acest caz, preotul nu numai că nu edifică, ci distruge. În primul rând, poporul se molipseşte de răul exemplu al vieții şi al conduitei preotului. De aceea, Sfântul Grigore cel Mare, enumerând motivele pentru care se cere puritate de cugetare preotului, întrebuința între altele următoarea figură: „mâna, care se întrebuințează a şterge turpitudinile, să aibă o deosebită grijă de a fi foarte curată, de teama ca fiind ea însăşi obişnuită cu deprinderi ruşinoase şi plină de murdărie, să nu infecteze mai mult diferitele răni, pe care

---

[127] Le Cardinal Gibbons, *op. cit.*, p. 58.
[128] Cuv. Apologet, *Despre fugă*, cap. 10.
[129] *Le Pastoral*, p. 41.

le atinge"[130]. Sfântul Grigore din Nazianz se arăta profund emoționat, reflectând la amenințările adresate păstorilor răi, de către profetul Ozea, pentru care astfel de conducători nu sunt decât „un fel de cursă la pândă" și „un laț, pe care îl întind vânătorii, pentru ca să prindă sufletele oamenilor" (Ozea, V, 1)[131].

Un astfel de păcat crește în proporții și gravitate în raport cu numărul credincioșilor de păstorit, iar unor astfel de păstori li se potrivesc cuvintele Sfântului Ioan Gură de Aur: „Fiii lui Hristos îi ruinează împărăția mai funest decât vrăjmașii săi declarați"[132], pentru că ei devin agenți ai răului, făcându-se piatră de scandal. „Pe cât servesc exemplele bune să aprindă sfânta emulație a virtuții, pe atât contribuie cele rele la răspândirea în popor a slăbirii și a neglijenței în împlinirea datoriei"[133].

Și cât de grozavă este pedeapsa scandalului, așa chiar cum o înfățișază Mântuitorul: „Cine va sminti pe unul din aceşti mici, care cred în mine, mai de folos i-ar fi lui ca să-si atârne de gât o piatră de moară și să se înece în adâncul mării" (Mat. XVIII, 6). Pierderea sufletului cuiva prin exemplul rău este o crimă tot atât de mare ca și ridicarea vieții în domeniul lumii fizice. Așa se explică cuvintele Sfântului Apostol Pavel în Milet către preoții din Efes, cărora, recapitulându-le opera sa pastorală, le afirma că nu avea să-și impute nicio remușcare de conștiință pentru pierderea vreunui suflet din vina sa: „Curat sunt eu de sângele tuturor" (Fap. ap. XX, 26).

Tocmai pentru repercusiunea pe care o are asupra moralității credincioșilor felul de viață și de conduită al preotului, păcatele păstorilor sunt mai sever pedepsite,

---

[130] *Le Pastoral*, p. 40.
[131] *Despre fugă*, cap. 57.
[132] *Despre preoție*, cartea III, cap. 15.
[133] *Ibidem*, cartea III, cap. 14.

lucru pe care Sfântul Ioan Gură de Aur ține să-l scoată în relief. „Chiar înainte de timpul profeților – zicea el – Dumnezeu, în regulamentul jertfelor, voind să arate că păcatele preoților sunt pedepsite mai aspru decât acelea ale oamenilor din popor, poruncește pentru expiațiunea numai a păcatelor preoților un sacrificiu egal cu acela care era adus pentru păcatele poporului întreg (Levit. IV, 3, 13). Ceea ce nu înseamnă altceva decât că plăgile spirituale ale unui preot cer remedii mai tari decât acelea ale unui alt om și că, pentru vindecarea sa, trebuie atât cât pentru un popor întreg. Trebuie a conchide de aici că plăgile unui suflet sacerdotal sunt de o gravitate extraordinară și, cum această gravitate nu stă în chiar natura lor, trebuie să provină din caracterul sacru al preotului păcătos"[134].

Înfricoșate sunt, de asemenea, amenințările profeților la adresa răilor păstori. Astfel, Iezechiel încheie seria acestor pedepse în următoarea formă finală: „Păstori, auziți cuvântul Domnului: aceasta zice Domnul Dumnezeu: iată eu asupra păstorilor și voi cere oile mele din mâinele lor (XXXIV, 9-10)".

4. Viața de familie a preotului

a) Starea civila a preotului ortodox. – Așa cum ni-l înfățișază pe preot epistolele pastorale ale Sfântului Apostol Pavel și în condițiile în care își duce viața preotul în biserica ortodoxă a Răsăritului, el nu apare în societate și în enoria sa ca un om fără genealogie. Învestirea sa cu harul preoției este quasicondiționată de constituirea civilă și religioasă a vieții sale familiare în prealabil.

Deși străvechea practică bisericească și chiar

[134] *Despre preoție*, cartea VI, cap. 11.

prevederi canonice presupun şi posibilitatea vieţii celibatare a preotului, totuşi uzul constant şi mentalitatea societăţii în biserica ortodoxă nu pot concepe pe preotul de mir sau de popor fără viaţă de familie. Se pare că, în spiritul popoarelor ortodoxe, virtutea preotului se cere valorificată în acelaşi element de viaţă, pe care-l duce obştea, în contactul şi cu înfruntarea condiţiilor generale şi obşteşti ale vieţii.

Iată-l, deci, pe preot pus în mijlocul comunităţii sale în condiţii egale, legat profund de lume, de grijile ei, de existenţa vremelnică şi de societate, prin relaţii de familie, obligat, cu alte cuvinte, a străluci nu numai prin virtuţi individuale, ci şi domestice. Sfântul Apostol Pavel însuşi prezintă pe preot căsătorit, indicând în acelaşi timp şi virtuţile ce se cer în legătură cu viaţa casnică unui păstor de suflete: „...bărbat al unei femei (1 Tim, III, 2)..., bun chivernisitor în casa lui, având copii ascultători, întru desăvârşită bună cuviinţă. Căci dacă cineva a sa casă nu ştie să-şi orânduiască, cum va purta grijă de biserica lui Dumnezeu?" (1 Tim III, 4-5).

Fără îndoială, familia va pune la o delicată încercare devotamentul preotului pentru misiunea sa de păstor, întrucât el, ca şef de familie, va fi obligat să consacre acesteia nu numai grijă, ci şi energie şi timp. Pe de altă parte, el va avea să ilustreze virtuţile şi arta sa de conducător spiritual mai întâi în domeniul familiar şi, în acelaşi timp, să facă dovadă că păstrează un echilibru sfânt între obligaţiile sale pastorale şi între exigenţele naturale ale familiei. Tocmai de aceea, poate, în biserica ortodoxă preotul este pus să activeze în condiţii comune şi naturale, pentru ca virtutea sa să fie nu numai mai verificată şi mai meritorie, ci şi cu putere mai mare de exemplificare.

Nu se poate ascunde, deci, că viaţa de familie a preotului înseamnă pentru el o serioasă piatră de încercare,

nu numai în ceea ce priveşte fericirea şi liniştea sa personală, ci mai ales pentru autoritatea, pentru prestigiul şi pentru puterea lui de înrâurire. Realizarea virtuților în legătură cu ansamblul condițiilor vieții domestice este un lucru mai greu decât în domeniul strict individual, pentru că familia cuprinde factori, care se poate să nu depindă în totul de preot, ca soț şi ca păstor.

Între altele, predispozițiile atavice ale soției, educația şi mentalitatea ei se transpun determinant, de obicei, în atmosfera casnică şi uneori chiar în raporturile preotului cu turma. În astfel de condiții, s-ar putea întâmpla ca viața domestică a preotului să reprezinte o mare agitată pe care el este exclusiv preocupat să-şi țină în echilibru propria-i barcă, în privelişte a turmei care îl aşteaptă nerăbdătoare, compătimitoare, ori renunțând până la urmă de a-l mai conta în viața ei sufletească.

b) Preot căsătorit ori preot celibatar? – În perspectivele sumbre ale ipotezei expuse acum, s-ar putea pune, desigur, chestiunea superiorității vieții celibatare față de cea de familist, pentru preot. Deci, celibatar ori căsătorit?

Problema se rezolvă uşor şi exact, numai dacă scrutăm chestiunea în raport cu misiunea, la care candidatul la preoție înțelege să se angajeze primind hirotonia. Sfântul Apostol Pavel, care prescrie preotului virtuțile legate de viața sa domestică, tratează şi despre viața celibatară, însă numai în legătură cu exerciții şi misiuni spirituale excepționale, care se încadrează în condițiile Apostolatului în sensul propriu, absolut şi sublim al cuvântului. „N-avem, oare, dreptul să purtăm cu noi o femeie soră, ca şi ceilalți Apostoli, ca şi frații Domnului, ca şi Chifa? Sau numai eu şi Barnaba n-avem putere să muncim?" (I Cor. IX, 5, 6), se întreba acest sfânt Apostol în prima sa epistolă către Corinteni. O astfel de

situație nu-i era deci interzisă şi, precum se vede, nici incompatibilă cu situația de Apostol; dar proporțiile uriaşe ale idealului său misionar, hotărârea fermă de a-l realiza şi conştiința profundă despre rolul special, la care se simțea chemat, l-au determinat să renunțe la legăturile unei vieți de familie şi să se consacre, să se sacrifice cu totul Apostolatului său.

Căsătoria acumulează, într-adevăr, o serie de obstacole, o serie de greutăți, pe care cel ce aspiră la un grad înalt de spiritualitate în calea spre perfecțiune, trebuie să le înfrunte şi să le biruiască. Din acest punct de vedere, Sfântul Apostol Pavel recunoaşte că creştinii căsătoriți „vor avea suferință în trupul lor" (I Cor. VII, 28); de aceea, pe cei care năzuiesc spre perfecțiune personală el i-ar vrea „fără griji" (I Cor. VII, 32) din latura familială.

În raport cu biserica din timpul său – cler şi popor – Apostolul îşi exprimă într-adevăr preferința de a fi imitat: „Eu aş vrea ca toți oamenii să fie cum sunt eu însumi". Lasă însă căsătoria la aprecierea şi la capacitatea de virtute a fiecăruia, deoarece adaugă: „dar fiecare are de la Dumnezeu darul lui, unul aşa, altul într-altfel" (I Cor. VII, 7). Celibatul rămâne deci pe seama aceluia, care, după cuvintele aceluiaşi sfânt Apostol, „nu e silit de nimeni, stă neclintit în cugetul său şi – având stăpânire peste a lui voință – a hotărât aceasta în inima lui" (I Cor. VII, 39).

Celibatul rămâne, aşadar, o problemă. pe care o rezolvă şi pentru care se decide vocația specială a candidatului la preoție. Pentru evitarea desfrânării, însă, ca o garanție pentru virtute, Apostolul recomandă creştinilor ca „fiecare bărbat să-şi aibă femeia lui şi fiecare femeie să-şi aibă bărbatul ei" (I Cor. VII, 2); să fie deci fiecare căsătorit.

Referindu-se în diferitele sale omilii la virtutea fecioriei în comparație cu viața de familie, Sfântul Ioan

Gură de Aur scoate în relief, cum şi este de aşteptat, meritul vieţii în castitate feciorelnică, care, în ordinea virtuţii, este, fără îndoială, superioară căsătoriei[135]. „Comparat cu căsătoria", zice el, „celibatul a avut întotdeauna prioritatea demnităţii şi a cinstei"[136].

El nu condamnă însă viaţa de familie, „îndemnând la feciorie, eu nu dezaprob căsătoria", se explică Sfântul Ioan Gură de Aur; „...nu condamn căsătoria, al cărei uz sfânt şi legal îl preţuiesc; nu codamn decât pe acei care o ultragiază şi o profanează[137]. ...Cel care condamnă căsătoria, ofenscază fecioria sfântă, iar cel care laudă căsătoria, scoate mai mult în relief meritul şi vrednicia acestei virtuţi"[138]. Fără a schimba raportul amintit între cele două stări, Sfântul Ioan Gură de Aur vrea să sublinieze numai că valoarea fecioriei câştigă în preţuire, dacă estimarea ei are ca punct de plecare o linie de pe un plan moral mai înalt; dacă considerăm căsătoria o stare morală, meritul şi strălucirea vieţii celibatare va apare în raport cu cea dintâi o virtute de perfecţiune, pe câtă vreme, dacă nu apreciem viaţa de familie, celibatul rămâne coborât pe scara virtuţilor.

Punând problema dacă creştinul cu soţie şi copii poate ambiţiona să atingă acelaşi grad de perfecţiune ca acela celibatarului, Sfântul Ioan Gură de Aur rezolvă problema în favoarea acestuia din urmă. După dânsul, bărbatul nu găseşte în familie decât „oarecare sprijin pentru practica unei virtuţi slabe şi mediocre; ea îi este o piedică din clipa în care el vrea să meargă repede pe calea perfecţiunii[139]. Pentru susţinerea acestei teze, el citează

---

[135] Cf. *Tratat despre Feciorie*, cap. 10 (Trad. Jannin, t. II, p. 130).
[136] *Ibid.*, cap. 1.
[137] *Ibid.*, cap. 9.
[138] *Ibid.*, cap. 10.
[139] *Ibid.*, cap. 46; cf. şi 45.

toate cazurile din Biblie, în care femeia apare într-un astfel de rol, pentru ca să arate că dânsa, deşi creată spre a fi ajutor şi sprijin bărbatului său (Facere II, 18), ea a dat totuşi fiasco în misiunea ei, de altfel ca şi bărbatul într-a sa. Faţă de femeie, Sfântul Ioan Gură de Aur rămâne la cuvintele lui Iisus fiul lui Sirah: „Orice rău este mai mic decât cel ce vine din partea femelei" (XXV, 21).

Atitudinea aceasta a Sfântului Ioan Chrisostom, în legătură cu căsătoria şi celibatul, are un înţeles mai mult teoretic şi referitor la cazul firilor excepţionale, care ar întreprinde exerciţiul unei înalte spiritualităţi personale. Venind însă la realităţile legate de sforţările şi de capacitatea firii umane, acelaşi sfânt părinte trebuie să recunoască textual că „astăzi" – şi acest astăzi de pe vremea sa este realitatea de totdeauna – celibatul „nu este vrednic să ocupe nici chiar rangul al doilea; el a fost aruncat în locul din urmă, mult departe în urma căsătoriei"[140], prin felul de comportare al celor care s-au angajat la o viaţă celibatară. Deci, din cauza greutăţilor celibatului în lume, adică în societate, ajungem să spunem că unui celibat rău ţinut îi este de preferat viaţa în căsătorie.

De aceea, trebuie să luăm cât se poate mai în serios următoarea declaraţie a Sfântului Ioan Gură de Aur, care concordă întru totul cu prevenirea făcută de Sfântul Apostol Pavel (I Cor. VII, 2): „Departe de a condamna căsătoria ca rea, eu o laud şi preconizez uzul ei legal ca un azil şi un port sigur, în care se adăposteşte înfrânarea şi unde pasiunile sunt închise în limitele cuvenite"[141].

Suntem datori să menţionăm însă că aceste comentarii ale Sfântului Ioan Gură de Aur, ca şi textele

---

[140] *Ibidem*, cap. 1.
[141] *Ibidem*, cap. 9.

Sfântului Apostol Pavel nu privesc direct starea preoțească, ci virtutea, în general, din comunitatea creştină. Premisele şi concluziile lor se aplică totuşi şi în materie de căsătoria preoților şi diaconilor, deoarece ei apar ca şefi de familie în recomandările respective ale sfânttului Apostol Pavel.

Negreşit, precum sublinia Sfântul Ioan Gură de Aur, „căsătoria, acordată odinioară pentru slăbiciunea noastră, nu mai este sub legea evanghelică un precept general"[142]. Sfântul Apostol Pavel se mărgineşte a o arăta ca pe un prezervativ împotriva păcatului; de aceea, el adaugă: „Cel ce nu poate păstra înfrânarea, să se căsătorească" (I Cor. VII, 9)[143]. Căsătoria nu este, prin urmare, o obligație absolută, după cum celibatul rămâne un simplu sfat.

Când însă în ordinea virtuții este vorba de un sfat spre un grad mai înalt de perfecțiune, fără îndoială, acesta priveşte în primul rând pe preot, deci că viața de celibatar devine o problemă, care se impune întâi atenției preotului sau, mai bine zis, candidatului la preoție.

Într-adevăr, dacă celibatul se acceptă cu titlul de consacrare absolută, ca un sacrificiu deplin, voit în virtutea unui impuls interior puternic şi socotit necesar realizării unei virtuți ori a unei opere practice, care, fără un astfel de preț, n-ar fi posibilă, este de înțeles de aprobat şi de admirat. A impune însă celibatul de-a valma, ca o uniformă, înseamnă a-i răpi adevăratul caracter de virtute, care implică, înainte de toate, libertate, devoțiune şi vocație specială. Este o uniformă care nu va cădea bine pe toate structurile individuale şi va stârni ridicolul şi ipocrizia, inevitabile în astfel de situații. În aceste condiții, principiul „celor două morale" va avea la discreție

[142] *Ibid.*, cap. 17.
[143] *Cf. ibid.*, cap. 19.

sacerdoțiul celibatar, precum rezultă din următorul pasaj de sfaturi practice pentru preot, într-o confesiune în care celibatul preoțesc este o dogmă absolută de disciplină.

Ele sunt administrate cu privire la atitudinea față de inevitabila „menajeră", reclamată neapărat de nevoile gospodărești în casa unui preot fără familie, dacă n-are norocul să aibă cu sine o rudă apropiată. „Menajera preotului – începe pasajul – să nu fie anexa parohului la călătoriile şi plimbările lui. Ea să se comporte ca servitoare salariată, nu ca soție și doamnă. Servitoarele noastre, fără de care, durere, nu putem fi, să le îndrumăm la domeniul lor, care e bucătăria şi să nu dăm ocazie la nicio bănuială. Credincioşii parohiei ştiu adesea, dinainte de instalare, cine va fi stăpân în casă şi cine va fi servitor. Umblările comune cu trăsura, plimbările şi călătoriile! Nu poate parohul să călătorească singur? Când își ia un ofițer servitoarea în trăsură? Iar alături de paroh, adesea «tronează» voluminoasa menajeră"[144].

Astfel de preveniri urmăresc, precum se vede, mai mult a acoperi în ochii lumii o realitate, care de fapt rămâne inferioară virtuții elementare. Într-un astfel de celibat, i se răpeşte preotului nimbul unei autorități de moralitate reală, pentru ambiția oficială de etichetă şi de decor, bune de agitat în polemici confesionale.

Negreşit, dacă nu putem subscrie pentru celibatul din oficiu, nu-l disprețuim totuşi ca vocație. Mai mult, este de dorit, este necesar chiar ca, în rândul păstorilor bisericii, să se găsească doritori să intre şi din aceia care se pot angaja la un celibat voluntar, curat şi devotat, pentru a se dedica lucrărilor, care cer o jertfă prea mare, căreia confrații săi căsătoriți nu i-ar putea face față, cel puțin cu

[144] Egyhazi Közlöny (Budapesta), 1909, p. 350. Citat după Canonicul Nicolae Brânzeu, *Păstorul şi Turma*, Lugoj, 1909, p. 67.

urgența, pe care eventual ar reclama-o împrejurările parcurse, într-un moment dat de biserică. Dedicarea pentru știință și promovarea ei în serviciul bisericii, în legătură cu rezolvarea unor probleme de interes capital, organizarea și administrarea unor opere practice de viață bisericească și de pietate, crearea unor modele și pilde de pietate înaltă, împlinirea unei misiuni în societate pentru biserică etc. sunt, iată, atâtea motive și scopuri în același timp, în slujba cărora se pot pune vocațiile speciale ale viitorilor păstori, care, de bună voie, dintr-o pornire și sete interioară profundă se simt atrași către astfel de meniri, care trăiesc adânc și intens în sufletul lor.

Departe de a fi în contrazicere cu legile și caracterul societății, un astfel de Apostolat îi este ei însăși folositor. Operele mari, cotiturile însemnate în istoria societăților și a instituțiilor au fost de multe ori creația acestui fel de eroi, care, fascinați de chemarea lor, au făcut abstracție pentru ei de anumite forme ale vieții, aruncându-se cu toată personalitatea lor, sinceră și devotată, în câmpul acțiunii respective. Aceștia sunt famenii, care, precum zice Mântuitorul, „s-au făcut fameni pe sine, pentru împărăția cerurilor" (Mat. XIX, 12). Se găsesc chiar exemplare dezarmate, sau, mai bine zis, insuficient înarmate pentru viața de familie cu relațiile ei sociale și greutățile, pe care le implică; dar sunt mai bine prevăzute pentru o viață spirituală: firi contemplative, vizionare și înclinate spre meditație.

Aceștia sunt însă excepții, a căror lipsă birica o simte întotdeauna, îi așteaptă și îi primește cu bucurie, dar și cu prudență. Altfel, viața neocupată a unui preot celibatar, neconfiscat de pasiuni mari și nobile, ajunge plictisitoare pentru el, lasă loc liber unei dezordini de viață și de activitate, egală cu dezorientarea și sinuciderea morală.

Deci „celibatul preotului nu este bun decât ca vocație pozitivă și specială în vocația generală de păstor. Dacă spre aceasta nu l-a îndemnat și nu i l-a impus o sete de puritate și de devotament, atunci el este, chiar în cea mai mare onestitate de moravuri, mai degrabă rău decât bun. Eu m-aș teme – zicea A. Vinei – să n-aibă ca urmare obișnuințe puțin regulate și nu tocmai potrivite cu demnitatea preotului. Aș avea teamă că-i va fi suspectată curăția; căci într-o astfel de stare, este nevoie de un exces de sfințenie, pentru a înlătura orice idee supărătoare... Regulă generală: Când celibatul nu este un sacrificiu pentru împărăția lui Dumnezeu, căsătoria este mai bună"[145].

De aceea, rămâne divină înțelepciunea și disciplina bisericii ortodoxe, care nu trimite cler celibatar la parohii, unde riscul este mai mare; ci astfel de exemplare le hirotonește excepțional, în jurul mitropoliilor și episcopiilor, unde se pot exercita și verifica în vocația lor specială. Virtuților excepționale, negreșit, nu li se poate refuza misiuni chiar la bisericile cu popor, dacă autoritatea ierarhică găsește cu cale.

De altfel, Biserica Ortodoxă de Răsărit stă, în această privință, pe temeiul regulilor de la început, de a lăsa căsătoria și celibatul pe seama vocației și a libertății candidatului la preoție. A rămas celebră în această privință atitudinea la întâiul sinod ecumenic a acelui Pafnutie, care, deși necăsătorit, s-a opus la formularea unui canon, prin care să se impună celibatul preoților, contrar vechiului uz al bisericii de a permite căsătoria clericilor înainte de hirotonie. El a susținut căsătoria clericilor ca pe o „stare onorabilă și de castitate". Punctul de vedere al lui Pafnutie a fost primit de sinod, rămânând mai departe libertatea acordată clericilor de a se căsători ori de a renunța la

[145] *Théologie Pastorale*, III-e édit., Paris, 1889, pp. 167-168.

căsătorie înainte de hirotonie[146]. Redactarea canonului 26 Apostolic lasă să se vadă clar o asemenea veche dispoziție.

Situația de familist, departe de a prejudicia arta și dexteritatea de păstor, adică de conducător sufletesc a preotului, îi servește, dimpotrivă, ca un izvor de competență. „Bine e ca preoții unei confesiuni religioase să fie necăsătoriți?", se întreba domnul Simion Mehedinți. „Răspunsul nu poate fi decât negativ. Dacă preotul este un educator social, el e dator să cunoască pe cât se va putea mai deplin societatea, luând parte la toate greutățile ei... A avea familie e o mare experiență pentru inima și cugetul unui educator; a priori preotul căsătorit, cum e cazul mai la toate confesiunile, e superior din acest punct de vedere preotului celibatar. Datoria, pe care o impune organizația bisericii noastre preoților, de a se căsători înainte de hirotonie are un adânc temei social și educativ. Iar acest temei, exprimat în puține cuvinte, e următorul: preotul, ca și profesorul, nu numai crește copii, dar el însuși este educat de copii. A avea familie, înseamnă să ai în casa ta o școală, pe care n-o pot înlocui niciodată relațiile mai depărtate cu copiii altora"[147].

Pe de altă parte, în general vorbind, împotriva preotului familist nu poate subsista serios o obiecție fundamentală și absolută nici din punct de vedere al rolului său de model pentru virtute, de pietate și de perfecțiune. A condamna căsătoria preotului înainte de hirotonie, oprind-o pentru motive de perfecțiune și a-i impune celibatul, este un articol al doctrinei profeților mincinoși sau al ereticilor, pe care îi menționează însuși Sfântul Apostol Pavel în prima sa epistolă către Timotei, IV, 3.

---

[146] Cf. Sozomen, *Ist. bis.*, cartea I, cap. XXIII. Vezi și Nicodem Milaș, *Dreptul bis. oriental*, trad. rom., Buc., 1915, p. 219.

[147] *Convorbiri literare*, Maiu, 1921.

Condițiile puse preotului de către acest sfânt Apostol, în epistolele sale pastorale, se referă doar la un tablou ideal al preotului, dar la un preot căsătorit. Sfântul Ioan Gură de Aur sesizează această notă, când observă că „Sfântul Apostol Pavel, voind să ne înfățișeze modelul unui episcop (preot), a adunat trăsături diferite de virtute și a întrebuințat toate culorile, spre a da un original perfect, pentru ca fiecare din aceia, care vor fi ridicați la această demnitate, privind acest model, să se achite cu aceeași perfecțiune de funcțiile, care le sunt încredințate"[148]. Apostolul n-a socotit deloc că originalul său ar suferi sub raportul virtuții, dacă penelul său a schițat și aspectul vieții domestice a preotului.

De altfel, Sfântul Ioan Gură de Aur însuși, atât de cald susținător al castității feciorelnice ca treaptă de perfecțiune individuală și trăitor el personal al unui înalt ideal de viață sacerdotală, face totuși amendă, reabilitând pe bărbatul căsătorit, în sensul că perfecțiunea nu-i este neaccesibilă. Astfel, îndemnând într-o omilie spre câștigarea înțelepciunii celei după Scripturi și ilustrând o astfel de virtute cu modele dintre călugări, se completează: „Câți bărbați, având soție și copii, n-au egalat pe aceia, pe care eu vi-i citez!... Pe care voiți deci să vi-i numesc? Pe Noe sau pe Avraam? Pe fiul celui dintâi sau pe al celui de al doilea? Ori pe Iosif? Sau voiți să trec la profeți? La Moise? La Isaia?"[149].

Într-o altă omilie, voind să prevină obiecția auditorului împotriva posibilității oamenilor cu greutăți familiare (soție și copii), de a înțelege sau a vedea pe Dumnezeu în Sfintele Scripturi, Sfântul Ioan Gură de Aur

---

[148] *Elogiul Sfântului hieromartir Ignațiu Theoforul*, cap. 2. (Trad. franc., Jannin, tom. III, p. 507).

[149] *Omilia XXI asupra Ep. Către Efeseni*, cap. 3 (Trad. fr. Jannin, tom. X, p. 552).

este şi mai categoric asupra tezei, care ne interesează acum. „Isaia însuşi era căsătorit şi tată a doi băieţi", zicea Sfântul Ioan Gură de Aur „aceasta n-a fost o piedică pentru el. Căsătoria nu e o piedică aruncată în calea cerului; dacă ar fi o piedică, dacă femeia ar fi fost rânduită să ne facă război, Dumnezeu n-ar fi numit-o tovarăşa noastră, în ziua când a creat-o"[150].

Biserica însăşi s-a exprimat expres, dând anatemei prin canonul 4 al sinodului din Gangra pe aceia care ar socoti că sfinţenia preotului şi puterea sa de organ sfinţitor ar fi neutralizate prin simplul fapt al căsătoriei şi ar dispreţui liturghia săvârşită de un preot căsătorit.

c) Căminul preotului (membrii familiei şi gospodăria lui). – Atmosfera de cămin, adică acea fortăreaţă personală şi intimă, care, deşi în mijlocul lumii, ne oferă totuşi un teren de izolare, propriu pentru sinteze exacte ale realităţii, zămislite în linişte şi în siguranţă, necesară pentru a ne recapitula activitatea, a ne disciplina cugetarea şi a ne pune în ordine proiectele, are o importanţă capitală pentru viaţa unui preot în special. Pentru dânsul, căminul, în afară de biserică, trebuie să însemne o atmosferă de reconfortare, în care să-şi refacă şi să-şi tonifice entuziasmul pentru chemarea sa, să se reculeagă, să-şi verifice acţiunea şi tactul, punând la contribuţie ca punct de reper şi de control acea fină şi subtilă intuiţie a sensibilităţii feminine a unei soţii pioase şi sănătoase la suflet.

Pe de altă parte, am văzut că familia este pentru preot un preţios teren de experienţă şi de aplicaţie a artei sale de păstor, dublat fiind aici şi de calitatea naturală de părinte al copiilor săi. Căminul său ajunge deci laboratorul, în care se creează şi se fasonează exemplarele-model ale virtuţilor posibile, a căror realizare o urmăreşte

[150] *Omil. VI as. lui Ozias*, cap. 1 (Trad. fr. Jannin, tom. VI, p. 431).

în parohie. Într-un cuvânt, familia preotului va trebui să reprezinte „un model oferit parohiei şi lumii”[151], atât ca atmosferă, cât şi sub raportul conducerii sau dirijării ei. Acest lucru voia să-l scoată în relief Sfântul Apostol Pavel, când îi scria lui Timotei că clericul trebuie să fie „bun chivernisitor în casa lui, având copii ascultători, întru desăvârşită bună cuviinţă” (I Tim, III, 4).

Situaţia de familist a preotului divizează însă şi reduce într-o măsură oarecare rolul său în cămin. Cel dintâi factor, de care ajunge condiţionat într-un anumit grad, este soţia sa. Deci, în vederea câştigării unei poziţii de onoare pentru familia preotului, este nevoie necondiţionată ca soţia să-i fie cel dintâi prozelit în sensul postulatelor misiunii sale pastorale şi, în acelaşi timp, colaborator fidel, cel puţin în domeniul casnic.

Desigur, ea poate activa şi afară, în enorie, în comitetele cu scop caritabil îndeosebi, împreună cu alte femei, întregind astfel pe soţ şi servindu-i ca un preţios organ de informaţie pentru cerinţele misiunii lui. Este de recomandat însă ca avântarea soţiei preotului pe un astfel de teren extracasnic să nu se facă decât cu observarea unor riguroase condiţii şi cu cea mai mare prudenţă. Între altele, este necesar ca ea să fie bine iniţiată asupra naturii şi scopului unei astfel de activităţi, să dispună de timp şi să domine printr-un nivel superior, dacă nu şi intelectual, apoi cel puţin şi neapărat sufletesc.

Primul şi marele rol însă al soţiei preotului este înăuntrul căminului, atât pentru a degaja pe preot de măruntele şi prozaicele griji din cămin, cât şi pentru a face din acesta acea oază de recreaţie şi de destindere. În această direcţie în deosebi apreciază Sfântul Ioan Gură de Aur rolul femeii în genere. Astfel, în comentarea

---

[151] A. Vinet, *op. cit.*, p. 168.

versetului 18, II Geneză, „să-i facem un ajutor asemenea lui", Chrisostom afirmă că Dumnezeu a voit „ca femeia să intre pe jumătate în tot ceea ce conservă şi înfrumuseţează existenţa" şi anume pentru treburile din interiorul gospodăriei[152]. Cât de liber poate lăsa astfel femeia pe bărbat, degajându-l de chestiunile ce privesc administrarea directă a afacerilor domestice şi deci liber pentru întreprinderile din afară, subliniază acelaşi sfânt părinte într-o altă omilie, când zice că „femeia n-are o parte mică în administraţie, deoarece ea are în seama sa afacerile casnice. Fără ea, s-ar putea zice că afacerile publice s-ar ruina curând. Dacă n-ar fi ea, ca să împiedice de a se aşeza neorânduiala şi dezordinea în casă, cetăţenii ar fi obligaţi să stea acasă, iar treburile publice ar suferi din această cauză"[153].

Interiorul şi împărţirea unei case trădează întotdeauna o concepţie anumită despre viaţă, precum şi ordinea şi disciplina în activitatea personală a locatarilor ei. Gospodăria şi căminul unui preot pot crea preotului şi familiei sale nu numai o aureolă de autoritate şi de stimă precum şi viceversa, dar influenţează mediul şi nu exagerăm dacă afirmăm că poate impune chiar o atitudine quasireligioasă enoriaşilor. Chiar dacă locuinţa preotului nu este un presbiteriu, adică o casă parohială, ci proprietate personală ori închiriată, ea este totuşi, după biserică, „a doua casă comună în parohie"[154], unde nevoile religioase mână aproape pe toţi credincioşii să caute pe preot.

Ca reguli de observat în aranjarea unui cămin transcriem următoarele recomandări, care sunt tot atâtea observaţii juste ale unui autor protestant. „Interiorul material (materialul şi rânduirea lui casnică) trebuie să satisfacă

---

[152] *Tratat împotriva căsătoriei a doua*, cap. 4 (Trad. Jannin, p. 185).
[153] *Omil. X*, cap. 3 as. ep. 2 Tim (Jannin, p. 402).
[154] A. Vinet, *op. cit.*, p. 174.

cuviința în două chipuri: a) prin rânduială şi curățenie, dacă este sărac; b) prin simplitate, dacă este bogat; ceea ce, desigur, nu înseamnă că ordinea poate să lipsească într-o casă bogată ori simplitatea într-o casă săracă; şi mai puțin încă se poate spune de cineva că are ordine prin simplul fapt că e bogat sau că cineva are simplitate, pentru că este sărac, fără să-şi dea osteneala altfel.

„Ordinea este ornamentul, podoaba, luxul sărăciei. Nimic nu este trist ca simulacrele de bogăție şi pretențiile de eleganță într-o casă săracă. Dimpotrivă însă, ordinea în sărăcie descoperă un suflet ferm, un caracter serios, o inimă liniştită; ordinea şi curățenia la cel sărac sunt aproape virtute, inspiră un respect involuntar, iar lipsa lor vătăma mult prestigiul preotului sărac". Pe de altă parte, „nicio casă nu este atât de vizitată de cei nenorociți. Puțin lucru trebuie pentru a le tulbura privirile. Ceea ce omul bogat sau numai cu oarecare stare abia cinsteşte cu numele de confort e pentru ei moliciune şi fast. Dacă la un preot îmbelşugat, belşugul ar avea dreptul să se arate, ar trebui să fie sub o formă gravă şi să nu se remarce nicăieri fantezia, zorzoanele şi senzualitatea. Este un lux, care vorbeşte simțurilor; e un altul însă, care vorbeşte spiritului şi imaginației, unde materia este pusă în serviciul cugetării"[155].

Este cât se poate de dorit din acest punct de vedere ca, la clădirea fie a propriei sale locuințe, fie a casei parohiale, preotul să se îngrijească neapărat de inserarea în plan a unei camere, aşa fel dispuse, ca ea să fie destinată exclusiv primirii enoriaşilor veniți în interese religioase şi aşa fel rânduită, ca să inspire religiozitate şi respect. Nu este convenabil nici pentru preot ca toată lumea să aibă acces în inima menajului său şi nici pentru credincioşi,

[155] A Vinet, *op. cit.*, pp. 174-175.

cărora, în multe din cauzele, pentru care vin la preot, n-au nevoie de martori, ci de discreție.

Punctul delicat însă, unde apare grea și plină de grijă sarcina preotului de „bun chivernisitor în casa lui", îl reprezintă creșterea sau educația propriilor săi copii – „copii ascultători, întru desăvârșită bună cuviință". Căci, precum zice Apostolul, cum va putea fi conducător al bisericii sau comunității religioase, dacă nu poate reuși în mic, adică în propria lui casă?

În ordinea datoriilor și înclinațiilor naturale, ar părea un nonsens a admite că un preot ar putea conduce mai bine parohia, în dauna propriei sale familii. „Cum s-ar putea să fie cineva rău tată și totuși păstor bun, ceea ce nu este decât o paternitate mai întinsă?"[156] Cu toate acestea, în realitate, astfel de paradoxuri nu sunt excluse. Nu sunt chiar rare cazurile, în care se vede punându-se centrul de greutate al preocupărilor afară din casă, în enorie.

„Este o gravă eroare", zicea A. Vinet, „să se creadă că parohia trebuie să treacă înaintea familiei. Pentru preot, ca pentru oricare alt om, familia este cel dintâi interes. Dacă cineva nu vrea să admită așa ceva, e mai simplu să nu se căsătorească. Ceea ce dobândește familia prin grija noastră, vine în profitul parohiei însăși; mai întâi, pentru că familia, precum zice Quesnel, este o mică diocezã, unde se fac încercările zelului, ale pietății, ale prudenței sacerdotale și bisericești; apoi, pentru că parohia câștigă din aceste griji domestice prin exemplul edificator, care rezultă de aici pentru ea și prin spiritul pastoral, răspândit în toți membrii familiei"[157].

Neglijarea familiei apare, în primul rând, ca o lipsă împotriva naturii. Sfântul Apostol Pavel califică foarte

[156] A. Vinet, *op. cit.*, p. 172.
[157] *Op. cit.*, pp. 172-173.

aspru absența de la o astfel de datorie, când zice că „dacă, cineva nu poartă grijă de ai săi şi mai ales de ai casei, s-a lepădat de credință şi este mai rău decât un necredincios" (I Timot. V, 8).

În al doilea rând, poziția preotului contribuie ca exemplul rău dat de copiii săi societății, să se încadreze în greul păcat al scandalizării. Pentru acest motiv, Sfântul Ioan Gură de Aur scoate în relief prevederile Vechiului Testament, care, pentru aceleaşi vini, aplică pedepse mult mai severe fiicelor de preoți, din cauza demnității deținute de părinții lor, măcar că ele n-aveau nicio participare la sacerdoțiu[158].

În educația copiilor însă, mama este, precum se ştie, cheia de boltă, ca una care-şi petrece tot timpul în mijlocul lor, le poate observa înclinațiile odată cu creşterea şi-i poate îndruma după indicațiile soțului său.

Fără îndoială, preotul, ca tată, nu poate angrena educația fiilor săi în chiar planul activității sale din parohie. Educația copiilor săi se desfăşoară pe alt plan şi în alt cadru. Lui îi aparține însă datoria inițiativei, a principiilor, a directivelor, urmărirea strictă a rezultatelor, precum şi avizarea la remedii.

În grija unui preot, trebuie să fie în primul rând imprimarea unei note palpabil creştine în atmosfera, în concepția, în maniera familiei sale, prin care aceasta să se remarce şi să se deosebească în toate manifestările şi relațiile sale.

Pentru educația familiei şi pentru reputația ei, preotul trebuie să fie cât se poate de atent asupra relațiilor pe care ea are să le lege. Frecventarea societății în manifestările ei aşa-zise mondene trebuie să se facă cu multă moderație. „Familia preoțească poate să aibă amici,

---

[158] Cf. Tratatul *Despre preoție*, cartea VI, cap. 11.

să-i vadă în chip familiar şi adesea; nu i se cuvine însă a vedea lumea" cu frenezia şi cu lipsa de frâu, care se observă în general, când este vorba de distracţii, de petrecerile care ajung un scop savurat de fiii acestui veac. „Austeritatea personală a preotului n-ar putea corija impresia pe care va fi avut-o cineva despre mondenitatea femeii şi copiilor săi"[159]. Pe de altă parte, risipa de timp şi de cheltuieli, precum şi gătelile implicate de asemenea împrejurări pot ajunge o provocare pentru modestia enoriaşilor lipsiţi, siliţi astfel să facă reflexii şi să stabilească anumite corelaţii între starea materială a preotului şi între micile lor contribuţii pentru dânsul. Primul factor din familie, către care trebuie să se îndrepte atenţia preotului, pentru a-l câştiga de partea sa, adică a-l asocia la idealul chemării sale, pentru a fi sigur de dânsul, este propria sa soţie. „Educaţi-vă femeia", zicea Sfântul Ioan Gură de Aur, „căci bărbatul a primit rolul lui Hristos nu numai pentru a o iubi, ci şi pentru a o instrui: «ca să fie sfântă şi fără prihană»... Într-adevăr, dacă voi ştiţi să faceţi femeia voastră sfântă şi fără prihană, toate celelalte vor urma"[160]. Se înţelege, deci, că unele scăzăminte ale soţiei preotului, ca soţie de preot, pot fi imputate şi acestuia. De aceea, nu pare deloc de mirare că în disciplina unor confesiuni, cum se citează, de pildă, cazul bisericii reformate din Ungaria, preotul este făcut personal răspunzător de purtarea soţiei sale, fiind pedepsit în locul ei, dacă ea dansează, joacă cărţi etc.[161]

Nu este mai puţin adevărat însă că executarea şi aplicarea regulilor de bună cuviinţă şi de cumineţenie, de care depinde buna reputaţie a căminului şi familiei unui preot, aparţine în cea mai mare parte femeii, dacă ea simte,

---

[159] A. Vinet, *op. cit.*, p. 175.
[160] *Omil. XX*, cap. 6 as. ep. către Efeseni (Trad. Jannin tom. X, p. 544.)
[161] Vezi A. Vinet, *op. cit.*, p. 169.

înțelege și este cucerită pentru vocația soțului său preot. Sfântul Apostol Pavel, recomandând soțiilor clericilor „să fie cuviincioase, neclevetitoare, cu luare aminte, credincioase întru toate" (I Timot. III, 11), înțelege a le asocia prin aceasta rolului soților lor, ca modele vii și active de virtute.

O soție bună în casa preotului este un alter ego al său, este mâna dreaptă nu numai în viața sa domestică, ci și în succesul misiunii sale de păstor sufletesc al enoriei, căreia i-l lasă la dispoziție în toată liniștea și seninătatea, de care are nevoie devotamentul în slujba mântuirii altora. Dimpotrivă, o soție rea și sub nivelul poziției sale de soție de preot, este un motiv de scandalizare pentru popor și o piedică pentru preot, al cărui moral nu se resimte și nu se deprimă de nimic altceva mai mult.

Prin urmare, „femeia poate să fie un mare bine, după cum poate să fie și un mare rău", precum se exprima Sfântul Ioan Gură de Aur[162]. Căsătoria apare, deci, ca actul cel mai determinant din viața oricui, dar mai ales din viața preotului. De aceea, viitorul păstor de suflete trebuie să ia în considerație criterii speciale, în legătură cu închegarea familiei sale.

Cele dintâi se referă la condiții care privesc moralitatea viitoarei soții, condiții stipulate precis atât de Sfântul Apostol Pavel, precum deja am menționat, dar pe care disciplina bisericească le-a enumerat mai în amănunt, în legătură cu cazurile create de realitate (can. 18 ap., 8 Neocez, 14 Trul., 10 Laodic., 21 Cartag.). În unele eparhii, autoritatea chiriarhală și-a rezervat dreptul de a aprecia ea însăși moralitatea soțiilor viitorilor preoți, înainte de căsătorie și de a condiționa hirotonia de un astfel de aviz

[162] *Omilia XX*, cap. 4 as. ep. c. Ebrei (Trad. Jannin, t. XI, p. 538).

favorabil, obținut în prealabil[163].

Nu mai puțin interesează educația primită de viitoarea soție. Cu alte cuvinte, trebuie luate informații exacte şi precise cu privire la mediul din care vine, spre a i se cunoaşte predilecțiile, preferințele în legătură cu diferite concepții şi feluri de viață, evitându-se riguros elementele stăpânite de prejudecăți cu privire la starea preoțească.

Temperamentul, care reprezintă o stare funciară şi maniera în care se dezvăluie sălbatic şi instinctiv ori comprimat în disciplina dominării de sine un fond sufletesc, de multe ori ancestral, sunt lucruri, ce nu pot fi pierdute din vedere fără grave consecințe. Deficitele reale şi sensibile ale unei soții în această direcție, pot compromite în afară autoritatea preotului, iar înăuntrul casei pot verifica trist următoarea reflecție a unui profesor laic: „De câte ori preotul, înainte de a lua sfânta împărtăşire, înainte de a lua paharul mântuirii în altar, nu este acasă silit a bea până în fund paharul cu fiere al căsniciei!"[164].

Candidatul la preoție să nu piardă din vedere a-şi preveni, cât se poate de lămurit şi de accentuat, pe viitoarea tovarăşă de viață asupra condițiilor sacerdoțiului, cu sfințenia şi sublimitatea lui, cu rolul său înalt, dar şi cu un revers, care implică privațiuni şi jertfe inevitabile.

N-am putea vorbi chiar de necesitatea unei şcoli speciale pentru pregătirea viitoarelor preotese, dar candidatul la preoție s-ar putea îngriji din timp a trece prin mâinile tovarăşei prezumtive de viață o mică literatură adecvată la situație (În slujbă adevărată, Brand etc.), spre a o face atentă la viața şi la chemarea, care o aşteaptă alături

---

[163] Vezi ordin. circ. al Arhiepiscopiei Bucureştilor cu No. 13.499(?) din anul 1933, publicat în „Apostolul", No. 24 din 15 Decembrie 1933.

[164] M. Mihăileanu, *Bis. ort. rom.*, No. 7, Aprilie, 1922, p. 524.

de un preot. În tot cazul, dânsul nu trebuie să se sfiască a-i pune deschis problema viitoarei sale chemări de preot şi cadrul, în care ea va avea să-l secondeze.

O soţie de preot, fără un nivel intelectual superior celui comun sau, cel puţin, fără o orientare şi o mentalitate aparte, va fi o jenă permanentă în zelul pastoral. O instruire în rolul lor şi o lărgire a orizonturilor soţiilor de preoţi se poate face şi înăuntrul căminului, dar se poate stimula simţul situaţiei lor speciale şi mai mult, dacă preoţii înşişi ar organiza sistematic, cât de rar chiar, reuniuni de preotese cu program de orientări şi de pietate, sub direcţia celor mai pregătiţi dintre dânşii. „Asociaţia generală a preoteselor ortodoxe" din Bucureşti a început deja o astfel de iniţiativă. Subliniem însă că activitatea lor în această direcţie nu poate fi aprobată decât în măsura în care nu dezorganizează aparatul vieţii de familie din casa preotului.

Nu putem exclude de la o scurtă examinare, în legătură cu problema familiei preotului, chestiunea prozaică a materiei. Familia sau căsătoria complică, într-adevăr, viaţa. Deci, dacă din chestiunea materială nu trebuie să se facă un punct obsedant, apoi nu poate fi lăsat nici ca unul cu desăvârşire ignorat. Un aparat de viaţă minim, în cadrul demnităţii, este neapărat cerut de situaţia socială a preotului şi de multiplele sale datorii, spre a nu ajunge direct şi umilitor dependent de enoriaşi. Din această cauză, în unele părţi, ca în arhidioceza unită a Lembergului, se impune la căsătorirea preoţilor dotă reglementară, cum este obiceiul pentru ofiţeri[165].

Doi soţi însă însufleţiţi de credinţă, de pietate şi de râvnă pentru împărăţia lui Dumnezeu, modeşti, plini de virtute şi de înţelepciune practică vor birui şi în această

[165] Vezi canonic. Dr. N. Brânzeu, *op. cit.*, p. 70.

latură chiar şi fără averile lui Iov, pentru că, precum zice psalmistul: „N-am văzut pe cel drept părăsit şi pe urmaşii lui cerşindu-şi pâinea" (Ps. 36, 25).

Ce regulă generală în alegerea viitoarei tovarăşe de viaţă să aibă candidatul la preoţie în vedere nu numai persoana lui, ci, înainte de aceasta, chemarea sa de mâine şi să se evite acea căsătorie, în care femeia se căsătoreşte numai cu omul, iar nu cu preotul de a doua zi[166].

[166] Cf. A. Vinet, *op. cit.*, pp. 169 şi 171.

II. INSTRUIREA PREOTULUI

1. Ştiinţa necesară preotului

A. – Necesitatea instruirii preotului. – În exercitarea preoţiei, funcţia de păstor (conducător, îndrumător) vine la expresiune în mare parte printr-o continuă activitate de învăţător. A propovădui cuvântul, a stărui asupra lui cu timp şi fără timp, a mustra, a certa, a îndemna, cu îndelungată răbdare şi dând necontenit învăţătură, cum îndemna Sfântul Apostol Pavel pe Timotei (II Timot. IV, 2), înseamnă, de fapt, a instrui, a învăţa. Prin însăşi definiţia ei, chemarea pastorală a preotului implică în chip absolut funcţia învăţătorească a preoţiei. Funcţia de învăţător a preoţiei este, într-adevăr, un instrument pastoral.

Simplul exemplu sau pilda vieţii preotului, deşi de o capitală importanţă, nu poate da o instrucţie religioasă completă. Exemplul şi învăţătura se completează reciproc. „Exemplele singure", zicea Sfântul Ioan Gură de Aur, „nu sunt îndeajuns pentru a instrui. Nu sunt eu cel care o spun, ci Mântuitorul însuşi: Cel ce va face şi va învăţa se va chema mare, zicea dânsul (Matei V, 19). Dacă a face ar fi acelaşi lucru cu a învăţa (a instrui), ar fi fost de prisos să adauge partea a doua; ar fi fost destul să zică: cel care va face. Deosebindu-le însă, Mântuitorul ne învaţă că faptele nu sunt totuna cu cuvântul şi, pentru a edifica pe deplin poporul, pilda şi vorbirea trebuie să-şi dea un ajutor reciproc. N-auzi ce spune preoţilor din Efes acest vas al alegerii lui Hristos: „Priveghiaţi, aducându-vă aminte că, timp de trei ani, n-am contenit noaptea şi ziua să vă

îndemn cu lacrimi, pe fiecare din voi" (F.A. XX, 31)? Pentru ce aceste lacrimi, aceste cuvântări, aceste îndemnuri, atunci când strălucirea vieții sale Apostolice era atât de vie? Fără îndoială, că exemplul bun contribuie mult la îndeplinirea poruncilor; totuși, chiar în această latură, eu n-aș îndrăzni să spun că el singur ar fi de ajuns"[167].

Cât de integrantă şi de indispensabilă este datoria chemării pastorale datoria de a învăța poporul, se vede din faptul că Sfântul Apostol Pavel recunoaşte dreptul la o recompensă specială cu deosebire preoților, care se disting prin activitatea lor de învățători. „Preoții, ce-şi țin bine dregătoria, să se învrednicească de îndoită cinste, mai ales cei ce se ostenesc în cuvânt şi în învățătură" (I Timot. V, 17). „Căci țelul perfecțiunii", zicea Sfântul Ioan Gură de Aur, „este atins în învățătură atunci când, prin pilda vieții ca şi prin cuvintele lor, predicatorii conduc pe oameni la viața cea fericită pregătită de Iisus Hristos"[168].

Această condiție specială a preoției impune însă păstorului de suflete, multiple şi variate cunoştințe apropiate rolului său şi, o pregătire intelectuală dintre cele mai serioase. O astfel de obligație derivă cu o logică imperioasă şi imediată din rolul pe care i-l determină preotului cuvintele Mântuitorului: „Voi sunteți lumina lumii" (Mat. V, 14).

În mijlocul comunității, pentru care este rânduit, preotul trebuie să fie, aşadar, sursa învățăturii, cel puțin a aceleia care este necesară pentru călăuzirea sufletelor spre mântuire. Cel puțin în ceea ce priveşte viața spirituală, preotul este privit ca o autoritate a cunoştințelor şi a învățămintelor relative la ea. Chiar în Vechiul Testament

---

[167] *Despre preoție*, cartea IV, cap. 8.
[168] *Despre preoție*, cartea IV, cap. 8.

stăruia convingerea „că buzele preotului vor păzi știința și legea vor căuta-o din gura lui, căci îngerul Domnului Atotțiitorului este" (Maleachi, II, 7).

De altfel, datoria și nevoia preotului de a fi instruit și de a se instrui neîncetat, înarmându-se cu cele mai variate cunoștințe, pentru a ține pas vieții mediului și evoluției timpului său, sunt susținute și puse în neîntreruptă evidență de însăși funcțiunile chemării sale. Duhovnicia, predica, catehizarea etc. reclamă cunoașterea sufletului omenesc și a formelor lui de manifestare istorică, reclamă dezlegări de nedumiriri, reclamă o perfectă competență asupra materialului de hrană sufletească a acestui suflet, sub raportul tuturor trebuințelor sale; este nevoie de a cunoaște legi și metode, de a avea dexteritate în apologia religiei în fața necredincioșilor, sectelor etc. Însăși autoritatea și încrederea, pe care preotul trebuie s-o inspire păstoriților, îi fac necesară o instruire și o cultură aleasă.

„Credincioșii se îndreaptă în chip cu totul natural spre cel care trebuie să știe a răspunde întrebărilor lor, să le risipească șovăielile, să le îndrepte erorile..., pentru că este învățat"[169] „A-ți propune însă să înveți pe alții, câtă vreme tu însuți nu ești destul de învățat, sau, cum spune proverbul, să înveți olăria începând a face vase mari, adică să cauți a sădi pietatea în sufletele altora, înainte de a o avea tu însuți, mie mi se pare că este un lucru nebunesc și semeț", zicea Sfântul Grigore Teologul; „nebunesc, fiindcă nu-ți dai seama de neștiința ta; iar semeț, pentru că te apuci de un lucru, pe care abia îl pricepi"[170]. Aceasta înseamnă a întreprinde o acțiune ridiculizată de Mântuitorul, când a zis că „orb pe orb, de va povățui, amândoi în groapa vor cădea" (Mat. XV, 14). Este

[169] V. Lithard, *op. cit.*, p. 26.
[170] *Despre fugă*, cap. 47.

ridicolă, într-adevăr, pretenția celui ignorant de a învăța pe alții. „De aceea", – zicea Sfântul Grigore Teologul – „eu socotesc că are multă dreptate Solomon, când zice: Mai este un rău, pe care l-am văzut sub soare; anume, omul care-şi închipuie şi se crede pe sine înțelept (Prov. XXVI, 12). Dar este mult mai rău, când cel ce nu-şi dă seama de ignoranța lui, mai are încă pretenția să învețe pe alții"[171].

Insuficiențele dovedite, eventual, de un preot în păstorire, nu pot găsi o scuză în ignoranță, din moment ce el, intrând în preoție, s-a socotit apt să accepte sarcinile ei. Aceasta apare cu atât mai grav, cu cât împrejurările vieții, relațiile şi ambiția personală pot urca pe un cleric într-o funcție mai înaltă de administrație ori de conducere bisericească, unde lipsurile unei insuficiente pregătiri intelectuale se pot răsfrânge dezastruos asupra bisericii. „Când cineva umblă după un post, se declară, prin aceasta, în stare de a-l împlini şi nu mai este în drept să arunce asupra neştiinței greşelile, pe care le săvârşeşte în administrația sa", observa, pe drept cuvânt, Sfântul Ioan Gură de Aur. „S-a lipsit dintru început de acest mijloc de apărare, prin graba, cu care, într-un anumit chip, s-a aruncat asupra unei slujbe, spre a pune mâna pe ea. Când ai intrat într-adins într-însa, şi de bună voie, nu-ți mai poate fi îngăduit să spui: fără voia mea am comis această greşeală, fără voia mea am pierdut acest suflet. Judecătorul, căruia va avea să-i dea socoteală, va răspunde: Cum? Îți cunoşteai incapacitatea, ştiai că inteligența ta nu este la înălțimea acestei funcții, nici suficientă pentru a o ține fără să comiți greşeli şi tu ai avut destulă îndrăzneală ca să alergi să iei sarcina, o sarcină atât de puțin în raport cu puterile tale? Cine te-a silit? Ce silnicie s-a exercitat asupră-ți, ca să te constrângă să su-

[171] *Despre fugă*, cap. 50.

porți un jug împotriva rezistenței şi a fugii tale?[172]"

B – Considerații asupra rolului şi pregătirii culturale a preoțiilor istorice. – Caracterul preoției reclamă o instruire aleasă şi multilaterală. De altfel, un examen sintetic asupra sacerdoțiului universal, din toate religiile, ne conduce la constatarea, inevitabilă, că rolul tuturor preoțiilor istorice a apărut, în aspectul lor social, ca un rol cultural.

Astfel, vechii Egipteni mergeau chiar până la credința că scrisul şi toate ştiințele au fost date de zeul Thot. Această convingere a dictat, atât rolul social cultural al preoțiilor istorice – socotite de ele însele ca organe directe ale divinității –, precum şi felul de pregătire al castelor preoțeşti. Astfel, nu numai la Egipteni, dar şi la vechii Indieni, preoții erau stăpânii exclusivi ai educației; tot aşa la Chinezi şi la Perşi, la care magii au adâncit atât de mult unele ramuri de ştiință, încât şi astăzi datele lor prezintă un real interes ştiințific. Chiar la vechii Elini, la care capii statului trebuiau să fie, nu preoți ca în Orient, ci savanți şi filosofi, preoții se bucurau totuşi de cea mai aleasă instruire şi de-o influență covârşitoare. Răspunsul oracolelor nu era decât adaptarea la împrejurări a cuvintelor fără legătură şi sens ale Pityei, de către preoții de la Delfi de pildă, plini de înțelepciune şi cunoscători ai tuturor împrejurărilor. Sub forma jocurilor şi sărbătorilor cu caracter religios, ei sugerau mai toate ideile conducătoare, care puneau oarecare unitate în haosul de interese ale cetăților greceşti. Să amintim că vestita izbândă de la Salamina se datorează înțelepciunii preoților Pityei, care, grație înaltei lor culturi, au înțeles repede planul lui Temistocle şi au convenit să întoarcă pe Greci la luptă prin răspunsul sugerat oracolului, că, „trebuie să se

[172] *Despre preoție*, cartea IV, cap. 1.

adăpostească sub ziduri de lemn" (corăbii).

Biserica creştină consacră definitiv rolul şi pregătirea culturală a preoţiei şi încă într-un grad foarte înalt, atât prin doctrina sa, cât şi prin aşezămintele şi întocmirile ei de-a lungul istoriei.

Valoarea ştiinţei sau a cunoştinţei, chiar în actul mântuirii, este necontestată, căci Mântuitorul, trimiţând pe Apostoli la predică, le-a zis: „...învăţaţi". Iată, deci, un rol pentru înnoirea, pentru prefacerea lumii, cu observarea legilor psihologiei şi pedagogiei firii omeneşti, învăţaţi toate neamurile, – luminaţi deci mintea, aşa fel ca într-însa inima să găsească, pentru fapte, motivele poruncilor evanghelice.

Biserica creştină, reprezentând descoperirea directă a lui Dumnezeu şi înfăţişând adevărata preoţie, nu putea să pună sacerdoţiului său un scop inferior celui păgân. Cuvintele Mântuitorului de trimiterea Apostolilor la predică, precum şi grija sa de a-i instrui, ca şi ei să fie în stare să instruiască pe alţii, precum se vede în Evanghelia după Matei V, 14, Marcu IV, 34, Ioan XV, XVII, F.Ap. I, 3, sunt un indiciu destul de clar asupra rolului cultural. Acelaşi sens îl întăresc şi alte locuri din Noul Testament, în care se vede caracterul cultural al preoţiei creştine şi al pregătirii ei. Astfel, Sfântul Apostol Pavel îndeamnă pe Timotei „să ia aminte la citit şi la învăţătură" (1 Tim IV, 13) şi enumeră, între însuşirile clericului, şi pe cea de învăţător (didaktikon, aptum ad docendum, adică în stare să înveţe şi pe alţii).

Potrivit acestei concepţii, începuturile bisericii creştine au fost ilustrate de atâtea erudiţii, începând cu sfinţii Apostoli Pavel şi Ioan Evanghelistul din timpul Apostolic şi străbătând toate cele trei veacuri primare, cu toate vitregiile vremii, până în epoca de aur a culturii creştine din sec. IV şi chiar după aceea.

Patrologia şi istoria bisericească enumeră nume de părinţi şi de scriitori bisericeşti, mai strălucite unele decât altele, unele reprezentând genii, neajunse până azi, ca: Iustin Martirul şi Filosoful, Tertulian, Origen, sfinţii trei ierarhi Vasile cel mare, Grigore Teologul şi Ioan Gură de Aur, Augustin, Ioan Damaschin, Fotie etc. Constatarea aceasta o făcea încă de pe atunci istoricul Eusebiu (cartea IV, cap. 20): „şi erau (sec. III) mulţime de clerici iscusiţi prin ştiinţa lor, ale căror scrieri s-au păstrat în biblioteca, ce a făcut-o Alexandru, episcop în Ierusalim, în această cetate, din care şi noi am extras material pentru istoria noastră". Iar despre pregătirea vechilor slujitori ai bisericii, corespunzătoare rolului, ce erau chemaţi să-l îndeplinească, istoricul Socrate scrie în a sa Istorie bisericească (I, 15); „Episcopul Alexandru al Alexandriei... a hotărât ca tinerii să fie crescuţi şi instruiţi în ştiinţă, în biserică, dar mai ales Atanasie, pe care, după ce l-a crescut până la majorat, l-a înaintat diacon şi l-a luat cu sine la Niceea"[173].

C. Cadrul instrucţiei preotului în şcoala bisericească. Când Sfântul Apostol Pavel zice că preotul trebuie să fie apt, sau în stare, să înveţe poporul, se înţelege că, în vederea acestui lucru, îi este necesară o pregătire, o anumită instruire, o anumită ştiinţă, pe care are nevoie s-o posede înainte de a intra în preoţie.

Instruirea aceasta sau ştiinţa necesară preotului se propune într-un sistem organizat în şcolile teologice. Fără îndoială, acestea nu pot să dea chiar până la amănunt toate datele care s-ar aplica la toate cazurile speciale şi excepţionale. Şcoala dă, de obicei, instrucţiuni şi orientări normative în vederea condiţiilor generale şi ordinare. Asimilarea cunoştinţelor din vremea şcolarităţii şi arta de a

[173] Vezi broşura mea *Sacerdoţiul creştin*, pp. 7-12.

le aplica în cazurile speciale de păstorire rămân în seama preotului, individual. Pe baza orizonturilor deschise de instrucția școlară, el trebuie să arate, personal, interes pentru datele și cunoștințele cu care trebuie să-și completeze și să-și desăvârșească, singur, chiar în timpul studiilor, știința necesară viitoarei sale misiuni.

Desigur, nimeni nu poate avea pretenția că va poseda întreaga știință, necesară unei chemări așa de grele ca preoția, încă de pe pragul îmbrățișării ei. Este însă un minimum inexorabil, fără de care păşirea în preoție este o culpă, vrednică de amenințarea formulată prin cuvântul profetului Osie: „Poporul meu se nimicește din lipsă de știință (știința sau cunoașterea legii); și eu te voi lepăda, ca să nu-mi mai fii preot, pentru că ai uitat legea lui Dumnezeu" (IV, 6). „Cine ar putea îndrăzni (să se facă preot), câtă vreme inima lui nu arde în el la cuvintele cele curate și fierbinți ale lui Dumnezeu și la tâlcuirea Scripturilor (Luca XXIV, 32), câtă vreme nu le întipărește întreit pe placa inimii sale, ca să aibă gândul la Hristos (I Cor. II, 16), câtă vreme nu pătrunde până la comorile cele ascunse, nevăzute și învăluite de întuneric pentru gloată, pentru ca să privească bogăția lor și apoi să îmbogățească, din ele, și pe alții, oferind cele duhovnicești oamenilor celor duhovnicești?"[174].

a) Studiul doctrinei. – Necesar, în primul rând culturii unui preot, este cunoașterea doctrinei. Cunoașterea profundă și perfectă a doctrinei îi dă preotului orientarea și siguranța, punându-i la îndemână, cu ușurință, datele și argumentele, adică tot aparatul de a instrui pe alții, de a apăra biserica și de a combate pe adversari.

Sfântul Ioan Gură de Aur încadrează în următoarele linii pregătirea doctrinară a preotului: „Ascultă în ce

[174] *Despre fugă*, cap. 96.

termeni scrie Pavel ucenicului său: Ia aminte la citit, la îndemnat, la învățătură (1 Tim IV, 13). Şi pentru a-i arăta rodul pe care îl va avea din acestea, el adaugă: Făcând aceasta, şi pe tine te vei mântui şi pe cei care te ascultă (1 Tim IV, 16). Iar în altă parte: Unui slujitor al Domnului nu i se cade să se certe (controverseze), ci să fie blând față de toți, destoinic să dea învățătură, răbdător la necazuri (2 Tim. II, 24). Şi urmând zice: Tu, însă, rămâi în cele ce ai învățat şi de care eşti încredințat, deoarece ştii de la cine ai primit învățătură şi fiindcă de mic copil cunoşti sfintele Scripturi, care pot să te înțelepțească spre mântuire (2 Tim. III, 14, 15). Şi încă: Toată Scriptura este insuflată de Dumnezeu si de folos spre învățătură, spre mustrarea, spre îndreptare, spre înțelepțirea, care duce la dreptate (2 Tim. III, 16). Ascultă încă ce spune lui Tit cu privire la hirotonia episcopilor: Un episcop trebuie să țină cuvântul cel adevărat al învățăturii, pentru ca să poată să îndemne la învățătura cea sănătoasă, şi să convingă pe potrivnici (Tit. I, 9). Cum va putea, deci, un ignorant să convingă pe cei ce contrazic adevărurile credinței celei adevărate şi să le închidă gura?...[175]. ...Când se va angaja o luptă pe terenul dogmei şi când toți se luptă cu arme luate din dumnezeiască Scriptură, de ce ajutor va fi atunci sfințenia vieții?... Chiar când (preotul) ar fi neclătinat în credință şi invulnerabil față de loviturile adversarilor, mulțimea sufletelor simple care îi sunt supuse, văzându-şi şeful învins şi redus la tăcere de cei ce-l contrazic, învinuiesc nu neghiobia omului, ci slăbiciunea dogmei; şi, astfel, ignoranța unuia singur cauzează pierderea unui popor întreg"[176].

De aici se înțelegea că la baza învățământului

[175] *Despre preoție*, cartea IV, cap. 8.
[176] *Ibidem*, cap. 9.

doctrinei stă cunoaşterea sfintei Scripturi şi ştiinţa teologică.

b) Studiul Sfintei Scripturi. – Un viitor preot trebuie să fie, înainte de orice, neapărat familiarizat în chip special cu Sfânta Scriptură, a cărei lectură stăruitoare să-l fi pus în contact intim cu revelaţia divină şi să-i fi dat o dexteritate în căutarea şi mânuirea textelor ei.

Sfânta Scriptură este temelia religiei şi a credinţei creştine şi izvorul tuturor cunoştinţelor noastre religioase. Ar fi, deci, o pretenţie ridicolă şi osândită la sterilitate acţiunea de a învăţa pe alţii numai pe baza unei cunoaşteri superficiale şi trunchiate a sfintei Scripturi. Ea reprezintă, după expresia Sfântului Grigore din Nazianz, pridvorul dumnezeiesc, în care trebuie să fi pătruns înainte de intrarea în preoţie. El formulează chiar regretul că „cei mai mulţi dintre noi ca să nu zicem toţi..., mai înainte de a fi păşit măcar până în pridvoarele dumnezeieşti, mai înainte de a cunoaşte măcar numirile din Sfânta Scriptură, înainte chiar de a cunoaşte limba şi pe autorii Noului şi Vechiului Testament..., ne încumetăm să învăţăm şi să păstorim pe alţii. Îndată ce suntem stăpâni pe două sau trei fraze pioase şi nu pentru că le-am fi citit noi înşine, ci pentru că le ştim numai din auzite, după ce am studiat puţin scrierile lui David, sau ne pricepem să purtăm cu eleganţă mantaua filosofică sau îndată ce suntem filosofi până la brâu (pe jumătate), şi ne-am sulemenit puţin cu ceva evlavie aparentă, începem îndată a ne crede înţelepţi şi a pretinde să păstorim pe alţii!"[177]. Nu este încă suficient. Ar fi un nonsens a îmbrăţişa preoţia fără cunoaşterea teologiei, care expune în sistem datele Sfintei Scripturi în raport cu cugetarea omenească şi cu metodele obişnuite de ştiinţă în general. La aceasta se referea Sfântul Grigore Teologul,

[177] *Despre fugă*, cap. 49.

când se întreba: „Cine ar putea îndrăzni să se facă preot, înainte de a fi pătruns bine, din punct de vedere teoretic şi practic, toate numirile şi însuşirile lui Hristos, atât cele vechi şi înalte, cât şi cele de mai târziu şi mai umilite – acestea din cauza noastră – şi anume: Dumnezeu, Fiu, Chip, Cuvânt, înţelepciunea Adevăr, Lumină, Viaţa, Virtutea, Suflarea, Emanaţia, Strălucirea, Creatorul, Regele, Căpetenia, Legea, Calea, Uşa, Temelia, Stânca, Mărgăritarul, Pacea, Dreptatea, Sfinţenia, Răscumpărarea..., Omul, Sluga, Păstorul, Mielul, Arhiereul, Jertfa, Primul născut mai înainte de crearea lumii, Învierea? Cine, zic, auzind aceste numiri şi epitete, va îndrăzni să se facă preot, câtă vreme ele sunt pentru dânsul nişte vorbe lipsite de înţeles, câtă vreme nu este încă pătruns de „Cuvântul" şi încă nu s-a împărtăşit de adâncul înţeles al fiecăreia din aceste numiri şi însuşiri?"[178].

Se înţelege, prin urmare, de aici că toate disciplinele ramurilor teologiei sunt neapărat necesare pentru cultura de specialitate a preotului. Cu cât el va fi mai stăpân pe ele şi le va fi asimilat într-o măsură mai largă, cu atât roadele şi succesele în domeniul cuceririi sufletelor vor fi mai bogate. Se înţelege că perfecţiunea în studiul teologiei nu poate fi impusă ca un scop unic. Ar fi de dorit, fără îndoială, ca fiecare preot să se găsească cât mai la îndemână în ştiinţa teologică; totuşi, perfecţiunea sau savantlâcul teologic nu poate constitui o obligaţie pentru toţi. O anumită competenţă este însă de rigoare atât pentru orientarea preotului, cât şi pentru a şti, la nevoie, unde să se îndrepte pentru consultare.

c) Cunoştinţele profane. – Dacă studiile teologice trebuie să ocupe primul rang în instruirea preotului, nu se pot neglija însă cunoştinţele ce se pot câştiga din studiile

[178] *Despre fugă*, cap. 98.

profane. Fără ele, preotul s-ar găsi dezarmat, neadaptat, deplasat în mediul în care va avea să lucreze; nu-l va putea aborda, negăsind pe ce să sprijine intervenția lui în viața actuală, iar autoritatea și prestigiul, cu care trebuie să se impună, vor avea de suferit aproape un dezastru. Preotul are nevoie să fie prevăzut neapărat cu aceeași armătură ca și fiii veacului, dar mai ales ca și adversarii actuali ai credinței.

Acest punct de vedere îl susținea și Sfântul Ioan Gură de Aur, când zicea: „noi avem să stăm gata pentru orice fel de luptă; ne aflăm în fața a diverși și numeroși potrivnici, care nu se servesc de aceleași arme și nu urmează același plan de atac. Cel care vrea să intre în luptă cu ei trebuie să cunoască toate felurile lor deosebite de a se lupta; să știe, deopotrivă, a mânui arcul și praștia, să fie, rând pe rând, pedestraș și călăreț, soldat și căpitan, priceput în luptele pe mare ca și în atacurile pe uscat. În luptele obișnuite, pentru a face față loviturii inamicului, e suficient ca să stea fiecare la postul său; în cele, despre care vorbim, este nevoie a cunoaște, în fond, fiecare parte de atac și de apărare. Un singur loc de va fi rău păzit, inamicul va ști să-l descopere și să introducă în staul demoni răpitori pentru a lua oile; lucru, pe care însă nici nu-l încearcă, dacă vede că are de-a face cu un păstor, care veghează și e în curent cu viclenele sale manopere"[179].

În această privință, este normativ uzul bisericii vechi, despre care ne pune în curent istoricul Sozomen, relatând despre Eusebiu al Emesei că a fost instruit mai întâi în principiile preliminare ale învățăturii creștine, după obiceiul țării sale, dedicându-se, după aceea, studiului științelor profane în școlile orășenești, iar, în urmă,

[179] *Despre preoție*, cartea IV, cap. 4.

studiului Teologiei[180].

Prin urmare, cultura profană n-a fost considerată ca un pericol, cum s-a accentuat uneori. Nu inițierea cât de largă în științele profane lipsește de elan și de idealism religios pe viitorul cleric, ci alte pricini, ca: lipsa studiului efectiv și susținut al Sfintei Scripturi, a studiului profund al teologiei, anumite exemple etc. Fără un nivel cultural superior mediului, fi-va în stare clericul să impună, cu autoritate, directive de viață, față de creștinii, cărora el nu se potrivește în cultură?

Au fost, negreșit, în trecutul istoric al bisericii creștine, clipe trecătoare, când ignoranța a fost confundată cu sfințenia. Era o concepție eronată, prilejuită de împrejurări vitrege și totodată locale. Întotdeauna însă, când preoțiile istorice au absentat sau s-au abătut de la pregătirea și de la chemarea lor culturală au trezit discuție în jurul lor. Lăsând preoțiile altor religii, ce altceva a dus, de pildă în Apus, la decăderea și desconsiderarea papalității în evul mediu?

Este apoi vrednic de amintit, în această ordine de idei, epitetul de gnosimahi (luptători contra științei), cu care Nichita Choniatul (sec. XIII) apostrofa în reflecțiile sale morale din scrierea Tezaurul ortodoxiei, pe cei care socoteau că o minte luminată nu poate crede, când dimpotrivă, știut este că cel necunoscător este ori bigot, ori fanatic. Perfecta conciliere și armonie între virtutea și credința creștină de o parte și între știință de alta, înfățișată în viața celor trei sfinți ierarhi din veacul al IV-lea, Vasile, Grigore și Ioan precum și a altora dinainte și după dânșii, reprezintă o probă peremtorie. Au fost episcopi care au purtat mai departe haina de filozof (Sineziu, episcop în Ptolemaida, † 413), iar alții au rămas până astăzi autorități

[180] Cf. *Istoria bis.*, cartea III, cap. 6.

pe diferite terenuri laice. Astfel, Eustațiu, episcop al Tesalonicului (sec. XII), era autor de scrieri teologice ca şi neîntrecut tâlcuitor al lui Homer, Pindar şi al altor scriitori clasici greci. Autoritatea lui de filolog este pusă la contribuție şi astăzi, când este vorba să se stabilească adevăratul sens al operelor vechii literaturi greceşti.

Printr-o pregătire cât mai largă în domeniul cunoştințelor profane, se înlesneşte şi putința de raționare asupra unora dintre adevărurile religioase-morale, cerută de unele trebuințe ale firii noastre şi, de multe ori, se pun aripi avântului religios. În această privință, filosofia, în serviciu auxiliar față de religie, procură îndeosebi o serie de termeni şi de formule, precum şi o întreagă serie de date întemeiate pe rațiune.

Se prilejuieşte, pe de altă parte, intervenirea şi producerea elementelor preoțeşti în diferite ramuri de cultură şi artă, în care se poate revărsa, implicit, din duhul şi din concepția religioasă creştină. Exemplele nu sunt departe de noi. În scurt, niciuna din direcțiile de activitate omenească nu trebuie să fie străină preoției creştine, care se cade să-şi arate competența şi să-şi producă înrâurirea pe toate terenurile prin specialiştii săi. Enunțul Mântuitorului „Voi sunteți lumina lumii", va avea atunci sensul său adevărat şi complet.

Preotul creştin, fiind împreună lucrător al lui Dumnezeu (2 Corint., III, 9), pentru mântuirea oamenilor, se înțelege că biserica creştină nu poate socoti nevrednice de înrâurirea reprezentanților ei niciuna din cutele activității omeneşti.

În vederea scopului ei transcendental, biserica urmăreşte suirea sufletului omenesc pe cea mai înaltă treaptă din scara virtuților. Cu privire la viață, ea se străduieşte să întroneze voia lui Dumnezeu pe pământ, ca ideal de conviețuire socială. O interesează însă, pozițiile din care se

indică şi se determină direcţiile vieţii în societate. Într-o latură, ştiinţa, literele şi artele, cu toate formele lor de manifestare, ca: tiparul în general şi presa în special, reprezintă resorturile cele mai însemnate de acest fel.

Negreşit, biserica şi reprezentanţii ei nu pot aluneca în rătăcirea medievală a Apusului de a stăpâni viaţa veacului acestuia şi de a o domni, împărăţia lui Hristos nu este din lumea aceasta. Este însă o datorie pentru slujitorii lui Hristos de a asigura ideii religioase creştine o funcţie de ferment pentru transformarea vieţii, spre a-i întreţine astfel un ideal, care să-i dea bărbăţia aici şi izbăvirea dincolo[181].

Nu mai puţin, ştiinţele profane într-armează în chip special pe preot în direcţia cunoaşterii sufletului omenesc, lucru atât de necesar unui păstor de suflete, lăsând la o parte psihologia, care ne pune în curent cu legile vieţii sufleteşti, dar ceea ce interesează tot atât de mult, ba poate chiar într-o măsură mai mare, sunt formele de manifestare ale acestei vieţi a omului. „Omul este studiul propriu al umanităţii", precum a zis un poet; pentru preot, cu mult mai mult, se poate spune că omul este un studiu propriu al lui. „Fără cunoaşterea naturii omeneşti, un preot va fi, poate, un mare metafizician sau un mare savant; n-ar putea să ajungă însă prea folositor ca păstor de suflete. Nu va fi în stare nici să ajungă a atinge inimile prin predica sa, nici să sfătuiască, nici să îndrepte cu bune rezultate; învăţătura lui ţinteşte ori prea sus, ori prea jos, ori trece pe alături de ţintă.

„Această cunoaştere, cea mai de trebuinţă dintre toate, este totuşi cea mai lesne de dobândit. Se poate câştiga, fără niciun studiu, dacă ştii numai să asculţi, să observi şi să reflectezi. Vrei s-o cauţi în cărţi? Se găseşte în istorie, în poezie, în romanele bine scrise. Ce este istoria, dacă nu opera naturii omeneşti în indivizi şi în

[181] Vezi broşura mea *Sacerdoţiul creştin*, pp. 12, 14, 16, 7 şi 19.

națiuni? Ce este poezia, dacă nu revelarea cugetărilor înalte şi a aspirațiilor omului, exprimate într-o formă ritmică? Ce este, în sfârşit, romanul – numai să aibă oarecare valoare – dacă nu o serie de picturi caracteristice ale vieții omeneşti"[182].

Într-un cuvânt, putem încheia că toate disciplinele profane, care intră în programul formării unei culturi generale, sunt, fără excepție, indispensabile pentru pregătirea unui ministru al lui Hristos.

D. – Studiul personal. – Pregătirea preotului este o chestiune delicată şi de durată. „Cine vrea să facă pe propovăduitorul adevărului, cu iuțeala, cu care se face într-o zi o statuie de lut?", se întreba Sfântul Grigore Teologul, enumerând sublimele sarcini ale preoției[183]. Instrucțiunea căpătată în timpul şcolarității trebuie continuată, adâncită şi amplificată, cel puțin în punctele, pe care experiența şi realitățile le indică a fi mai necesare şi mai utile.

„Dacă ştiința este necesară preoților, studiul este neapărat. Omul nu ştie decât învățând şi nu învață decât studiind. Sfintele adevăruri nu se ghicesc"[184]. Fără un studiu continuat personal, se ajunge la anchilozarea spiritului, la o dezarmare a facultăților sufleteşti în fața situațiilor, care trebuie dominate şi a căror esență trebuie pătrunsă; se ajunge la o doborâre a vieții şi a noțiunii de datorie într-un strat inferior şi comun, se pierde chiar conştiința şi simțul superiorității personale şi al misiunii față de mediu; preotul va intra astfel în curentul comun şi vulgar al vieții din enorie. Se înțelege, deci, de ce Massillon susținea că atunci când intri în exercitarea slujbei sfinte a preoției, ştiința şi inteligența devin mai

---

[182] J. Hogan, *op. cit.*, p. 353.

[183] *Despre fugă*, cap. 73.

[184] Luzerna, episcopul Langrei, *Ştiința la preoți*, traducere de preot C. Moşescu. rev. „Bis. ort. Română", an. V, nr. 8, Mai. 1881, p. 524.

necesare[185].

Desigur, nu fiecare preot se va ambiționa să ajungă un savant, făcând din studiu un scop iar nu un mijloc. „Nu se poate pretinde", zicea același Massillon, „ca studiul să ajungă singura ocupație, ca, aplecați fără încetare pe cărțile voastre, să pierdeți din vedere trebuințele poporului vostru; voi trebuie să vă instruiți numai pentru ca să puteți să-i fiți folositori, pentru ca să puteți aduce în public bogățiile, pe care le strângeți în taină"[186]. Dar un studiu personal, care să-i împrospăteze cunoștințele necesare rolului său, să i le extindă, întreținându-i elasticitatea inteligenței, este absolut trebuitor preotului.

Nu se poate deci concepe un preot fără o bibliotecă, adică fără un stoc de cărți, care, ca niște instrumente, îi vor susține competența profesională. Ea se va alcătui:

a) în primul rând, din manualele sale din școală, referitoare la studiile teologice și profane. Existența Bibliei printre ele este presupusă dintru început;

b) cărți, care privesc mai direct și imediat îndatoririle sale pastorale și preoțești, la care este obligat a apela mai la tot pasul, pentru a-și verifica, pentru a-și întemeia și aprofunda propriile-i cunoștințe, după cazurile întâlnite în activitatea sa, cum sunt chestiuni de rudenii, de spovedanie etc.;

c) din cele care îl ajută în exercițiul obișnuit al păstoririi ca: la predică, la catehizare etc.;

d) din cele care îi sporesc cultura lui și-l ajută să aibă o opinie și o atitudine față de problemele zilei, ori îl înarmează pentru problemele puse de autoritatea bisericească la conferințele pastorale sau în alte împrejurări;

---

[185] Vezi *Oeuvres de Massillon*, III-e tome, Paris, p. 410.
[186] *Op. cit.*, p. 410.

e) din cărți de informație despre mersul științei, în general, și al ideilor curente;

f) din cărți, care l-ar înarma mai bine, spre a pricepe, a fi util și a se face necesar nevoilor și aspectelor specifice ale vieții locale din parohie; anumite împrejurări din viața de enorie îl pot obliga, uneori, să citească chiar cărți defavorabile credinței, pentru a se informa și a ști cum să prevină și să combată influența lor;

g) desigur, în completarea unei biblioteci, este loc și pentru predilecția personală pentru anumite genuri literare ori științifice, ca și pentru anumiți autori de actualitate ori clasici; numai lectură sănătoasă să fie.

Nu este neapărat nevoie de cărți prea multe, cât de cărți bine alese și capitale sau normative. Uneori, ele pot fi recomandate din oficiu, dar asupra apariției lor ne putem informa, cercetând, la intervale regulate, marile librării și cataloagele lor, dar, mai ales, urmărind anunțurile bibliografice din diferite reviste.

Aceasta înseamnă că presa, sub formă de revistă ori de ziar, este auxiliarul și completarea bibliotecii preotului. Revistele întrețin de obicei o funcțiune de permanentă viață și primenire intelectuală. Ele sunt necesare preotului, pentru a-l ține în curent cu sforțările și producțiile minții omenești. De aceea, el nu se poate lipsi de o revistă-două de specialitate, precum și de tot atâtea de cultură generală ori literară.

Abonarea la ele, ca și procurarea cărților bune și ale autorilor cu reputație reprezintă din partea preotului o contribuție prețioasă la întreținerea mișcării culturale și la încurajarea muncii pe acest teren. Cât de dorit ar fi o pasiune a cărții cât mai dezvoltată la preot! Nu-i nevoie să citească numai decât la literă, imediat după cumpărare, tot ce are în bibliotecă. În ce privește pe unele din ele, se poate pune la curent numai în general cu conținutul lor.

Chiar aşa, orizontul său este în câştig, informându-se de existenţa chestiunilor şi a problemelor, prin răsfoire şi examinarea tablei de materii. Va avea, astfel, unde să se adreseze, la nevoie, şi nu va rămâne surprins, în diferite împrejurări, când i se impune cunoaşterea problemei.

Starea materială modestă a preotului poate fi adesea o piedică în realizarea unui aparat al cărţii, atât de indispensabil totuşi pentru un păstor sufletesc. Când însă pasiunea aceasta este vie în sufletul său, el va găsi şi remediile. În parohiile urbane, răul acesta este mai uşor de corectat, prin mediul de intelectuali, cu care poate intra în schimb de cărţi, de reviste şi de ziare, fie chiar cu confraţii din acelaşi oraş, ori prin recurgerea la bibliotecile publice. Condiţiile sunt mai grele în această privinţă pentru preotul parohiilor rurale, dar nu fără leac. Preoţii dintr-un cerc sau dintr-un grup de parohiile cele mai apropiate pot organiza un circuit sistematic al unui anumit număr de reviste, între dânşii, asupra cărora au convenit, abonându-se unii la unele, iar alţii la altele. În acest chip, mijloacele lor de informaţie se multiplică, fără a fi atât de costisitor ca atunci când ar fi pe seama unuia singur. Când mijloacele parohiei îngăduie, poate veni în ajutor şi biblioteca parohială, care va fi asortată şi cu cărţi pentru completarea pregătirii preotului.

Biblioteca unui preot nu va fi însă completă, de nu va fi prevăzută cu o seamă de cărţi, prin care să se hrănească pietatea lui. Cărţile cu meditaţii distribuite pe zile trebuie să constituie un izvor permanent şi zilnic cercetat pentru sporirea şi înviorarea spiritualităţii preotului. Din acest punct de vedere, este de recomandat ca preotul să aibă în casa sa şi în proprietate personală psaltirea, liturghierul, evhologhiul şi vieţile sfinţilor, din care să-şi ia zilnic hrana pietăţii, care face dintr-însul, în căminul său un preot, iar nu un simplu mirean.

O carte însă, asupra căreia studiul personal neîntrerupt al preotului constituie o datorie capitală, este Biblia. Dacă pentru lectura diferiților autori nu putem merge până a recomanda fixare de timp anumit, ci socotim că preotul însuşi va chibzui asupra circumstanțelor proprii, apoi citirea Bibliei urmărită cursiv şi zilnic este un mijloc primordial şi esențial pentru completarea pregătirii preotului, care va trebui să ajungă astfel s-o parcurgă de mai multe ori în cursul vieții sale.

2. Experiența

Totuşi, precum observa cineva[187], marea şcoală de formare în meşteşugul pastoral este experiența vieții.

Experiența este ceea ce încearcă fiecare prin el însuşi în contact cu realitățile, este însăşi practica lucrului şi învățământul scos din ea, este însuşirea şi dexteritatea ieşită din obişnuința de a aplica principiile la cazurile concrete şi la împrejurări date. Prin experiență, vin la confruntare de atâtea ori principiile şi realitatea, teoria şi practica, încât ajungem să ne familiarizăm cu dânsele, să scoatem norme, care ne scutesc de surprize şi ne fac stăpâni ai realităților şi maeştri în meşteşugul nostru.

Am subliniat la vreme că „Teologia pastorală este mai mult o artă decât o ştiință... şi ea se învață, ca toate artele, prin observație şi practică"[188]. Totuşi, trebuie să ne ferim de a cădea prin exagerare în preconizarea empirismului. O activitate orientată presupune mai întâi, ca o „condițio sine qua non", un anumit raport favorabil între ştiință şi practică, între teoretician şi practician. O

[187] J. Hogan, *op. cit.*, p. 351.
[188] J. Hogan, *op. cit.*, p. 351.

experienţă fericită trebuie să ajungă a stabili o echivalenţă între teorie şi practică, un circuit normal între principiu şi aplicare sau viaţa reală. În practică trebuie să aplici adică ceea ce deja ai învăţat teoretic, ceea ce ştii, acţiunea să fie materializarea cunoştinţei teoretice şi conform cu aceasta. Ca să ai ce aplica, trebuie mai întâi să ştii.

Dar nu este de ajuns nici numai simplul fapt de a şti. Cunoştinţele aparţin domeniului strict al abstracţiei. Trebuie şi dexteritatea de a le adapta folositor la realitatea vieţii, ceea ce cere simţ de observaţie, un simţ special al realităţilor şi, înainte de toate, bun simţ. „Ştiinţa nu ne procură decât principiile; numai arta le aplică. Arta inginerului se întemeiază pe matematici şi pe ştiinţele fizice; cunoaşterea perfectă şi a unora, şi a celorlalte nu este însă îndestulătoare pentru a face un inginer. Medicina presupune cunoaşterea corpului omenesc, dar cel mai învăţat anatomist sau fiziolog s-ar putea să nu fie decât un deplorabil practician. Tot aşa, Teologia dogmatică, morală şi ascetică pregătesc pe tânărul cleric pentru slujba sa; dar nu sunt suficiente pentru a-l face propriu în acest scop; adăugând la ele chiar celelalte mijloace, de care am vorbit, totuşi el este la început incomplet înarmat pentru opera care-l aşteaptă. De aceea, când ia contact cu datoriile serviciului său, el face ca toţi aceia, care debutează într-o lucrare, cu care nu sunt obişnuiţi: se uită din instinct în jurul său, ca să vadă cum fac ceilalţi, ia seama cu atenţie la metodele celor pe care îi vede izbutind mai bine şi se sileşte să descopere secretul succesului lor; îi întreabă la prilej binevenit, pentru ca să afle principiile care-i călăuzesc şi chipul, în care ei ştiu să-şi regleze aplicarea. Aşa se învaţă toate lucrurile de natură practică; în fond, comportarea în viaţă, în toate sensurile, este aproape în

întregime o chestie de tradiție și de imitație"[189].

Se înțelege că experiența este rezultatul unui exercițiu repetat și înveterat și, deci, vine cu timpul și cu vârsta. Perii albi nu sunt însă numai decât un testimoniu de experiență sau, mai bine zis, despre un tact practic pastoral născut din experiență. Sfântul Ioan Gură de Aur, ocupându-se de însușirile necesare unui preot, ca să fie promovat episcop, menționează și experiența, remarcând cu drept cuvânt că „se prea poate ca un om să fi albit în funcțiile subalterne ale preoției, fără totuși a fi găsit vrednic să fie ridicat la o treaptă mai înaltă, numai din considerație pentru bătrânețea sa"[190].

Un capital de experiență se poate câștiga, desigur și într-un timp relativ mai scurt, dacă preotul își conduce pașii în tot minutul de prudență, adică de acea virtute, care, „propriu-zis, nu este decât buna întrebuințare și aplicarea justă a principiilor generale la un caz concret, pentru un scop determinat, conform rațiunii sănătoase"[191]. Este acel bun simț, care funcționează ca o intuiție exactă a lucrurilor și o asociație sănătoasă și potrivită a constatărilor, pe care le generalizează în reguli, alegând mijloacele, împrejurările și respectând condițiile pentru ajungerea scopului. Un preot prudent atinge sufletele cu aceeași măiestrie și competență cu care un virtuos al pianului scoate o armonie dintr-o goană a degetelor peste aceleași clape, din care o mână neexercitată dă numai sunete la întâmplare. Preotul prudent face acceptată și cu efect chiar o mustrare, pentru care alege forma și condițiile, în timp ce acela care e imprudent, plasând-o fără alegere și fără reflexiune, poate stârni o furtună, poate

---

[189] J. Hogan, *op.cit.*, pp. 351-352.

[190] *Despre preoție*, cartea III, cap.15.

[191] L'Abbé Joseph Adolph, *La Confession et la direction*, trad. franc., IV. ed., p. 67.

pierde orice înrâurire şi chiar sufletul.

O astfel de însuşire este socotită de Sfântul Ioan Gură de Aur atât de necesară celui ce intră în preoție, încât, după dânsul, absența ei nu poate fi suplinită nici de pietate şi nici de iubire. Despre candidatul la preoție, el se exprima astfel: „Chiar presupunându-i-se pietatea – ceea ce este totuşi un mare punct – eu nu m-aş hazarda să-l admit numaidecât, dacă nu prezintă şi dovezi despre o prudență consumată”[192]. De asemenea, el convenea că iubirea sacerdotală ar putea să contribuie mult pentru îndreptarea viciilor unui popor; într-un astfel de serviciu, el n-o concepe însă decât dublată de prudență[193]. Nevoia unei astfel de virtuți se găseşte de multe ori subliniată în tratatul despre preoție al acestui părinte bisericesc[194].

Printr-un exercițiu de observație îndelungată, atentă şi sistematică, printr-o recapitulare a principiilor înainte de acțiune şi prin confruntare după, printr-o reflexie plină de interes pentru chemarea sa, preotul va ajunge să-şi asigure funcția vie a simțului de prudență şi îşi va agonisi şi experiența, care poate face din el un artist al misiunii sale şi un doctor iscusit.

---

[192] *Despre preoție*, cartea III, cap. 15.
[193] Cf. *ibid.*, cartea II., cap. 6.
[194] Cf. *ibid.*, cartea II, cap. 4; cartea IV, cap. 5.

PARTEA A TREIA

CHEMAREA PREOTULUI ÎN LUMINA PRINCIPALELOR SALE DATORII

1. – „Învățați toate neamurile;
„Învățându-le să păzească toate câte am poruncit vouă
2. – „Botezându-le în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh”

„Învățați toate neamurile;
...Învățându-le să păzească
toate câte am poruncit vouă"
(Mat. XXVIII. 19, 20).

I. DATORIA PREOTULUI DE A ÎNVĂȚA POPORUL

1. Prioritatea datoriei de învățător a preotului

Am subliniat, ceva mai înainte, că, exact în actul mântuirii, valoarea ştiinței sau a cunoştinței religioase este necontestată.

În textele Noului Testament, ca şi, în general, ale Sfintei Scripturi, apare dacă nu chiar un fel de sinonimie, apoi neapărat o corelație foarte strânsă între noțiunile de cunoştință religioasă, credință şi mântuire.

Astfel, Domnul nostru Iisus Hristos însuşi, în dramatica rugăciune din ultima sa noapte în grădina Ghetsimani, zice că „viața veşnică aceasta este: ca să te cunoască pe tine, singurul adevăratul Dumnezeu şi pe Iisus Hristos, pe care L-ai trimis" (Ioan XXII, 3). Cunoaşterea lui Dumnezeu şi a operei lui pentru mântuirea lumii prin Fiul său se înfățişază ca o condiție, fără de care nu este cu putință mântuirea. Mai presus de orice însă, această cunoaştere constă într-un act de credință sau este numai în puterea credinței, căci numai prin ea primim adevărurile supranaturale. Germinarea şi fortificarea credinței creştine, pe de altă parte, nu este cu putință, la rândul ei, fără cunoaşterea adevărurilor religioase ale Evangheliei.

Credința este chiar definită ca „actul liber, prin care omul primește toate adevărurile descoperite de Domnul nostru Iisus Hristos pentru mântuirea lumii”[195]. Fără o atitudine de credință în sufletul comunității, preotul nu poate, deci, să activeze cu succes și nu poate să realizeze nimic pe terenul mântuirii sufletești a credincioșilor.

Desigur, nu credința este totul în actul mântuirii, începutul mântuirii noastre și chiar credința nu sunt decât daruri ale grației dumnezeiești. O formă însă, sub care se oferă și se pune la îndemâna oamenilor acest dar al mântuirii, este Evanghelia, sunt adevărurile descoperite de Mântuitorul, care trebuie aduse la cunoștința oamenilor. Credința este însă una dintre condițiile mântuirii, și anume cea dintâi cu care omul contribuie în actul mântuirii sale, primul element, partea, prin care el conlucrează cu grația lui Dumnezeu. Cel dintâi gest de conlucrare din partea omului pentru propria lui mântuire este deci credința. Este atât de importantă și de necesară, încât, precum zice Sfântul Apostol Pavel, „fără credință, nu este cu putință să fim plăcuți lui Dumnezeu, căci pentru a te apropia de Dumnezeu, trebuie să crezi că este un Dumnezeu și că va răsplăti celor ce-l caută” (Ebrei XI, 6).

Pentru ca poporul să primească acest dar al adevărurilor dumnezeiești și să creadă, trebuie însă ca mai întâi să i se dea aceste adevăruri, trebuie să i se propună, trebuie să fie învățat de cineva, pentru că, după cuvântul aceluiași dumnezeiesc Apostol, „cum vor crede în acela, de care n-au auzit? Și cum vor auzi fără de propovăduitor” (Romani X, 14).

Prin urmare, cea dintâi chemare a preotului, ca „împreună lucrător” sau colaborator al Domnului la

---

[195] Ioan Mihălcescu, *Manual de Teologie dogmatică pentru cl. VI-a de Seminar*, Buc., 1916, pp. 195-196.

mântuirea oamenilor (1 Corint. III, 9), este să deştepte şi să întreţină vie credinţa în Hristos, prin instruirea lor metodică şi vie în adevărurile Evangheliei, înlăturarea ignoranţei religioase şi lupta sistematică împotriva ei este poarta, prin care preotul îşi poate face intrarea în îndeplinirea sarcinilor sale de trimis şi reprezentant al Mântuitorului. Iată de ce, El însuşi a fixat ca prim punct de program, în misiunea sfinţilor săi Apostoli, datoria de a învăţa: „învăţaţi toate neamurile!".

Într-adevăr, în ordinea succesiunii psihologice şi în ordinea practică, dintre toate îndatoririle pastorale ale sacerdoţiului, cea care stă în fruntea tuturor, cea care trebuie să primeze este aceea de a instrui poporul în adevărurile religiei creştine. Dacă, din punct de vedere al scopului ultim de atins, servirea sacramentală este superioară, adică cea mai înaltă în chemarea preoţiei, apoi ca mijloc practic în vederea servirii sacramentale, care este scop, servirea didactică a oricărui membru al clerului stă pe primul plan; ca ordine de succesiune sau condiţie a condiţionalului, ea trece înaintea celei dintâi şi a tuturor celorlalte, însuşi Sfântul Apostol Pavel, fiind nevoit într-un moment dat să ierarhizeze atribuţiile misiunii sale, a trebuit să sublinieze: „Hristos nu m-a trimis să botez, ci să binevestesc" (1 Corint. 1, 17). Aceasta ne îndreptăţeşte să afirmăm că, în ordinea obligaţiilor pastorale, „datoria de a predica (învăţa) trece înaintea celei de a administra sfintele taine"[196].

Mai mult, în scrierile Sfântului Apostol Pavel, activitatea slujitorilor bisericii, oricare ar fi treapta lor ierarhică, apare absorbită aproape exclusiv în exercitarea chemării lor de a instrui poporul în adevărurile Evangheliei. În expresia de o specifică formă şi putere su-

[196] J. Blouet, *op. cit.*, p. 56.

gestivă din a doua epistolă către Timotei (IV, 2): „Propovăduieşte cuvântul, stârneşte asupra lui cu timp şi fără timp", în toate împrejurările adică, noi vedem nu numai un îndemn şi o situaţie, ci şi un program de observat în îndeplinirea unei astfel de îndatoriri.

A ne dedica instruirii credincioşilor, cu timp, înseamnă, după noi, desfăşurarea acestei activităţi cu însufleţire, în toate acele împrejurări încadrate într-un program regulat, sau, ca să transpunem situaţia în formele vieţii de astăzi, catehizarea în şcolile primare şi în orice organizaţie şcolărească similară (cursuri complimentare, de adulţi, şcoală regimentară etc.), precum şi propunerea învăţământului religios în toate şcolile, iar, pe de altă parte, instruirea poporului la serviciul divin prin predică. Cu un titlu general, predarea învăţământului religios şi predica sunt cele două forme regulate ale activităţii didactice a slujitorilor bisericii.

Sunt însă şi alte ocazii care vin pe neaşteptate, vin „fără timp", reclamând rolul de învăţător al preoţiei. Astfel de împrejurări cu caracter accidental pot răsări din relaţiile vieţii, dar în bună parte sunt legate de alte atribuţii ale preoţiei, cum sunt: săvârşirea tainelor şi ierurgiilor, administrate în legătură cu anumite evenimente din viaţa credincioşilor sau în legătură cu spontaneitatea lor religioasă. Un astfel de prilej, în condiţii cu totul specifice, îl oferă îndeosebi administrarea tainei mărturisirii. Putem menţiona apoi vizitele pastorale, buletinul parohial etc. Toate acestea au însă, faţă de cateheză şi predică, un caracter nu numai incidental, ci şi suplimentar. Cadrul principal, mediul normal şi natural, în care trebuie să se urmărească cu sistem şi metodă instruirea religioasă a poporului, îl formează şcoala şi biserica, prin cele două mijloace: cateheza şi predica în toate genurile ei.

Arta acestor două direcţii ale chemării învăţătoreşti a

sacerdoțiului creştin face preocuparea regulilor Cateheticii şi Omileticii, discipline ale Teologiei practice, dar care, propunându-se aparte de Teologia pastorală propriu-zisă (Hodegetica), ne impun să ne restrângem la câteva considerații, cu totul generale, pe teren strict hodegetic.

În ceea ce priveşte activitatea didactică incidentală a preotului vom face, la vreme, mențiunile cuvenite, îndeosebi în legătură cu problema conducerii pastorale sau direcției spirituale şi cu lucrul său în parohie.

2. Catehcza

În ceea ce priveşte propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu în şcoală, învățământul religios al copiilor şi al tinerilor se înfățişază cu o importanță capitală, înăuntrul obligațiilor catehetice ale preotului, catehizarea copiilor formează un imperativ categoric pastoral, pentru care nu poate exista absolvire valabilă, decât dacă o astfel de activitate se desfăşoară pe alt plan.

Dacă şcoala primară publică n-ar face acest lucru prin învățătorul creştin ortodox în locul preotului, corespunzător intereselor şi directivelor bisericii şi dacă, în eventualitatea unei astfel de lipse, nu s-ar îngădui nici preotului să dezvolte o activitate catehetică sub acoperişul şi în cadrul programului şcolii publice, atunci biserica ar fi obligată ea însăşi să organizeze catehizarea copiilor şi a tineretului. În legătură cu aceasta, este interesant să amintim concluzia canonului 10 al sinod. VII ec., care, recapitulând opririle puse clericilor de canoanele 6 şi 81 apost., cu privire la politică şi neglijarea datoriilor spirituale, încheie: „mai bine să instruiască pe copii şi pe cei ce locuiesc împreună în casă şi să le citească Sfânta Scriptură, că pentru aceasta au primit hirotonia". Iar în

actele sinod. VI ec. citim: preoții să aibă școli prin case și prin suburbii[197].

Chiar în situația de colaborare armonică a școlii cu biserica pe terenul învățământului religios, aceasta din urmă nu se poate dezinteresa complet, lăsându-l numai pe seama și în sarcina școlii publice. Ajunsă prin botez maică a copiilor creștini, după viața lor supranaturală, biserica trebuie să se simtă obligată în chip firesc la înarmarea lor spirituală, în fața elementului acestui veac, în care viața lor după har se poate primejdui. Orice viețuitoare își apără puii în fața primejdiilor, cu prețul vieții sale; poate oare să absenteze biserica lui Dumnezeu de la o astfel de datorie naturală față de fiii săi duhovnicești?[198]

Ceea ce trebuie să facă în această privință nașii, adică giranții educației creștine a copilului, este astăzi inexistent, iar ceea ce fac sau pot să facă părinții, este insuficient, iar în unele cazuri, nenorocite, iluzoriu chiar. Preotul poate și este chiar dator să încerce a utiliza colaborarea părinților naturali și spirituali, dar mai întâi el trebuie să conducă și să execute sistematic catehizarea copiilor.

Importanța instruirii religioase a copiilor nu poate scăpa nimănui, întâi, pentru că tinerimea și copiii de astăzi vor fi generația adultă de mâine. Ei sunt falangele care vor umple golurile lăsate în rândurile societății de peregrinarea ritmică a înaintașilor de pe planeta noastră spre cele de dincolo. În viața socială, ei vor veni cu atitudinile și orientările din perioada de formarea lor sufletească. Pentru biserică, ei pot fi serviți deci ca mijlocul cel mai eficace pentru regenerarea religioasă-morală a mediului, mai ales că fiecare generație tânără cuprinde în sânul său pe

---

[197] Vezi broșura mea *Sacerdoțiul creștin*, p. 20.

[198] Cf. și V. Lithard, *op. cit.*, p. 243.

diriguitorii de mâine ai mentalității și ai vieții publice a concetățenilor lor. Instruirea lor religioasă, de copii, prin preot îi va ține lângă biserică, atât grație dispozițiilor adânci căpătate în timpul catehizării, cât și în virtutea acelei obligații morale, ce decurge din înfierea spirituală a celor pe care i-a învățat și i-a luminat preotul. De aceea, din punct de vedere al utilității practice, catehizarea copiilor apare mai importantă și mai urgentă decât a adulților trecuți în vârstă, a căror convertire târzie i-a făcut să-și risipească cei mai frumoși ani ai vieții și să n-aibă chiar după convertire decât o influență redusă[199].

Pe de altă parte, adevărata epocă de formație sufletească este cea a copilăriei și a tinereții. La aceste vârste sufletul, îndeosebi al copilului, este mai primitor, impresiile sunt mai puternice, se imprimă mai adânc și mai hotărâtor pentru atitudinile viitoare, deci durabilitatea lor este de o viață întreagă, de cele mai multe ori. „De aceea, este mai ușor să imprimi pentru prima oară adevărul într-un suflet, care se aseamănă cu o hârtie albă, încă nescrisă", zicea Sfântul Grigore Teologul, „decât să imprimi adevărul peste alte litere, adică peste învățături și credințe rele, căci atunci scrierea de a doua se amestecă cu cea dintâi, încât nu se mai poate descifra. Negreșit, este mai bine să mergi pe un drum neted și bătătorit decât pe unul zgrunțuros și nebătătorit; apoi este mai bine să cultivi un ogor, care a fost arat și boronit de multe ori. Când e vorba de suflet, însă, este mai avantajos să scrii în unul, în care încă nu s-au imprimat adânc literele răutății și încă n-au fost sămănate învățături rele. Altfel, ar da de lucru de două ori scriitorului evlavios: întâi să șteargă literele de mai înainte și pe urmă să scrie în locul lor altele bune, care merită să rămână. Și doar așa de multe sunt sufletele, în

[199] Cf. J. Blouet, *op. cit.*, p. 57.

care cel rău şi-a imprimat răutatea! E de ajuns să ne gândim la păcatele şi diferitele învăţături rătăcite din societatea noastră. De aceea, este aşa de grea chemarea păstorului de suflete"[200]. Dar, negreşit, simplul factor subiectiv al vârstei fragede a copilului nu este în stare singur să facă din orice catehizare o achitare conştiincioasă, deplină şi corectă a datoriei pastorale de a învăţa. În pastorală, orice activitate a preotului trebuie să tindă şi să vizeze neapărat mântuirea sufletească a credincioşilor. Nici învăţământul religios nu face excepţie în această privinţă. „Orice învăţământ religios n-are decât un scop: să sporească sau să întărească credinţa în suflete; educaţia religioasă, care n-ajunge la acest rezultat, dă faliment"[201].

Scopul catehizării este, deci, să pună în contact pe copil cu elementul supranatural, să-i dea senzaţia acestui element, să-l sfinţească pe elev, în sensul de a-l consacra lui Dumnezeu ca pe o pârgă, adică a-l face să se simtă fiu al lui Dumnezeu, care înţelege a adopta ca normă a vieţii legea morală divină şi de a se simţi rezemat în speranţele şi în idealurile de viaţă, pe Dumnezeu. Scopul ultim al catehezei, prin urmare, nu este simpla transformare în proprietate intelectuală a materialului de predat, nu este simpla memorare a dogmelor şi preceptelor religioase, ci de a face ca acestea să pătrundă fiinţa, cel puţin a celor mai buni dintre elevi, să treacă în substanţa lor, spre a simţi fiorul religios sau spiritul supranatural, care trăieşte în dogmă şi o însufleţeşte.

Dogmele şi toate preceptele religioase, cu toate formulele lor, cu tot aparatul lor istoric şi privitor la adevărul revelat, cu tot aparatul lor de susţinere şi de întemeiere, nu reprezintă decât „condiţia normală şi

---

[200] *Despre fugă*, cap. 43.

[201] Dom Lambert Beauduin, *Liturgie et Catéchisme en Occident et Orient* (Irénikon, nr. 6, Nov.-Dec., 1930, p. 649).

elementul material al credinței"[202] și deci al catehezei. Elementul supranatural, care trebuie să intervină în cateheza creștină, pentru a-i da sens, este condiționat de doi factori, unul personal, iar celălalt formal: persoana preotului și procedeul de propunere.

Desigur, un preot, care nu trăiește el însuși ideea religioasă în fața copiilor și a școlarilor mai mari, care nu este el însuși cutremurat de fiorul religios, ci propune numai de ochii lumii și de mântuială, ca să satisfacă dispozițiile autorității bisericești, nu va reuși să dea decât cel mult cunoștințe aride, dar nu va izbuti să sfințească, nu va ajunge să poată spune, ca în cântarea bisericească, că tot cel ce se catehizează „sfânt lui Dumnezeu este". Pe de altă parte, oricât de sever și de metodic ar fi preotul catehet, nu va face să treacă cunoștința religioasă dincolo de inteligența școlarilor, de nu va reuși să se dezbrace de obsesia profesorală, o obsesie a vanității și de nu se va comporta ca omul lui Dumnezeu și părinte sufletesc.

Trebuie să adăugăm apoi că metodele catehezei nu sunt chiar întrutotul identice cu ale celorlalte materii de învățământ profan. Negreșit, și în învățământul catehetic, cunoștințele teoretice, care alcătuiesc materialul de învățământ și elementul material al credinței, precum și arta pedagogică de întrebuințat, n-au mai puțină valoare aici decât aiurea; și aici își găsește aplicare adagiul: „alergați de la cărți la copil și de la copil la cărți".[203] Este însă necesar, în plus, aplicarea procedeului așa numit supranatural, pe care-l putem sesiza ușor în metoda catehetică clasică a vechii biserici, la marii cateheți și predicatori creștini, ca: Sfântul Chiril al Ierusalimului, Sfântul Ioan Gură de Aur, Fericitul Augustin etc. Metoda

---

[202] Dom L. Beauduin, *loc. cit.*, p. 652.
[203] J. Blouet, *op. cit.*, p. 74.

lor supranaturală se prezenta în forme aproape liturgice sau rituale. Îndeosebi, în cărțile de ritual, „lecțiile de catehism sunt acte rituale şi sacerdotale, în care se atinge cu degetul lucrarea grației".[204]

Un astfel de procedeu a ajuns sub formă documentară până în zilele noastre chiar, în deosebi în rânduiala oglaşenicului sau a catehumenului din ritul botezului, care, aşa cum se prezintă acum, nu este decât un comprimat al metodei de catehizare în spirit supranatural. În acel dialog al exorcismelor, însoțit de anumite gesturi, de binecuvântarea mâinii preotului în semnul crucii, de facerea acestui semn de însuşi catehumenul în vârstă conştientă, acea mărturisire a credinței în formule determinate şi abjurarea vechii confesiuni, nu sunt decât o cateheză, în care catehumenul avea senzația palpabilă a supranaturalului, odată cu semnele şi gesturile rituale. Instrucțiunea religioasă din catehezele Sfântului Chiril al Ierusalimului apare, de asemenea, paralelă cu introducerea în tainele şi în simbolismul cultului divin[205].

---

[204] Dom L. Beauduin, *Ibidem*, p. 652.

[205] Un astfel de procedeu îl găsim quasidefinit în Omilia a III-a asupra bogatului nemilostiv a Sfântului Ioan Gură de Aur şi în a 227-a cuvântare a Fericitului Augustin. Din aceasta din urmă reproducem pasajul respectiv, ca mai direct la subiect. „Vouă, celor de curând botezați", zice el, „v-am făgăduit o cuvântare asupra tainei sfintei mese, taină la care luați parte chiar în clipa aceasta şi cu care ați făcut cunoştință în noaptea trecută. Luați seama cum în aceste taine totul decurge în chip natural. După ce v-ați rugat în taină, eu v-am îndemnat să vă înălțați inimile... Nu trebuie să facă aceasta membrele lui Hristos? Voi ați ajuns, noaptea trecută, membrele lui Hristos; dar unde se află Capul (conducătorul) vostru? Membrele au un cap şi dacă acesta nu o ia înainte ca un conducător, membrele nu vin după dânsul. Unde s-a dus, deci, Capul (căpetenia) vostru? Ce ați repetat voi în simbolul de credință? „Şi a înviat a treia zi din morți şi s-a suit la ceruri şi şade de-a dreapta Tatălui". Prin urmare, Capul sau şeful nostru este în cer; iată pentru ce, atunci, când eu vă voi îndemna să vă

În general, în biserica patristică, instruirea şi educaţia religioasă se încadra în forme liturgice, se făcea adică „prin rugăciune şi în rugăciune". Astfel, un adevăr de mărturisire ortodoxă, în faţa unei erezii, se fixa şi se afirma într-un imn sau într-o rugăciune, care se întrebuinţa în cult. În acest chip, învăţarea adevărurilor creştine se primea într-o atitudine religioasă, într-o atitudine de rugăciune, „învăţământul era o rugăciune, iar rugăciunea un învăţământ... Adevărul religios, care (prin mijlocirea imnelor, antifoanelor, doxologiilor, pericopelor, omiliilor şi cântărilor s-a făcut astfel rugăciune, coboară într-o inimă întrutotul plină de binecuvântări cereşti; iar sufletul, care-l primeşte, se găseşte în atitudinea religioasă, care se potriveşte unei primiri vrednice a darului lui Dumnezeu; cu alte cuvinte, învăţământul religios îmbracă o formă culturală, sfântă şi sfinţitoare"[206].

Noi nu vrem să ne ocupăm aici de metodica învăţământului religiei creştine ortodoxe. Ţinem numai să semnalăm atenţiei păstorului de suflete utilitatea procedeului supranatural în îndeplinirea datoriei sale pastorale de a catehiza copiii şi tineretul, procedeu, prin care „învăţământul religios, distilat în suflet picătură cu picătură, şi ca prin endosmoză, graţie rugăciunii doctrinale

---

înălţaţi inimile către Domnul, voi aveţi să răspundeţi: „avem (inimile) către Domnul". Dar cu Domnul aveţi să vă uniţi prin graţia lui Dumnezeu. Tot aşa, când voi zice: „Să mulţumim Domnului", voi veţi aproba bucuros: „Vrednic şi drept lucru este".

Odată încheiată sfinţirea Darurilor, noi spunem rugăciunea domnească, aceea pe care aţi învăţat-o şi aţi repetat-o. Apoi, după această rugăciune, eu vă voi ura, zicând: „pace vouă", şi ne vom da unul altuia sărutarea sfântă. Această sărutare este un gaj de pace: ceea ce ai pe buze, trebuie să completeze inima. Dacă buzele tale se apropie de ale fratelui tău, ia seama ca inima să nu ţi se depărteze de a lui". (După versiunea franc., a lui Dom L. Beauduin, *ibidem*, p. 653).

[206] Dom L. Beauduin, *ibid.*, pp. 651.

şi colective a corpului mistic al lui Hristos, devine complinirea indispensabilă a procedeului catehetic".[207] Departe de noi însă de a bagateliza prin aceasta „aportul intelectual în actul de credinţă", cunoştinţele religioase teoretice adică, predarea lor solidă, temeinică şi sistematică. Ar fi o primejdie pentru credinţă o astfel de neglijare, mai ales în epoca noastră de curente potrivnice, care ţintesc la slăbirea fundamentului religios al sufletului omenesc.[208]

Nu suntem nici împotriva unei catehizări întemeiate pe bazele pedagogiei moderne, ci stăruim numai să nu se ocolească, în predarea adevărurilor şi preceptelor religiei, acea metodă intuitivă a Evangheliei şi metoda supranaturală, care trebuie să formeze specificul metodei învăţământului religios. Dogma nu se poate învăţa, desigur, fără legătură cu sursa ei, care este Sfânta Scriptură şi sfânta tradiţie; dar dacă catehizarea se mărgineşte aici, ea este incompletă din punctul de vedere al scopului Evangheliei şi al bisericii, învăţătura dogmei trebuie să se facă neapărat în funcţie şi de a doua sursă a ei, care este viaţa bisericii, adică cultul. De aceea, are dreptate abatele Moureau când susţine că un curs de religie, în întregul său, trebuie orientat spre o participare mai activă la viaţa bisericii. Desigur, nu pentru a da tineretului simpla obişnuinţă a unor gesturi externe, mecanice, ci pentru a-i crea o anumită stare de spirit, un suflet şi o anumită atitudine religioasă. Într-un astfel de scop însă, dogma, morală şi cultul trebuie să se înfăţişeze în legătura lor vitală, într-un curs de religie.[209]

Cum se va aplica însă şi cum se vor combina în

---

[207] Idem, *ibidem*, p. 655.

[208] Cf. L. Beauduin, *ibid.*, pp. 650, 651, precum şi tot *art. cit.*, *loc. cit.*, pp. 649-658.

[209] Cf. şi *Questions liturgiques et paroissiales*, No. 1, Fevr., 1934, p. 28.

amănunt aceste două elemente: cel liturgic şi cel al pedagogiei umane, în metodica învăţământului religios al copiilor şi al tinerilor, pentru ca o lecţie de religie să nu fie cu totul străină sau prea departe de spiritul unei rugăciuni de laudă sau adoraţie, este datoria cateheticii de a stabili. Noi ne mărginim a sublinia încă o dată importanţa unei metode combinate, amintind cuvintele lui Godefroid Kurth: „După mine, una dintre cele mai mari cauze ale ignoranţei religioase, dacă nu cea mai mare, este ignoranţa liturgică"[210].

Iar ca încheiere, nu putem trece sub tăcere nevoia de pregătire serioasă a păstorului de suflete, în vederea datoriei sale de catehet. În propunerea unei lecţii de religie, fie că ar avea ca obiect o naraţiune, o rugăciune, o dogmă, ori un precept moral, el trebuie să aibă aceeaşi dexteritate practică şi siguranţă formală, ca şi la îndeplinirea ritualului.

3. Predica

Marea importanţă pastorală a predicii, adică a cuvântului, prin care s-a vestit mântuirea şi s-a răspândit Evanghelia, nimeni n-o poate pune în relief mai mult decât a făcut-o Sfântul Ioan Gură de Aur, care, în tratatul său „Despre Preoţie", îi consacră un adevărat imn pe tonuri variate. Reflectând la mulţimea remediilor, care stau la îndemâna unui medic pentru tratarea diferitelor boli şi accidente ale corpului omenesc, el este nevoit să constate că, pentru maladiile spirituale, ne găsim mai dezarmaţi. În afară de exemplul unei vieţi virtuoase, Sfântul Ioan Gură

---

[210] La Croix, *5 Août*, 1911 (după Beauduin, *loc. cit.*, p. 657).

de Aur trebuie să sublinieze că preoția „nu cunoaşte altă metodă pentru a vindeca, decât cuvântul de învățătură", adică predica.

„Singur cuvântul îi ține loc de instrument, de aliment, de aer sănătos. Cuvântul este remediul, pe care îl administrează, cuvântul este focul, de care se serveşte, pentru a arde, cuvântul este fierul, cu care taie; el n-are altceva la dispoziție. Este cuvântul neputincios? Preotul a ajuns, atunci, la capătul mijloacelor. Prin cuvânt, noi ridicăm sufletul decăzut, aducem la starea naturală pe cel frământat de îngâmfare, curmăm lucrurile de prisos şi împlinim pe cele de lipsă; într-un cuvânt, prin el facem toate operațiile, care pot fi folositoare sănătății sufletului.

„Pentru punerea în rânduială a vieții, exemplul altora poate să ne deştepte emulația şi să ne facă a-i imita; când este vorba însă de a vindeca un suflet îmbuibat de o doctrină rea, întrebuințarea cuvântului este indispensabilă, nu numai pentru a întări pe aceia care gândesc ca şi noi, ci şi pentru a combate pe adversarii noştri. Chiar dacă am fi înarmați cu sabia spiritului şi cu pavăza credinței până într-atât ca să facem minuni şi ca să închidem gura necredincioşilor cu puterea lor, ne-am înşela dacă am socoti că ne putem lipsi de ajutorul elocinței; ea este veşnic de folos şi chiar necesară. Sfântul Apostol Pavel se foloseşte de ea, deşi strălucirea minunilor sale le bătea tuturor la ochi.

„Un alt membru din ceata Apostolilor ne îndeamnă, de asemenea, să nu neglijăm această putere a cuvântului: fiți gata întotdeauna să răspundeți oricui vă cere socoteală de nădejdea voastră (I Petru III, 15).

„Sfântul Ştefan şi ceilalți diaconi n-au fost aşezați spre servirea văduvelor, pentru ca să lase Apostolilor timpul de a-şi vedea de slujba cuvântului? Darul cuvântului ne-ar fi într-adevăr mai puțin indispensabil,

dacă am avea pe acela de a face minuni. Dar cum n-a rămas printre noi nicio urmă a acestei puteri şi, întrucât numeroşi vrăjmaşi nu încetează să ne ameninţe din toate părţile, trebuie, în chip absolut necesar, ca noi să fim înarmaţi cu sabia cuvântului, atât pentru a respinge atacurile lor, cât şi pentru a-i izbi la rândul nostru".

„Pentru aceasta, noi trebuie să ne îngrijim cuvântul lui Hristos să sălăşluiască din belşug în noi" (Colos. III, 16)[211].

Pentru a sublinia şi mai mult datoria pastorală a preotului de a face uz de cuvânt, Sfântul Ioan Gură de Aur aminteşte de spiritul de curiozitate şi iscoditor până la absurd chiar al unora dintre creştini, faţă de care intervenţia preotului se impune, pentru a-i orienta şi a nu-i lăsa să rătăcească în haosul tuturor socotinţelor şi închipuirilor personale, „împotriva atâtor dificultăţi", zice acest sfânt părinte, „preotul are drept orice armă, cuvântul, nimic altceva decât cuvântul. Dacă-i lipseşte, sufletele, a căror conducere îi este încredinţată, mai cu seamă sufletele slabe şi muncite de un exces de curiozitate, vor fi într-o continuă agitaţie, ca vasele bătute de furtună. Ce nu trebuie să facă deci preotul, pentru ca să dobândească talentul cuvântului!"[212].

Ca şi Sfântul Grigore Teologul[213], Sfântul Ioan Gură de Aur socoteşte că arta cuvântului sau elocvenţa preotului trebuie înţeleasă nu atât în sensul artei oratorice şi artificiilor ei, cât în sensul unei cunoaşteri şi instrucţiuni consumate în Sfintele Scripturi şi în adevărurile doctrinei, ceea ce dă în primul rând orientarea şi siguranţa şi apoi facilitatea de a învăţa pe alţii şi a apăra credinţa. Lucrul acesta s-a putut deja vedea din sfârşitul unui pasaj citat

---

[211] *Despre preoţie*, Cartea IV, cap. 3 şi 4.
[212] *Despre preoţie*, Cartea IV, cap. 5.
[213] Cf. *Despre Fugă*, cap. 99.

puțin mai înainte, unde el socotește necesară sălășluirea abundentă a cuvântului lui Hristos în noi. Îl subliniază însă îndeosebi ceva mai departe, când ține să răspundă la obiecția, ce s-ar putea ridica împotriva talentului elocvenței Sfântului Apostol Pavel, în legătură cu pasajul din prima epistolă către Corinteni (II, 7, 13), unde Sfântul Apostol Pavel mărturisește că a predicat la dânșii, nu făcând uz de dovezile meșteșugite ale înțelepciunii omenești. Era lipsit Apostolul de meșteșugul cuvântului?

„Precum se va vedea", zice Sfântul Ioan Gură de Aur, „el nu era deloc atât de ignorant. Se cheamă ignorant nu acela care nu este versat în artificiile elocvenței profane, ci acela care nu știe să se lupte pentru apărarea dogmelor și a adevărului. Și pe drept cuvânt. Dar Pavel nu se declară ignorant sub acest dublu raport, ci numai sub cel dintâi. El însuși afirmă și face în chip expres această deosebire, zicând că el este lipsit de știință în arta cuvântului, dar nu în ceea ce privește doctrina (2 Cor. XI, 6). E prea adevărat că, dacă aș cere în ministerul cuvântului sfânt politețea lui Isocrat, vehemența lui Demosten, maiestatea lui Tucidide, sublimitatea lui Platon, mi s-ar putea opune pasajul Sfântului Apostol Pavel, citat aici; dar toate acestea eu le trec cu vederea la predicatorul Evangheliei. Pentru mine, aceasta este ceva de prisos, ca toate acele găteli oratorice ale celor profani, care fac rotunjimea perioadelor și a eleganțelor declamațiunii. Predicatorul să fie, dacă vrea, sărac în expresii, simplu și fără artă în aranjarea cuvintelor, numai să fie bogat în știință și să posede arta de a nu se abate de la regula dogmelor; nu voi îngădui însă ca să meargă până acolo, încât cineva, pentru a scuza propria sa neglijență și lene, să răpească Sfântului Apostol Pavel pe cel mai strălucit dintre avantajele sale și principalul său titlu de

admirație"[214]. Mai departe, Sfântul Ioan Chrisostom ilustrează forța cuvântului sau predicii Apostolului prin referirea la succesele obținute printr-însa în diferitele împrejurări din activitatea sa misionară.

Desigur, în chemarea pastorală, predica nu poate fi concepută ca o artă pentru artă; valoarea şi efectul ei nu trebuie căutat şi văzut în artificii, ci în puterea de convingere, în puterea ei de a mişca inima şi de a îndupleca voința, ceea ce derivă din acțiunea prin care preotul dovedeşte că trăieşte adevărul, preceptul ori ideea sfântă, pe care o predică, înainte de toate, numai o cunoaştere profundă a învățăturii şi pătrunderea ei în substanța ființei preotului pot face din el un mare predicator bisericesc. În acest caz, el va da totdeauna din sufletul, din ființa lui, ceea ce va înrâuri auditorul şi-i va asigura succesul pastoral. Aici stă succesul oratoriei bisericeşti.

În fața chemării pastorale a preotului, câmpul său de activitate se înfățişază, nu numai ca un tezaur de păstrat şi de apărat, numai atunci când împrejurările îl provoacă, ci şi ca un ceva de cucerit. Preotului îi stă înainte mulțimea de suflete care trebuie mântuită şi, deci, cucerită pentru împărăția lui Hristos. Predica trebuie privită nu ca un simplu instrument defensiv, ci şi ca arma unei mari şi sfinte acțiuni ofensive şi preventive. Aşa trebuie să ne explicăm de ce biserica a prevăzut sancțiuni severe pentru absentarea clericilor de la o astfel de datorie. Astfel, canonul 58 Apostolic prescrie oprire pentru episcopul sau preotul care nu învață poporul buna cinstire de Dumnezeu, sau chiar luarea darului, dacă arată nepurtare de grijă şi lene; iar canon. 19 al sinodului 6 ec. îndatorează pe mai marii bisericilor să predice „mai ales în Dumineci şi

[214] Trat. *Despre preoție*, cart. IV, cap. 6.

sărbători", deci la serviciul divin. Articolul 30 din Regul. de proced. al Inst. disciplin. şi judec, din 1926 al Bisericii Ortodoxe Române, prescrie transferarea, ca pedeapsă maximă pentru neîndeplinirea datoriei de a predica în biserică.

Ca şi cuvânt de învăţătură administrat la serviciul divin public şi cu ocazia altor servicii religioase, predica reprezintă prin excelenţă – şi trebuie să reprezinte – metoda sau procedeul supranatural al învăţământului creştin. Mediul şi condiţiile, în care ea se exercită, sunt cât se poate de favorabile aplicării unei astfel de metode, fără de care predica nu poate avea caracterul ei de cuvântare religioasă sau, mai bine zis, de învăţământ religios şi nu-şi va ajunge scopul. De altfel, predica, fiind un element al cultului, nici nu se poate închipui o altă notă sau un alt procedeu de întrebuinţare a ei, decât cea preconizată de metoda supranaturală.

În cartea a V-a a tratatului său Despre Preoţie, Sfântul Ioan Gură de Aur stăruieşte cu o întreagă serie de observaţii asupra elocinţei amvonului. Nu ne oprim însă asupra lor, întrucât ele trec dincolo de obligaţiile hodegeticii. Cu instruirea preotului în arta şi regulile ce trebuie observate de viitorul preot pentru a asigura predicii adevărata sa funcţiune în cult se ocupă omiletica.

„Botezându-i în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh" (Mat. XXVIII. 19).

II. PREOTUL CA ORGAN SFINȚITOR

1. Rolul preotului în sfințirea credincioşilor

Toate datoriile şi întreaga activitate a preotului, precum: catehizarea, predica şi toată lucrarea sa din parohie îşi dau concursul şi țintesc spre unul şi acelaşi scop suprem, care este sfințirea sufletelor.

În sens teologic sau dogmatic, prin sfințire se înțelege însuşirea de către credincios a mântuirii săvârşite de Domnul nostru Iisus Hristos. În cadrul pastoralei însă, ceea ce interesează în legătură cu această problemă, este felul de a face sau de a lucra al preotului, pentru ca şi credincioşii să fie pregătiți şi conduşi la primirea harului mântuitor, să fie făcuți în stare de a primi cu eficacitate mântuitoare graţia Sfântului Duh, care se revarsă prin tainele bisericii.

Ca reprezentant al bisericii, preotul este, în parohie, slujitorul, prin care credincioşii sunt aduşi la Hristos (I Corint. III, 3) şi, în acelaşi timp, organul sau instrumentul prin mijlocirea căruia li se transmite harul sfințirii sau graţia Sfântului Duh. Preotul ocupă, deci, un loc determinat, un rol hotărâtor şi de mare importanță în actul sfințirii păstoriților săi.

În ochii Sfântului Ioan Gură de Aur, mântuirea sau sfințirea credincioşilor se prezintă condiționată de

funcțiunea sfințitoare sau liturghisitoare a preoției. El o numește „o funcțiune, fără care nu e mântuire pentru noi și nici împlinirea făgăduințelor lui Dumnezeu". De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intre în împărăția lui Dumnezeu (Ioan III, 5). De nu veți mânca trupul Fiului Omului și de nu veți bea sângele lui, nu veți avea viață întru voi (Ioan VI, 53). Deci, dacă aceste binefaceri nu pot fi date decât prin mâini sfințite, adică prin cele ale preoților, care ar fi mijlocul de a scăpa, fără slujba lor, de focul iadului, sau de a ajunge la cununile, ce ne sunt rezervate?

„Nașterea spirituală a sufletelor este privilegiul lor; singuri ei le fac să se nască la viața grației prin botez; prin ei ne-am îngropat cu Fiul lui Dumnezeu, prin ei ne-am făcut membre ale acestui dumnezeiesc Cap... Preoții ne fac să ne naștem ca fii ai lui Dumnezeu; lor le datorăm fericita noastră renaștere, adevărata libertate, de care ne bucurăm, înfierea noastră în ordinea grației".

„Preoții legii vechi aveau singuri dreptul de a vindeca lepra dar, mai bine-zis, n-o vindecau, ci numai apreciau dacă era vindecată... (Levitic, XIV). În ceea privește pe preoții noștri, ei au primit puterea nu de a verifica lepra trupului, ci de a vindeca lepra sufletului"[215].

Același părinte al bisericii scoate în relief puterea rugăciunii preotului, observând în legătură cu aplicarea pedepselor și distribuirea harurilor, că preoții au o putere care întrece cu mult pe aceea pe care o au părinții în ordinea naturală. „Între unii și ceilalți", zicea el, „deosebirea este atât de mare ca între viața prezentă și cea viitoare. Părinții ne nasc la cea dintâi, preoții la cea de a doua. Aceia n-ar putea să ne ferească de moartea trupească și nici să depărteze boala, care vine pe neașteptate;

[215] *Despre preoție*, cartea a III-a, cap. 5, 6.

ceştilalţi însă vindecă adesea sufletul bolnav şi gata să piară: aici îndulcesc pedeapsa cuvenită pentru păcat, aici previn căderea prin învăţătură şi sfătuire, ca şi prin ajutorul rugăciunilor lor. Ei au puterea de a ierta păcatele, când ne nasc a doua oară, prin botez şi o au şi după aceea. Dacă cineva este bolnav printre voi, zicea Sfântul Apostol Iacob să cheme preoţii bisericii să se roage pentru el, ungându-l cu untdelemn întru numele Domnului. Şi rugăciunea credinţei va mântui pe cel bolnav şi Domnul îl va ridica şi, de va fi făcut păcate, se vor ierta lui (Iacob V, 14, 15). În sfârşit, părinţii fireşti n-au nicio putere pentru copiii lor când li se întâmplă să fi ofensat pe vreun prinţ lumesc. Preoţii îi împacă, nu cu prinţii şi cu regii, ci cu Dumnezeu, de multe mâniat faţă de noi"[216].

Ca purtător al darului preoţiei prin hirotonie, preotul devine în primul rând un intermediar, un mijlocitor, prin rugăciunile sale, între oameni şi Dumnezeu, în numele lui Iisus Hristos şi prin puterea Sfântului Duh. El îndeplineşte slujba aceasta de rugător faţă de Dumnezeu, nu numai pentru locuitorii enoriei sale, ci pentru lumea întreagă, precum se vede din rugăciunile ritualului bisericesc şi precum remarca însuşi Sfântul Ioan Gură de Aur. Preotul, zicea dânsul, „roagă pe Dumnezeu să fie îndurător pentru păcatele tuturor oamenilor, nu numai ale celor vii, ci şi ale celor morţi"[217].

Din acestea rezultă pentru preotul păstor de enorie ca şi pentru oricare alt grad ierarhic pus într-o slujbă de păstorirea sufletelor, o îndoită datorie.

În primul rând, de a fi adânc conştient şi pătruns de această chemare, de această datorie a sa de rugător lui Dumnezeu pentru oamenii a căror mântuire Dumnezeu i-a

---

[216] *Despre preoţie*, Cartea III-a, cap. 6.
[217] *Despre preoţie*, Cartea VI-a, cap. 4.

încredințat-o grijii sale; de a dovedi o astfel de preocupare nu numai prin îndeplinirea serviciilor divine publice, a tainelor şi a ierurgiilor cerute, într-o atitudine de sinceră transportare şi transfigurată de fiorul contactului cu Dumnezeu, ci şi prin aducerea aminte de sufletele încredințate lui, cerând pentru ele în rugăciunile, fie ale sale personale, fie cu ocazia serviciilor bisericeşti, bunurile spirituale şi ajutorul ce le este necesar în progresul spiritual.

Al doilea, de a crea atmosfera unei vieți religioase vii şi simțite, proprii a activa respirația spirituală a enoriaşilor săi. Datoria preotului este nu numai de a se ruga el, ci şi de a învăța şi pe alții să se roage, dându-le deprinderea rugăciunii. El trebuie să pună în funcțiune facultățile spirituale ale sufletului omenesc, facultăți adesea asfixiate sau slăbite în funcțiunea lor de către păcatul originar şi de păcatele actuale. În această privință, preotul are de îndeplinit o operațiune asemănătoare cu acelea cu care se vine în ajutorul celor înecați, spre a le provoca respirația şi a-i readuce la viață.

Harul lui Dumnezeu şi legătura cu el se obține numai prin rugăciune. Un contact familial şi filial cu Dumnezeu, credincioşii nu-l pot întreține decât prin rugăciune. Ea este în mâinile preotului mijlocul regenerării lor spirituale. Pentru a-i face funcția activă, nu este de ajuns numai să îndeplinească cu strictețe slujba timpurilor prescrise de biserică, ci de a lua inițiativa rugăciunii publice, în legătură cu diferite evenimente din viața enoriei sau viața socială, fie ele cu caracter trist ori de bucurie (ploaie, secetă, molimă, războaie, vrajbă, producție abundentă etc.).

Păstoriții vor fi duşi astfel să pătrundă adevărul din cuvintele Sfântului Apostol Pavel: „în El (Dumnezeu) avem viață, în El ne mişcăm şi suntem" (F.Ap. XVII, 28);

că, fără Dumnezeu, nu putem să facem nimic şi că, prin urmare, rugăciunea este un act de inspiraţie şi aspiraţie, fără de care viaţă spirituală nu poate exista.

Mila şi ajutorul lui Dumnezeu, pe de altă parte, trebuie invocate cu atât mai mult în comunităţile neînsufleţite de religiozitate. Aici, preotul este obligat să se arate mai aplicat la rugăciune. Nu mai puţin însă în enoriile religioase, în care rugăciunea este de trebuinţă şi reclamată de gradul de spiritualitate mai înaltă.

Precum se poate înţelege, starea de har şi de religiozitate a unei parohii o decide preotul. El trebuie să fie şi să se arate un om al rugăciunii prin excelenţă, atât pentru a mijloci transmiterea harului dumnezeiesc, cât şi pentru a infiltra gustul, necesitatea şi felul de a se ruga păstoriţilor săi.

Servirea preoţească este, într-adevăr, un organ, prin care graţia divină se revarsă ca printr-un canal, „ale cărui ţărmuri sunt mai întâi irigate şi fecundate în sufletul păstorului, înainte de a atinge câmpul Apostolatului"[218]. A neglija datoria rugăciunii, adică slujba sa de liturghisitor sau de organ sfinţilor, înseamnă, pentru un preot, a merge în celelalte datorii pastorale, dezarmat de suportul şi armătura spirituală, care face pe preot, preot; a activa pe alte tărâmuri ale preoţiei cu sacrificarea chemării sale de chivernisitor al tainelor lui Dumnezeu înseamnă pentru preot, între altele, a se lipsi tocmai de merindea supranaturală, care susţine râvna pentru realizarea împărăţiei lui Dumnezeu, adică zelul său Apostolic şi care-i dă puterea şi încredinţarea că se află în slujba lui Dumnezeu.

Activitatea pastorală a preotului trebuie să se înfăţişeze, aşadar, punctată şi caracterizată de servirea sa

---

[218] Victor Lithard, *op. cit.*, pag. XI.

ca factor sau organ sfinţitor, adică de slujitor al altarului.

2. Activism şi Ritualism

Multiplele îndatoriri practice ale preoţiei, legate de grija pastorală pentru suflete, deschid însă în chip fatal astăzi un proces între diferitele laturi de activitate ale preotului. Îndeosebi, formele moderne ale activităţii din epoca noastră, care împart şi dispută imperativ lucrarea preotului pe teren social, cultural, caritabil etc. tind a crea o mentalitate, în care rolul preotului, ca organ de sfinţire al vieţii credincioşilor, ca interpret şi mijlocitor al lumii de aici faţă de cea de sus, este privit ca demn de a fi lăsat în desuetudine, ca unul ale cărui raţiuni de prestigiu şi de utilitate s-au slăbit.

Dicţionarul la modă al epocii noastre a înscris expresia de „preot activ" în antiteză cu „preotul contemplativ", ba, chiar în rândurile slujitorilor altarului, spiritul şi prejudecăţile vremii au provocat o oarecare încetineală pe tărâmul liturgic, un fel de jenă în faţa calificării de ritualist. Nu se mai ambiţionează astăzi atât de mult după calitatea de odinioară de „bun bisericaş", uitându-se că preotul trebuie să excelează ca preot, adică prin ceea ce îl califică ca atare, deosebindu-l de ceilalţi credincioşi.

Care este deci poziţia pastorală exactă a preotului ortodox între activism şi ritualism?

Desigur, în cadrul chemării preotului ca păstor de suflete, într-o comunitate religioasă, nu este la locul ei figura preotului schimnic ori a preotului contemplativ în chip absolut. Preotul de enorie trăieşte în lume şi, în tot ceea ce tinde şi realizează ca preot, trăieşte în slujba lumii, adică pentru mântuirea ei. Mântuirea sau sfinţirea este

însă, în primul rând, un dar al graţiei divine; ea ne vine în primul rând de sus, de acolo de unde vine tot darul şi ajutorul. Fără acest ajutor nu putem pune nici început mântuirii noastre, nici să ne menţinem şi să progresăm în ea şi nici să ajungem la desăvârşirea ei. „Fără de mine, nu puteţi face nimic" (Ioan XV, 5), a zis Mântuitorul.

Poate uita, oare, preotul această sursă supranaturală şi că mijlocul de a pune sufletele în legătură cu ea nu este decât îndeplinirea servirii sale de slujitor al tainelor? Îi este îngăduit preotului să piardă din vedere că scopul vieţii nu este aici jos şi că el mijloceşte pe pământ, în numele Mântuitorului şi cu lucrarea Sfântului Duh, acea legătură de filialitate între cer şi pământ? „Rugăciunea oficială a bisericii este cel mai bun semn despre mijlocirea lui Iisus Hristos, care duce neîncetat Tatălui său propria sa rugăciune pentru lume. Cu cât biserica va fi mai mult o «Ecclesia orans», o «biserică rugătoare», cu atât mai mult va realiza semnificaţia şi sarcina ei"[219].

Fără îndoială, preotul nu va reduce chemarea sa la un simplu formalism ritual, care omoară şi desfiinţează religiile. Creştinismul este viaţă. Este însă mai mult decât viaţa temporală: este viaţa veşnică şi care se câştigă ori se pierde aici, pe planeta noastră. Păstorul creştin al sufletelor are datoria să stimuleze şi să întreţină condiţiile proprii vieţii supranaturale în suflete, acea viaţă, pentru care cea de aici se poate sacrifica în toată gama virtuţilor.

Grija cea dintâi şi cea de pe urmă a preotului este realizarea acestei vieţi supranaturale în suflete. Dar nu în sensul unor simple formule magice, ci prin activarea în spiritul Evangheliei asupra formelor vieţii de aici, pentru a le prelucra, a le transforma în realitatea unei spiritualităţi

---

[219] Dr. I. Pinsk, *La Liturgie et la „realité spirituelle" de l'Eglise, du diocèse et de la paroisse* (Quest. lit. et paroiss, Août – Oct. – 1933, p. 202).

creştine. Păstorului de suflete i se cuvine a se asemăna în aceasta privinţă figurii din descrierea impresionant de sugestivă a profetului Isaia: „Iată, te-am făcut pre tine ca pe nişte roate noi de car, care treieră asemenea fierăstrăului, şi vei treiera munţi şi vei mărunţi dealuri şi le vei face ca ţărâna şi-i vei vântura" (XLI, 15, 16).

O astfel de lucrare implică, negreşit, o intervenţie activă în viaţa socială. Acţiunea preotului nu se poate desfăşura însă simplu, numai după legile activităţii celorlalţi factori sociali. Preotul, ca organ sfinţilor al bisericii, aduce şi trebuie să aducă şi acel aport în domeniul imponderabilului, de care societatea, în genere, nu-şi dă seama, deşi beneficiază de pe urma lui. Preotul nu trebuie să absenteze de la datoria de a mijloci comunicarea graţiei dumnezeieşti, fără de care perfecţiunea nu este posibilă nici în ordinea morală-socială, nici în cea spirituală.

Fără îndeplinirea servirii sale sacramentale, acest ajutor n-are cum şi de unde veni. Un astfel de oficiu n-are cine îl suplini în locul preotului. Prin acest oficiu de organ sau de instrument sfinţitor, se diferenţiază preotul de ceilalţi agenţi sociali; prin acest rol, are să imprime el societăţii un scop, care depăşeşte vremelnicile şi secundarele scopuri ale vieţii terestre.

Activitatea şi lucrul preotului ca preot, în slujba mântuirii oamenilor, va atinge aşadar multe laturi ale vieţii omeneşti, luând forme cât se poate de variate; dar în toate acestea, preocuparea sa fierbinte trebuie să fie de a abate sufletele în calea cerului sau în curentul graţiei divine. În acest scop, orice formă de activitate compatibilă preoţiei este nu numai permisă, dar chiar în datoria preotului, care trebuie să lucreze în condiţiile pe care i le oferă contingenţele actuale ale vieţii.

Proaducerea acţiunilor morale, cu care păstoriţii

trebuie să conlucreze cu grația divină pentru propria lor mântuire, trebuie să fie provocată, fără îndoială, de către preot, prin chemarea sa învățătorească şi de îndrumător în diferitele genuri de manifestare ale vieții lor. El este chiar dator a cultiva în toate formele, viața creştină din împărăția grației, pentru a da rodurile ei; trebuie a se amesteca în cursul şi în mişcările ei, a o hrăni duhovniceşte şi a o îmbunătăți. Mântuitorul Însuşi nu şi-a aşezat locuința în fundul deserturilor, ci printre oameni, iar când slava Tatălui Său cerea şi era de folos pentru mântuirea sufletelor, El primea să ia parte la o masă străină, fie de nuntă ori de altfel de ospăț[220].

De observat însă că, din toate aceste împrejurări, nu sunt absente actele de cult: binecuvintează apa transformând-o în vin, binecuvintează pâinile etc. Biserica, de asemenea, a încadrat într-un aparat eclesiastic de taine şi ierurgii întreaga viață creştină, pentru a-i imprima directivele mântuitoare din pozițiile şi în ocaziile cele mai hotărâtoare psihologiceşte. Pastorala bisericii creştine-ortodoxe îndreaptă deci, în ultima linie, sufletele spre altar, unde se desfăşoară oficiul de liturghisitor al preotului, prin care se mijloceşte cel mai înalt har sfințitor[221].

Toată activitatea preotului este în funcție de acest scop ultim, spre care se îndreaptă toate celelalte sforțări ale sale. Prin preocupările lui, preotul trebuie să rămână în impresia şi în conştiința generală, mai mult şi mai presus de oricine, un om al rugăciunii, dar mai ales un reprezentant al celui de sus, un chivernisitor al tainelor lui pentru oameni.

---

[220] Cf. Ioseph Frassinetti, *Jésus Christ, Règle du prêtre*, trad. de l'italien, IV-è edit. Paris, p. 7.

[221] Vezi articolul meu, *Preotul în oficiul său de liturghisitor*, Bis. ort. rom., No. 6, Iunie, 1929, p. 523.

Este drept că uneori opinia publică pare a da importanță altor însușiri personale ale preotului; în fond însă, ea nu renunță niciodată la caracterul pur sacerdotal al preotului pe care acesta îl pune în relief, îndeosebi prin evlavia şi prin atribuțiile lui nestrămutate din cadrul oficiului său de slujitor al tainelor şi al altor servicii bisericeşti. Aceasta este tocmai ceea ce îl identifică aparte şi îl deosebeşte între ceilalți factori sociali. „Criza fundamentală provine mai ales când aproape nimic supranatural nu leagă pe parohieni de preotul lor şi când acesta, din urmă, a ajuns, într-adevăr un străin, din punct de vedere spiritual, pentru parohieni... Această absență primordială a vieții supranaturale, acest vid spiritual nu se lasă ascuns sub exteriorul unei febrile activități sociale, nici sub strălucirea cu totul externă a marilor festivități"[222]. Deci, dacă activitatea preotului nu se poate închide între zidurile bisericii, ci ea trebuie să încadreze viața întreagă cu toate realitățile ei actuale, totuşi, baza de operațiune şi staulul, în care trebuie să concentreze sufletele mântuite şi în vederea sfințirii, rămâne tot biserica. Acțiunea pastorală pe terenul operelor din enorie nu dispensează pe preot de obligația sa supremă de oficiant sau liturghisitor. El trebuie să iasă în lume, numai pentru a o aduce la altar, unde se află vestibulul cerului, pentru a-i da simțul cerului, a-i face simțită necesitatea grației dumnezeieşti, pentru a o face să-şi plece capul. De aceea, multe din rugăciunile sfintelor ierurgii se încheie cu cererea ca şi creştinii să fie învredniciți a intra în sfânta biserică şi „a lua dumnezeieştile şi prea curatele şi de viață făcătoarele Taine". Acesta este scopul şi rezultatul practic cel mai înalt, care încununează o păstorire ortodoxă de

---

[222] August Cardinal Hlond, *La vie religieuse de nos paroisses* (Quest. liturgiques et paroissiales, Août-Oct., 1933, pp. 212 şi 214).

suflete[223].

Atunci a făcut preotul un creştin adevărat, un creştin mântuit, când l-a transformat într-un practicant al riturilor bisericeşti, când l-a determinat să-şi plece capul sub epitrahil. Altfel, un creştin, care nu şi-a biruit cerbicea vanităţii egoismului şi orgoliului personal, nu ştie ce este crucea lui Hristos, nu a luat-o şi, nu este încă în ceata celor sfinţiţi. Toată osteneala preotului în diferitele forme ale activităţii sale sociale, culturale, caritabile etc. nu poate avea altă raţiune decât pentru a aduce Domnului o recoltă bogată la altar, de oameni stăpâniţi de dorinţa mântuirii, de dorinţa sfinţirii. Formele activităţii pastorale sociale sunt deci intrinsece sacerdoţiului, dar subordonate şi dependente faţă de oficiul său de organ sfinţitor. Aici stă deosebirea între un păstor ortodox şi între un pastor protestant[224].

3. Pentru a păstra caracterul preoţiei

Angajarea preotului pe diferitele terenuri de activitate socială, la care-l obligă metodele indicate de însăşi chemarea sa, îl pot deplasa, desigur, din atmosfera strictă a sacerdoţiului, îi pot chiar falsifica mentalitatea, făcându-l să se asimileze factorilor societăţii, cu care colaborează ori emulează; el poate să piardă din vedere linia pe care trebuie să se menţină şi punctul spre care are să tindă idealul şi speranţele lucrului său.

Pentru a preveni o astfel de situaţie, el trebuie să-şi fixeze o disciplină de rugăciune personală şi de viaţă interioară, pe care trebuie să o observe, spre a-şi susţine şi

---

[223] Vezi articolul meu, *Preotul în ofic. său de liturgh.*; *loc. cit.*, p. 524.
[224] Cf. şi articolul meu, *Preotul în ofic. său de liturg.*, *loc. cit.*, p. 524.

alimenta vocația și a-și păstra caracterul sacerdotal al rolului său.

În primul rând, în tot activismul său, preotul să aibă în vedere că chemarea sa e cu un caracter și un scop supranatural; să nu uite, deci, în numele cui este trimis și lucrează, pentru care scop și ideal. „Nu fi nepăsător față de darul, ce este întru tine, care ți s-a dat prin proorocie, cu punerea mâinilor preoției", sfătuia Sfântul Apostol Pavel pe Timotei. „Cugetă la acestea", „ține-te de acestea" (I Tim. IV, 14, 15), continua el.

Prin urmare, preotul este dator să-și fixeze momente de reflecție, îndeosebi seara și dimineața, asupra sublimității chemării, pe care o deține. O recapitulare a lucrului pastoral și un examen de conștiință, mai înainte de rugăciunea de seară, au darul de a aduce aminte preotului că ceea ce i-a izbutit nu trebuie luat ca un succes personal, ci în virtutea harului, cu care este învestit. Covârșit, deci, de un profund sentiment de recunoștință, poate să exclame cu Sfântul Apostol Pavel: „Mulțumesc celui ce m-a întărit, lui Hristos Iisus Domnul, că m-a socotit credincios și m-a pus să-i slujesc" (Timot. I. 12).

Îndeosebi, „meditația de dimineață, oricât de scurtă ar fi, nu poate fi omisă niciodată. Ea este o baie spirituală, care înviorează și purifică. Ea ne pregătește ca să ne arătăm cu o inimă curată... marelui împărat și ne dă vigoare pentru lucrările de peste zi"[225].

Desigur, preotul de mir nu poate observa zilnic, cu strictețe, rânduiala rugăciunii ținută de călugări în mânăstire; totuși scurtele și comunele rugăciuni, care intră în datoria oricărui credincios, seara și dimineața, ar fi prea puțin pentru viața lui spirituală. Luarea într-ajutor a orologiului, împărțit pe un număr de zile, va fi de natură a-i

[225] Cardinal Gibbons, *L'Ambassadeur du Christ*, p. 67.

întreține mai vie conștiința de om al rugăciunii, de om al lui Dumnezeu, pus pentru lucrul său și rânduit să se roage pentru el și pentru alții, pentru mântuirea sufletului său și ale tuturor celor care-i sunt încredințați. Îi va aduce aminte că orice întreprindere pastorală trebuie să pornească de la rugăciunea de cerere, ca să se încheie cu rugăciunea de mulțumire.

Rugăciunile orologiului, ca, de altfel, toate rugăciunile serviciilor bisericești, în general, interpretează atât de mișcător și de sugestiv puterea lui Dumnezeu, mila și ajutorul său, pun atât de viu în evidență nimicnicia, zădărnicia sforțărilor omenești și efemeritatea succeselor noastre, încât nimic mai mult ca rugăciunile din cărțile de ritual nu poate reîmprospăta vocația sacerdotală și a întreține gustul și atracția lucrurilor cerești.

O scurtă lectură din cartea revelației – Biblia – și citirea vieții Sfântului zilei înseamnă, pentru preotul de enorie, un contact fertil pentru pietatea sa și un „memento" suficient, pentru a nu-l lăsa să-și piardă și nici chiar să-și slăbească în multiplele forme de activitate socială, în care chemarea sa îl obligă să se amestece, conștiința profundă de organ prin excelență sfințitor.

Desigur, „retragerile" periodice în mânăstiri ori în alte locuri cu atmosferă religioasă și îmbietoare la reculegere, organizate cu îngrijire și corespunzător condițiilor specifice ale preotului bisericii ortodoxe, pot fi împrejurări supreme de orientare în misiunea pastorală și pentru refacerea deficitelor provocate de o activitate pastorală obositoare și covârșită de atâtea cerințe.

CUPRINS

PREFAȚĂ 5
INTRODUCERE 9
I. NOȚIUNEA DE TEOLOGIE PASTORALĂ 11
1. Poziția, definiția și scopul Teologiei pastorale 11
2. Raporturile pastoralei cu celelalte ramuri ale Teologiei și ale științei profane 15
3. Diviziunea sau împărțirea Teologiei pastorale 18
II.IZVOARELE ȘI LITERATURA TEOLOGIEI PASTORALE 22
1. Izvoarele Teologiei pastorale 22
2. Bibliografie sau literatura pastorală 26
PARTEA ÎNTÂI
TEMEIURILE MISIUNII PREOTULUI 37
I. CHEMAREA PĂSTORULUI CREȘTIN 39
1. Poziția păstorului de suflete în planul mântuirii 39
2. Demnitatea (sublimitatea) și responsabilitatea sarcinii preoției 44
3. Vocația 52
II. IUBIRE, DEVOTAMENT ȘI JERTFĂ 60
1. Neajunsurile și necazurile preoției 60
2. Dragostea creștină ca resort al chemării pastorale. Zelul pastoral. Devotament și jertfă 67
3. Temelia teologică a carității pastorale 72
III. VERIFICAREA PRACTICĂ A IUBIRII PASTORALE 75
1. Zelul pastoral - criteriu al activității preotului 75
2. Decepție, descurajare și dezgust de preoție 81
3. Refacerea zelului pastoral în deficit 90

PARTEA A DOUA
ÎNSUȘIRILE NECESARE PREOTULUI 101
I. MORALITATEA EXEMPLARĂ ȘI SFINȚENIA VIEȚII PREOTULUI 103
1. Exemplul vieții preotului în edificarea credincioşilor. 103
2. Sfințenia cerută preotului de sarcina sa de liturghisitor 111
3. Virtuțile necesare preotului în viața sa ca om 118
4. Viața de familie a preotului 139
II. INSTRUIREA PREOTULUI 162
1. Știința necesară preotului 162
2. Experiența 181
PARTEA A TREIA
CHEMAREA PREOTULUI ÎN LUMINA PRINCIPALELOR SALE DATORII 185
I. DATORIA PREOTULUI DE A ÎNVĂȚA POPORUL 187
1. Prioritatea datoriei de învățător a preotului 187
2. Cateheza 191
3. Predica 199
II. PREOTUL CA ORGAN SFINȚITOR 205
1. Rolul preotului în sfințirea credincioşilor 205
2. Activism şi Ritualism 210
3. Pentru a păstra caracterul preoției 215